

Turun yliopisto
University of Turku

IAS 36-STANDARDIN MUKAINEN LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS CASE- YRITYKSISSÄ

Liiketaloustiede, laskentatoimen ja
rahoituksen pro gradu -tutkielma

Laatija:

Petteri Martikainen

Ohjaajat:

KTL Ulla-Maarit Valve

KTM Matti Niinikoski

09.06.2014

Turku

Turun kauppakorkeakoulu • Turku School of Economics

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	6
1.1	Taustaa	6
1.2	Tutkielman tavoitteet, rajaukset ja tutkimusmenetelmä.....	7
2	LIKEARVO.....	9
2.1	Liikearvon käsite	9
2.2	Liikearvon kehityskuvaus	15
2.3	Liikearvon osatekijöitä.....	18
2.4	Aiempia tutkimuksia arvonalentumisesta	20
3	LIKEARVON MUODOSTUMINEN JA ARVONALENTUMISTESTAUS.....	25
3.1	Liikearvon muodostuminen.....	25
3.1.1	Liikearvon määritelmä IFRS 3–standardin mukaisesti.....	25
3.1.2	Liiketoimintojen yhdistäminen	27
3.1.3	Hankkijaosapuoli ja hankinta-ajankohta.....	28
3.1.4	Arvostus- ja kirjaamisperiaatteet	29
3.2	Arvonalentumistestaus	30
3.2.1	Liikearvo – aineeton hyödyke.....	30
3.2.2	IAS 36 – Omaisuuserien arvon alentuminen	31
3.2.3	Rahavirtaa tuottava yksikkö ja kohdistamisperiaatteet.....	33
3.2.4	Testauksen ajankohta ja rahavirtaennuste.....	35
3.2.5	Viitteiden tunnistaminen.....	39
3.2.6	Viimeisimmän testauslaskelman hyödyntäminen.....	40
3.2.7	Arvonalentumistappion kirjaaminen.....	41
3.2.8	Dokumentointi ja raportointi.....	42
4	LIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS CASE-YRITYKSISSÄ	44
4.1	Empiirinen aineisto	44
4.2	Testausprosessien kulku case -yrityksissä.....	45
4.2.1	Testauksen aloitus	45
4.2.2	Laskelman laadinta	48
4.2.3	Laskelman analysointi	50
4.2.4	Laskelman hyväksyntä ja mahdollinen arvonalentumiskirjaus	52
4.2.5	Raportointi	53
4.2.6	Testausprosessin kulku	54

4.3	Resurssointi	56
4.4	Arvonalentumistestauksen haasteista	57
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	61
6	YHTEENVETO.....	68
	LÄHDELUETTELO.....	71
	HENKILÖLÄHTEET	76
	LIITTEET	77
	LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYKSET	77

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1	Liikearvon tunnistuksen vaiheet.....	17
Kuvio 2	Liikearvon mahdolliset osatekijät.....	19
Kuvio 3	Omaisuserien arvostus.....	26
Kuvio 4	IAS 36:n pääajatus.....	36
Kuvio 5	Arvon alentumistestausprosessin kulku case-yrityksissä	55

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Liikearvo on aineettomana hyödykkeenä herättänyt tutkijoiden ja taloushallinnon asiantuntijoiden mielenkiintoa 1800-luvun lopulta lähtien, jolloin aiheesta alkoi ilmestyä kirjallisuutta enenevässä määrin. Liikearvo on ollut vivahteikkaan keskustelun ja väittelyn innoittajana monissa maissa eri ajanjaksoina. Aihe on haastava ja mielenkiintoinen edelleen niin tutkimuksen kuin käytännön näkökulmasta.

Vuodesta 2005 lähtien Euroopan Unionin (EU) alueella sellaisten yritysten, joiden arvopapereita on julkisen kaupankäynnin kohteena ETA-alueen jäsenmaissa, tulee noudattaa raportoinnissaan kansainvälisen tilinpäätöksen (IFRS) normistoa. Vuonna 2007 tämän säännöksen piiriin tulivat myös sellaiset yritykset, joilla on ainoastaan noteerattuja joukkovelkakirjoja tai muita vieraan pääoman ehtoisia rahoitusvälineitä. IFRS-standardeilla on pyritty yhtenäistämään tilinpäätöskäytäntöä Euroopan Unionin alueella ja siten helpottamaan tilinpäätöksen käyttäjän mahdollisuutta vertailla tilinpäätöksiä keskenään. Kansainvälinen tilinpäätös muodostui ”liike-elämän yhteiseksi kieleksi”, jota luetaan, tulkitaan sekä ymmärretään globaalisti. Kansainvälisen tilinpäätöksen tarkoituksena on palvella sen käyttäjiä kuten rahoittajia, työntekijöitä, lainanantajia, tavarantoimittajia, asiakkaita, viranomaisia sekä suurta yleisöä, maailmanlaajuisesti.

Yritysten yhteenliittymiä koskeva IFRS 3-standardi ohjaa yrityksen tilinpäätöksen sisältöä, kun yritys on yhdistänyt liiketoiminnat toisen yrityksen kanssa tai on hankkinut määräysvallan toisen yrityksen liiketoimintaan. Tilinpäätöksen käyttäjän on mahdollista selvittää mistä toteutuneessa yrityskaupassa on itse asiassa maksettu, kun yritys joutuu esittämään muun muassa yksilöitävissä olevat aineettomat hyödykkeet, kuten brändit, sopimukseen ja asiakassuhteisiin perustuvat oikeudet sekä teknologiaan perustuvat oikeudet esimerkiksi patentit, omina erinä erillään liikearvosta. Liiketoimintojen yhdistymisessä syntyneen liikearvon mahdollista arvonalentumista tulee kansainvälisen tilinpäätösstandardin IAS 36:n perusteella arvioida ainakin kerran tilikaudessa tai aina kun on havaittavissa viitteitä siitä, että liikearvo on saattanut alentua. Mikäli tällaisia viitteitä on, yritysjohton on tehtävä arvonalentumistestaus, jotta selviäisi mahdollinen liikearvon arvonaleneminen.

Nykyisessä epävarmassa ja vaikeasti ennustettavassa taloudellisessa tilanteessa ja nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä, on yritysjohton osaamiselle, näkemyksille sekä laadituille ennusteille tulevaisuuden vaihtoehtoisista kehityssuunnista annettava merkittävä painoarvo, kun liikearvoa testataan vuosittain arvonalentumistestauksella. Usein yrityksellä tulee jossain elinkaarensa vaiheessa ajankohtaiseksi liiketoiminnan

laajentaminen. Yrityksen strategiaan perustuva laajentuminen saattaa olla tällöin myös hyvin voimakasta ja nopeaa. Hankinnan tehnyt yritysjohto saattaa joutua pohtimaan, mitä todellisuudessa tuli ostettua: ”tuliko turskaa vai kuranttia tavaraa”. Pahimmassa tapauksessa yritysostojen seurauksena yrityksen tase paisuu liikearvon seurauksena. Liikearvoa saattaa olla jopa enemmän kuin yhtiöllä on omaa pääomaa.

International Accounting Standards Board (IASB) muodostettiin ja se aloitti toimintansa keväällä 2001. Se omaksui International Accounting Standards Committeeen (IASC) aiemmin laaditut International Accounting Standards (IAS), joita kutsutaan IAS-standardeiksi. IASB:n julkaisemia uusia standardeja kutsutaan nimellä International Financial Reporting Standards (IFRS), joka on Euroopan Unionin alueella käytössä julkisesti noteerattujen yritysten raportointimuotona. Voimassa olevaa IAS-standardia sovelletaan kunnes standardi korvataan IASB:n laatimalla uudella IFRS-standardilla. (Troberg 2013, 19)

1.2 Tutkielman tavoitteet, rajaukset ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessani pääongelmaksi muodostuu kuinka case-yritykset soveltavat ja tulkitsevat IAS 36-standardin vaatimuksia liikearvon arvonalentumistestauksessa. Pää tavoitteena on tutkia liikearvon arvonalentumistestauksen vaiheita, muodostaa testauksen kulusta selkeä kuva sekä selvittää onko testausprosessissa yritysten välisiä eroja ja selvittää mitä testaukseen liittyvää yrityksessä pidetään erityisen haasteellisenä. Tutkimuksessani keskityn IAS 36 -standardin mukaiseen olemassa olevan liikearvon arvonalentumistestaukseen. Muut omaisuuserien arvonalentumiset ja liikearvon kirjanpitokäsittelyn historian rajaan tutkimuksestani pois. IFRS 8-standardiin viitataan vain toimintasegmentin raportoinnin osalta, mutta muuten en standardia käsittele.

Tutkielmani teoriaosassa tarkastelen miten liikearvon käsite on vaihdellut aikojen saatossa ja mitä IAS 36-standardissa omaisuuserien arvonalentumisesta säädetään liikearvon arvonalentumistestauksesta. Käsittelem IFRS 3-standardia liiketoimintojen yhdistämisessä, koska siinä määritellään liikearvon muodostuminen ja kohdistaminen.

Tutkielman tutkimusmetodi on toiminta-analyttinen. Tutkielma rajataan koskemaan julkisesti noteerattuja yrityksiä, joiden tulee noudattaa tilinpäätöksessään liikearvon arvonalentumistestauksessa IFRS-standardeja. Tutkielmaan sisältyy empiirinen osuus, jossa kahden case-yrityksen avulla perehdytään yrityksessä noudatettuun käytäntöön liikearvon arvonalentumistestauksessa. Kun empiriaosuus muodostuu kahdesta case yrityksestä, niin tutkielmassa ei pystytä ottamaan kantaa siihen, kuinka IFRS-standardien mukaisesti yritykset yleisesti määrittelevät arvonalentumistestaukseen liittyviä tekijöitä. Empiirisen osuuden tarkoituksena ensisijaisesti on konkretisoida case

-yritysten tulkintaa IFRS-standardien soveltamista liikearvon arvonalentumistestauksessa.

Tutkielma koostuu 5 luvusta. Ensimmäisessä pääluvussa johdatellaan aiheeseen sekä käydään läpi tutkielman tavoitteet, rajaukset ja tutkimusmenetelmä. Toisessa luvussa peilataan liikearvon käsitteen muutosta. Kolmannessa luvussa käsitellään liikearvon muodostumista ja arvonalentumistestausta IFRS-standardien perusteella. Luvussa neljä kuvataan teemahaastatteluun perustuen liikearvon arvonalentumistestausprosessin eteneminen kahdessa case-yrityksessä. Viidennessä luvussa esitetään johtopäätökset ja yhteenveto.

2 LIIKEARVO

2.1 Liikearvon käsite

Liikearvo on ollut liike-elämän piirissä kasvaneen kiinnostuksen kohteena ja keskustelun virittäjänä vaihtelevasti eri maissa vuosikymmenien ajan, jolloin liikearvo alkoi esiintyä lisääntyvästi liiketalous- ja oikeustieteen kirjallisuudessa. Lähtökohdat liikearvon käsittelylle ovat vaihdelleet laajasti eri maissa, koska yhtenäiset kansainväliset säännökset ovat puuttuneet. Liikearvo on ollut myös jatkuvan kiistelyn kohde aiheesta kirjoittaneiden asiantuntijoiden keskuudessa. Liikearvoa on pidetty hyvin haasteellisena aiheena. Varhaisen kansainvälisen yksimielisyyden puute liikearvon määritelmästä ja sisällöstä vaikutti siihen, että liikearvon määritelmät heijastelivat eri maiden ja ajanjaksojen aikana toteutettua käytäntöä, josta syystä liikearvon käsite ja määrittelyt saivat tuolloin erilaisen sisällön.

Briggs (1928) kertoo artikkelissaan, että liikearvon termiä on käytetty vuosisatojen ajan. Liikearvon termin muotoutumiselle jo 1500-luvun Englannissa on löytynyt todisteita useista asiakirjoista. Ensimmäiset tuomioistuinten oikeudelliset maininnat ja johtopäätökset liikearvosta ovat vuodelta 1620. Vaikka kyseisessä oikeuden päätöksessä ei viitattu sanaan liikearvo, niin oli selvää, että liikkeen myynti sisälsi liikearvoa, koska osapuolet olivat sopineet liiketoiminnan harjoittamiskiellosta lähiympäristössä. Kun osapuolet tekivät keskenään sopimuksen, oli selvää, että ostaja hyötyy liikkeen sijainnista, ystävällisestä asenteesta ja myyjän asiakaskunnan kanta-asiakkuudesta, jotka olivat olennaisia liikearvon aineksia. (Briggs 1928, 194.)

Liikearvo koostuu useista tekijöistä ja se on sen vuoksi ollut varsin haasteellinen määritellä, jolloin sisältö on vaihdellut. Sisältöön vaikutti määrittelijän mieltymys painottaa jotain tiettyä ominaisuutta. 1800-luvun loppupuolella englantilainen oikeusistuin antoi määritelmän, jonka myös laskentaväki tunnusti, koska se oli riittävän laaja-alainen ja siten helppo hyväksyä. Tämän määritelmän mukaan liikearvo merkitsi kaikkia niitä etuja, jotka jo liiketoimintaa harjoittava yritys on saavuttanut liittyen toimitiloihin, entisen yrityksen nimeen tai muuhun yrityksen liiketoiminnan hyötyyn liittyvään etuuteen. (ks. Owens 1923, 282.)

Vaikka liikemiehet, kirjanpitäjät ja asianajajat käyttivät toistuvasti käsitettä liikearvo, niin sen merkitys ei aina ollut selvä ja sen todellinen luonne tulkittiin usein väärin. Myös oikeusoppineet pyrkivät määrittelemään liikearvoa, mutta määritelmän sanamuoto ja merkitys vaihteli suuresti riippuen siitä missä yhteydessä sitä käytettiin ja mikä oli käytön tarkoitusperä, johon määritelmä oli tarkoitettu. (Briggs 1928, 195–196.)

Alkuperäinen liiketoiminnallinen liikearvo (commercial goodwill) liittyi omistusoikeuden juridiikkaan. Varhaisemmassa ja yksinkertaisemmassa muodossa

liikearvoa kuvailtiin siten, että kyseessä oli yksilön hyvä maine, johon vaikuttivat hänen rehellisyytensä sekä pätevyytensä. Näin syntyneellä hyvällä maineella oli ilmiselvästi suuri merkitys yksilölle itselleen ja tästä hyvästä maineesta riippui hänen ammattinsa tai liiketoimensa tulot. (Leake 1921, 1–2, 19–24.)

Teollinen kehitys Englannissa 1800-luvulla vaikutti pääoman tarpeen kasvuun ja yritysten kasvuun suuremmiksi yksiköiksi. Tässä vaiheessa liikearvon elementeistä kehittyi tekijöitä, joita ei enää voinut jättää huomiotta. Tällä oli myös heijastusvaikutuksensa siihen, että liikearvosta alkoi kehkeytyä oikeusriidan aiheita. (Briggs 1928, 195.)

Varhaisimmissa määritelmissä liikearvon katsottiin olevan seurausta liiketoiminnan ominaisuuksista tai hyödyistä (Cooper 2007, 244). Leaken mukaan eräs varhaisimmista oikeuden tulkinnoista oli Lordi Eldonin määritelmä vuodelta 1810. Eldonin mukaan liikearvossa oli kyse todennäköisyydestä sille, että vanhat asiakkaat palaavat heille ennestään tutuksi tulleele kauppapaikalle. Tässä oli kyse vankkureiden tietystä paikasta. Tästä siten muodostui liiketoiminnalle sen arvo. Tätä määritelmää arvosteltiin kapea-alaisuudesta, koska siinä liikearvon termi liitettiin paikan käsitteeseen tai jo olemassa oleviin asiakassuhteisiin. (ks. Esquerré 1913, 21; Freeman 1921, 251; ks. Leake 1921, 1–2; ks. Owens 1923, 282; ks. Preinreich 1937, 28). Emery (1951, 560) totesi artikkelissaan samansuuntaisesti, että aikaisemmin liikearvo oli yhdistetty yksinomaan asiakassuhteeseen.

Briggs (1928, 198) toteaa artikkelissaan, että Lordi Eldonin määritelmä todennäköisesti oli aikanaan asianmukainen, kun se sisälsi paikkasidonnaisuuden. Tämä oli ensimmäinen määritelmä liikearvosta, jota oli käytetty tapaoikeuden raporteissa. Englantilaiset sekä amerikkalaiset oikeusoppineet viittasivat kyseiseen Eldonin määritelmään liikearvon ollessa oikeudenkäynnissä riidan aiheena.

Eräs varhaisimmista liikearvon määrytyksistä on myös Bithellin (1882) kirjassa *A Counting House Dictionary*. Siinä liikearvo on kuvattu siten, että kyse on liiketoiminnan omistajan halukkuudesta luopua harkitulla siirrolla liiketoiminnan tuoton odotusarvosta korvausta vastaan jollekulle toiselle. Tämä tulkittiin siten kyseisen liiketoiminnan liikearvon myyntinä. (ks. Seetharaman, Balachandran & Saravanan 2004, 133.)

Francis More lisäsi näkökantansa vuonna 1891 liikearvosta käytyyn keskusteluun. Hänen mukaan liikearvo oli ilmaisu useiden vuosien nettotuottojen hankinta-arvosta. Liiketoiminnan hankkijalla oli perustellusti oikeus odottaa tuottoja sijoittamalleen pääomalle. Tuon tuoton tuli olla keskimääräistä tuottoa korkeampi, jotta se olisi kompensoinut hankinnasta otetun riskin. Moren mukaan liikearvoon liittyvä arvon tunnusmerkin vaatimus täyttyi vain siinä tapauksessa, että liiketoiminnan tuotto on ylitse keskimääräisen tuoton. (ks. Seetharaman ym. 2004, 133–134.)

Esquerré (1913, 21–23) mainitsee artikkelissaan, että hänen aikansa eräs useimmin lainattu liikearvon määrytys on Lislén kirjasta *Accountancy in Theory and Practice*. Sen

mukaan: ”Liikearvo on kauppaa- tai tuotantoyrityksen arvo, joka perustuu yrityksen suhteisiin ja maineeseen sekä diskontattuun liiketoiminnan myynnin arvoon, johon vaikuttaa asiakkuuksien jatkuvuuden todennäköisyys.” Esquerrè kirjoitti, että yritykseen liittyvä liikearvo on erilaista kuin omistukseen tai osakkuuteen liittyvä liikearvo. Kun yritys myy omaisuutensa, yleensä seurauksena on, että myydyn yrityksen identiteetti sulautuu ostajaan. Tässä yritysostaja ei odota myyjän asiakkaita palaavan heille ennestään tuttuun kauppapaikkaan, koska yritysostossa on kyse ostetun yrityksen tuloksentekevyyden hankinnasta. Ostaja on saattanut ajatella, että uudistamalla liiketoimintaa, on mahdollista ansaita korkeampia tuottoja kuin oli ennen yritysostoa. Tästä johtuen ostaja on valmis maksamaan kauppahinnan, joka ylittää ostetun yrityksen omaisuuden arvon. Esquerrèn mukaan tätä ylijäämää kutsutaan liikearvoksi. Johnson ja Tearney (1993, 58) totesivat artikkelissaan, että erään 1800-luvun loppupuolen määritelmän mukaan liikearvossa oli kyse hankintahinnan ja ostetun yrityksen omaisuuden kirjanpitoarvon erotuksesta. Näissä määritelmässä on havaittavissa yhtäläisyyttä IFRS 3-standardin määrittelemän liikearvon kanssa, koska niissä kauppahinnan ylijäämä tulkitaan liikearvoksi. IFRS 3:n määritelmästä lisää luvussa 3.1.1.

Leake (1921) määritteli liiketoiminnallisen liikearvon (commercial goodwill) siten, että se oli juridista varallisuutta ja se oli sellaista oikeutta, joka seurasi voittoa tavoittelevista pyrkimyksistä, arvon noususta tai muista etuisuuksista. Tämä oikeus oli suojattu sekä säädetyillä laeilla että vallitsevan tapaoikeuden perusteella. Säädetyillä laeilla oli suojattu mm. tavaramerkit, patentit ja mallit. Kaikki muu, joista ei ollut nimenomaisia kirjoitettuja säädöksiä, olivat siten suojattu vallitsevan tapaoikeuden käytännön perusteella ns. liikearvona. Leake lisäksi painotti, että oli tärkeää ymmärtää, että tämä oikeus oli olemassa riippumatta siitä oliko sillä todettavissa vaihto-arvoa vai ei. Tällaisen oikeuden vaihto-arvo oli riippuvainen keskimääräistä paremman tuoton (super-profit) toteutumisen todennäköisyydestä. (Leake 1921, 1–2, 19–24.)

Preinreich (1937, 29) toteaa artikkelissaan, että Leake onnistui hyvin kiteyttämään eri liikearvon määritelmien ydinkohdat: ”Liiketaloudellisesta näkökulmasta nähtynä liikearvo on tulevaan keskimääräistä parempaan tuottoon liittyvän oikeuden nykyarvo. Termi keskimääräistä parempi tuotto tarkoittaa sitä tuottoa, jolla arvioitu odotetun tuoton, kasvun tai voiton oletetaan ylittävän tuotantokustannukset.” Tämä on liikearvon taloudellinen arvokäsite. Liikearvosta suoritettu maksu katsottiin oikeutetuksi vain siinä tapauksessa, kun oli mahdollista saada keskimääräistä parempi tuotto. (Leake 1921, 1–2, 19–24.)

Preinreichin (1939) mukaan psykologisessa merkityksessä liikearvossa oli kyse mielentilasta, taipumuksesta suotuisaan arvioon ja halukkuutena liikekumppanuuteen. Ajateltiin, että liikearvon muodostumiseen vaikuttivat sellaiset tekijät kuten rehellisyys, kunniallisuus, huomaavaisuus, maine, mieltymys tai luottamus. Jos molemmat

osapuolet olivat tyytyväisiä keskinäiseen kaupankäyntiin, niin heillä oli taipumusta jatkaa liikesuhdetta. Liikearvo muodostui näin ollen kaupankäynnin seurauksena.

Jotkut asiantuntijat näkivät liikearvon määrittelyssä tietynlaista riippuvuussuhdetta liikearvon ja keskimääräistä paremman tuoton välillä. Cole ilmaisi asian siten, että liikearvo merkitsi kykyä ansaita keskimääräistä parempaa tuottoa eli tuoton tuli ylittää keskimääräinen tuoton taso (ks. Preinreich 1937, 28). Cole toteaa, että liikearvon määrittelyssä on kyse siitä, että asianmukaiset tiedot ja varallisuuden omaava henkilö on valmis hankintatilanteessa maksamaan jo toimintaa harjoittavasta yrityksestä mieluummin ylihintaa kuin perustaisi täysin uuden yrityksen vastaavalla varallisuudella. (ks. Owens 1923, 283.)

Kester nosti esille sen seikan, että kukaan ei olisi valmis maksamaan toimivasta yrityksestä liikearvoa, mikäli tämän yrityksen nykyinen tai tuleva tuoton ansaintakyky ei ole parempi kuin vastaperustetun kilpailevan yrityksen ansaintakyky. Hänen mukaansa piilevä liikearvo antoi viitteitä siitä, että yrityksellä olisi keskimääräistä parempi ansaintakyky, mikäli kyseistä yritystä ei johdeta huonosti. Tämä ansaintakyvyn paremmuus oli se tekijä, johon perustuu liikearvon suuruuden määrittäminen. (ks. Preinreich 1937, 28.)

Emery (1951, 560) ottaa artikkelissaan kantaa liikearvon käsitteeseen. Tutkijan mukaan käsitettä, johon yhdistettiin teollinen liikearvon käsite, käytettiin laajemmassa merkityksessä, kun se sisälsi lähes kaikki aineettomat taloudelliset tekijät, jotka tuottivat arvoa yritykselle. Yleisesti liikearvo tulkittiin yrityksen toimintojen tasapainoisten suhteiden taloudellisena hyötynä. Todisteita tämän hyödyn olemassa olosta saatiin keskimääräistä paremman tuoton muodossa. Keskimääräistä parempi tuotto on kyseessä kun se ylittää sen tuoton, jonka odotetaan toimialan samankaltaisen yrityksen ja samansuuruisen pääomasijoituksen tuottavan. Liikearvosta maksettu hinta kuvastaa arviota liiketoiminnan keskimääräistä paremman tuoton nykyarvoa.

Spacek (1964, 36) pohti, mikä oli nimenomaan se ns. ylihinta, jonka markkinat sisällyttävät toimivan yrityksen arvoon. Hänen mukaansa ylihinta syntyi, kun hankinnan kohteen yksilöidyt varat arvioidaan käyvän arvon perusteella ja saatua arvoa verrataan kokonaishintaan. Mikäli kokonaishinta on ylitse yksilöityjen varojen arvon, niin syntynyttä ylihintaa yleisesti käsitellään liikearvona. Hänen mukaan ostajan oli joka tapauksessa maksettava ylihinta, mikäli halusi ostaa markkinoilla toimivan yrityksen. Spacekin mielestä liikearvo ei ollut yrityksen sellaista varallisuutta, joka aikaansai tuloja. Tutkijan mukaan liikearvon muodostumisen taustalla saattoi olla lukemattomia eri tekijöitä tai asiayhteyksiä, kuten yrityksen tuotteiden yleinen hyväksyntä, yritysjohton kokoonpano ja taidot tai tutkimusorganisaation vahvuus. Toisaalta liikearvo saattoi olla vain heijastus osakemarkkinoiden omalaatuisuutta ja optimismia, pessimismiiä tai muita tunnetiloja, joita esiintyi markkinoilla. Liikearvo siis kuvasti toimivan yrityksen tuloksenteekokykyä sille ylihinnalle, joka oli maksettu ylitse

yrittäjien nettovarallisuuden. Spacekin mukaan kyse oli odotettujen tulevien tuottojen nykyarvosta, jotka ylittivät tuotantovarallisuudelta vaaditun kohtuullisen tuoton. (Goldberg, Spacek, Eulenberg & Kahn 1964, 53.)

Gyntherin (1969, 247; 255) mielestä eräs tärkeä syy liikearvosta käydyille keskusteluille löytyi alan kirjallisuudesta, jossa ote liikearvon todellisesta olemuksesta oli kadotettu. Hänen näkemyksensä mukaan syynä oli tuolloin käytetyt laskentamenetelmät, joilla pyrittiin vain laskemaan kohteen kokonaisarvo esimerkiksi myyntiaikeita varten. Hänen käsityksensä mukaan liikearvosta ei siis ollut kyse silloin kun laskettiin normaalia paremman ansaintaominaisuuden tuoton diskontattua nykyarvoa, vaan tällöin kyseessä oli yleisesti hyväksytty ja käytetty järkiperäinen menetelmä laskea liikearvon määrä. Gynther esitti käsityksensä, että kun oli varallisuutta, niin tällöin esiintyi myös liikearvoa, vaikkei sitä olisikaan kirjattu yhdessä aineellisen omaisuuden kanssa. Jotta liikearvon luonne selviäisi, hänen mukaansa oli kyettävä löytämään vastaus kysymykseen: miksi aineelliseen omaisuuteen liittyy erinomainen ansaintaominaisuus? Mikäli muut omaisuuserät oli oikein arvostettu, niin Gyntherin mielestä vastaus löytyi jossain muodossa inhimillisestä pääomasta tai aineettomasta omaisuudesta, joina hän mainitsi esimerkiksi henkilöstön erityisosaamisen ja tietämyksen, yritysjohtajan erinomaisen johtamisominaisuuden, yrityksen monopolistisen aseman ja pätevän henkilöstön. Näiden omaisuuserien kokonaissummasta muodostui siten liikearvo, johon viitataan yleisesti aineettomana hyödykkeenä. Vaikka tältä aineettomalta hyödykkeeltä puuttuu nimenomaisesti havaittava fyysinen olomuoto, niin Gyntherin mielestä tällä saattaa olla jopa parempi ansaintakyky kuin mitä aineellisella hyödykkeellä on.

Ma ja Hopkins (1988) kirjoittivat, että yritysjohto jokapäiväisessä toiminnassa ei ollut juurikaan kiinnostunut yrityksensä liikearvon määrittämisestä. Määrittämiseen liittyvät haasteet tulevat esille tilanteessa, kun on ajankohtaista määrittellä yrityksen arvo omistajanvaihdoksen johdosta. Heidän mukaan arvonnäyttö tehdään kahdessa tilanteessa:

- a) kun tapahtuu muutos omistusoikeudessa, jolla on vaikutusta voitonjakoon. Esimerkiksi yrityksen vanha osakas luopuu omistuksestaan tai mukaan tulee uusi osakas. Tällaisessa tilanteessa yrityksen liikearvon laskeminen on sisällytetty jo osakassopimukseen,
- b) kun neuvotellaan yrityksen hankkimisesta. Liikearvona pidetään hankittavan yrityksen tulevien odotettujen tuottojen nykyarvoa. Yritysostaja olettaa odotettujen tuottojen olevan jatkossa keskimääräistä parempia. Liikearvo määräytyy neuvottelujen perusteella siten, että kyseessä on se osa hankintahinnasta, joka on ylitse hankittavan kohteen yksilöitävissä olevien aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden käyvän nettoarvon. Kaikki aineellinen sekä osa aineettomista hyödykkeistä, kuten patentit, tavaramerkit

ja tekijänoikeudet ovat erikseen yksilöitävissä. Liikearvo on aineeton hyödyke, jota ei ole olemassa itsenäisesti.

Kun on maksettu enemmän kuin mikä yrityksen nettovarallisuuden arvo on, niin tällöin yrityksen hankkineella on odotuksia keskimääräistä paremmasta tuotosta. Ma ja Hopkins antavat selityksenä keskimääräistä paremman tuoton muodostumiselle omaisuuden synergiaedun olemassaolon, joka syntyy kun yrityksen eri omaisuuseriä käytetään joustavasti yhdessä ja tämä johtaa parempaan tulokseen kuin minkä näiden omaisuuserien käyttäminen erikseen olisi mahdollistanut. (Ma & Hopkins 1988, 76–77.)

Johnsonin ja Tearneyn (1993, 58) mukaan 1990 luvulle tultaessa liikearvon määritelmä oli kehittynyt siten, että on kaksi eri tarkastelukulmaa, jotka ovat jäännöserä-lähestymistapa (the residuum approach) sekä ylimääräisen voiton lähestymistapa (the excess profits approach). Edellisessä jäännöserä lähestymistavassa liikearvo määritellään hankintahinnan ja ostetun yrityksen omaisuuden käyvän arvon erotuksena. Siinä liikearvo on se jäljelle jäänyt määrä, jota ei voida kohdistaa millekään aineelliselle tai aineettomalle hyödykkeelle. Ylimääräisen voiton lähestymistavassa liikearvo määritellään siten, että kyse on siitä erotuksesta, joka syntyy yhdistyneiden yritysten tuoton ylittäessä vastaavan liiketoiminnan normaalin tuoton. Tämän määritelmän mukainen liikearvo on suunniteltujen tulevien tuottojen ylijäämä, joka on vaikeasti mitattavissa tulevien tuottojen epävarmuudesta johtuen

Viime vuosisadalla eräs esille tullut liikearvon erityispiirre oli se, että liikearvo nähtiin kiinteästi liiketoimintaan liitettynä. Yksistään liikearvoa ei voida myydä. Liikearvo voi muodostua kahdella tavalla: yrityksen sisäisesti syntyneenä tai yritysoston yhteydessä muodostuvana. Vain yritysoston yhteydessä muodostuva liikearvo kirjataan ja näkyy yrityksen raportoinnissa. (Johnson – Tearney 1993, 58.)

Kohti nykyhetkeä siirryttäessä näkemys on kehittynyt siihen suuntaan, että liikearvoa käsitellään tase-eränä, jota kenties voisi kuvailla adjektiivilla arvoituksellinen. Ehkä tuon arvoituksellisen verhon raottamisen jälkeen lukijalle paljastuukin, että näennäisesti vahva ja vakavarainen yritys osoittautuu todellisuudessa savijaloilla seisovaksi kompleksiksi. Yrityshankintoja tehdään lähes poikkeuksetta sellaisena aikana, jolloin talous on kehittynyt suotuisasti ja hinnat ovat houkuttelevia myyjän silmin nähtynä. Eräs syy ylihinnan suorittamiseen on hankittavan kohteen aineeton hyödykeomaisuus: kuten osaavat henkilöstö, erinomainen tuote- tai palveluvalikoima, hyvin toimiva organisaatio, ensiluokkaiset asiakassuhteet, merkittävä markkina-asema, arvokkaat patentit ja tavaramerkit. Hankkivan yrityksen mielenkiinnon voi myös herättää se, että hankittavan kohteen tuote- tai palveluvalikoimat, liiketoimintojen maantieteelliset ulottuvuudet tai liiketoimintatavat täydentävät toisiaan, jonka seurauksena rationalisointitoimenpiteet mahdollistaisi synergiaetuja. Tällöin tuo oman pääoman ylittävä kauppahinnan osa, jota ei voida kohdistaa taseen aineettomiin hyödykkeisiin, kirjataan taseeseen liikearvoksi. (Lindström – Lindström 2011, 264–268.)

2.2 Liikearvon kehityskuvaus

Ding, Richard ja Stolowy (2008) ovat tutkimuksessaan kuvailleet liikearvon eri kehitysvaiheita neljässä länsimaassa, jotka kuuluvat kapitalistisen talousjärjestelmän piiriin. He tutkivat millaisia kehitysvaiheita liikearvo käsitteenä on läpikäynyt Isossa-Britanniassa, Yhdysvalloissa, Saksassa sekä Ranskassa viimeisen reilun 100 vuoden aikana. Heidän havaintojen perusteella liikearvo on läpikäynyt samat identtiset vaiheet kussakin maassa. Muutos on tosin edennyt vaiheesta toiseen eri maissa eri aikana

Ding ym. (2008) kuvailivat liikearvon muutosta siirtymällä erilaisten omistajaohjausmallien avulla. He kuvasivat muutosta varhaisemman alkuvaiheen stakeholdermallista tämän päivän shareholdermalliin, jonka he yhdistivät taseteoriaan Schmalenbachin kehittämän staattinen vs. dynaaminen tase käsitteen pohjalta. Tutkijat laajensivat malliaan käsittämään neljää eri kehitysvaihetta. Manner Euroopassa oli virinnyt, varsinkin Saksassa, 1880-luvulla keskustelua taseteoriasta. Tuolloin esille nousi kaksi erilaista tulkintaa taseen merkityksestä. Ensimmäisen tulkinnan mukaan aidon staattisen vaiheen kyseessä ollessa, tasetta tulkittiin siten, että sen oletettiin sisältävän omaisuuden arvon realisointitilanteessa (liquidation market value). Toisen tulkinnan mukaan kyse oli siitä, että tase osoitti jatkuvuuden periaatteen (going concern balance sheet) mukaisesti yrityksen kykyä jatkuvaan osinkojen maksuun.

Yritysjohdon roolin muutoksella oli oma dramaattinen vaikutuksensa siirtymiseen vaiheesta toiseen. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa johtajat olivat yleensä yrityksen omistajia, joten heidän kiinnostuksensa painottui yrityksen pitkän aikavälin tavoitteisiin. Nykyisin hyvin monet yritysjohtajista ovat palkkajohtajia, joiden toimintaa ohjataan ja palkitaan erilaisilla kannusteilla, jolloin yritysjohton huomio kohdistuu lyhyen aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen. Jako pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteisiin on siis tuttua jo aikaisemmin historiasta. (Ding ym. 2008.)

Stakeholdermallista käytetään tässä käännoästä sidosryhmämalli, jonka mukaisesti suurten osake-erien omistajia olivat omistajaperheet, valtio, pankit ja myös työntekijät. Mallin mukaan omistukseen sitouduttiin pitkäaikaisesti ja siitä luopuminen oli harvinaista. Tässä mallissa eri ryhmien tavoitteet olivat yhteneviä. Esimerkiksi tavoitteena yhdessä luotonantajien kanssa oli taata yrityksen pitkän aikavälin taloudellisen elinkelpoisuuden ja liiketaloudellisen suorituskyvyn ylläpitäminen sekä säilyttäminen. Tässä mallissa liikearvoa ei pidetty varallisuutena, vaan tavoitteena oli liikearvon eliminointi mahdollisimman nopeasti. Kyseessä oli konservatiivinen suhtautuminen laskentamenetelmiin ja –säännöksiin. (Ding ym. 2008.)

Shareholdermallista käytetään käännoästä osakeomistajamalli. Tälle mallille oli tyypillistä, että omistajuus oli hajautunutta, ja omistajat eivät olleet tekemisissä yrityksen operatiivisen toiminnan kanssa. Tässä omistajuus ja yrityksen johtaminen eriytyivät toisistaan. Omistajina olivat muun muassa ammattisijoittajia, joille oli

tunnusomaista sitoutuminen lyhytaikaisesti yritykseen. Heille oli tärkeää voiton maksimointi tekemässään sijoituksessa. Johtajisto koostuu yleensä palkkajohtajista, joilla on kannusteina mm. optiojärjestelyt ja muut tulokannusteet, jolloin heidän toimiaan ohjaavat enemmänkin lyhytaikaiset tavoitteet. Osakeomistaja-mallille oli siis tyypillistä tietynasteinen omistajaohjaus. Ding ym. (2008) mukaan omistajuus ja yritysjohto olivat eriytyneet omiksi osa-alueiksi. Omistuksen ja johtamisen eriytymisen seurauksena oli siirrytty toiselle tiedon asymmetriatasolle, koska muun muassa sisäpiirisäännösten johdosta osakeomistajat saivat käyttöönsä vain sellaisia yritystä koskevia tietoja, jotka oli jo annettu julkisuuteen. Tästä johtuen osakkeenomistajat keskittyivät lyhyen aikavälin taloudellisen suorituksen seuraamiseen. (Ding ym. 2008.)

Ding ym. (2008) tutkimuksessaan jaottelivat liikearvon historiallisen kehityksen neljään eri vaiheeseen. Kuviossa 1 havainnollistetaan nuo neljä vaihetta, jotka ovat:

1. aito staattinen vaihe (the pure static phase)
2. heikentynyt staattinen vaihe (the weakened static phase)
3. dynaaminen vaihe (the dynamic phase)
4. aktualisointivaihe (the actuarial phase).

Kuvio 1 Liikearvon tunnistuksen vaiheet (Ding, Richard & Stolowy 2008.)

Kuviossa 1 on kuvattu liikearvon historiallinen kehitysvaihe. Aidossa staattisessa vaiheessa liikearvolla oli fiktiivisen omaisuuden luonne, ja liikearvo tuli kirjata kuluksi välittömästi. Tässä aidossa staattisessa vaiheessa liikearvoa ei pidetty todellisena yrityksen varallisuuseränä. Heikentyneessä staattisessa vaiheessa oli kyse fiktiivisluonteisen liikearvon muodosta, ja se kirjattiin hankinnan tapahduttua nopeasti kuluksi yrityksen pääomaa vastaan. Dynaamisessa vaiheessa liikearvo tulkittiin kuuluvaksi varallisuuteen ja siitä tehtiin poistoja pitkällä aikavälillä. Dynaamiselle vaiheelle oli tyypillistä jatkuvuuden periaatteen (going concern) näkökulma, vaikkakin liikearvon oletettiin loppuvan aikanaan poistojen seurauksena. Aktualisointivaiheessa liikearvo tunnistettiin yrityksen varallisuudeksi. Tälle vaiheelle on tyypillistä, että liikearvosta ei tehdä poistoja vaan sen arvo testataan arvonalentumistestauksella.

Mahdollisen arvonalentumisen toteaminen arvonalentumistestauksella kuvastaa nykypäivän tilannetta. (Ding ym. 2008.)

2.3 Liikearvon osatekijöitä

Johnson ja Petrone (1998) ovat pohtineet, mitä on liikearvo käsitteellisesti ja mitkä ovat sen osatekijöitä. He päätyivät pohdinnassaan tulokseen, että liikearvoa voidaan ilmiönä tarkastella kahdesta eri näkökulmasta:

- a) “ylhäältä alaspäin”-näkökulma (a top-down perspective)
- b) “alhaalta ylöspäin”-näkökulma (a bottom-up perspective).

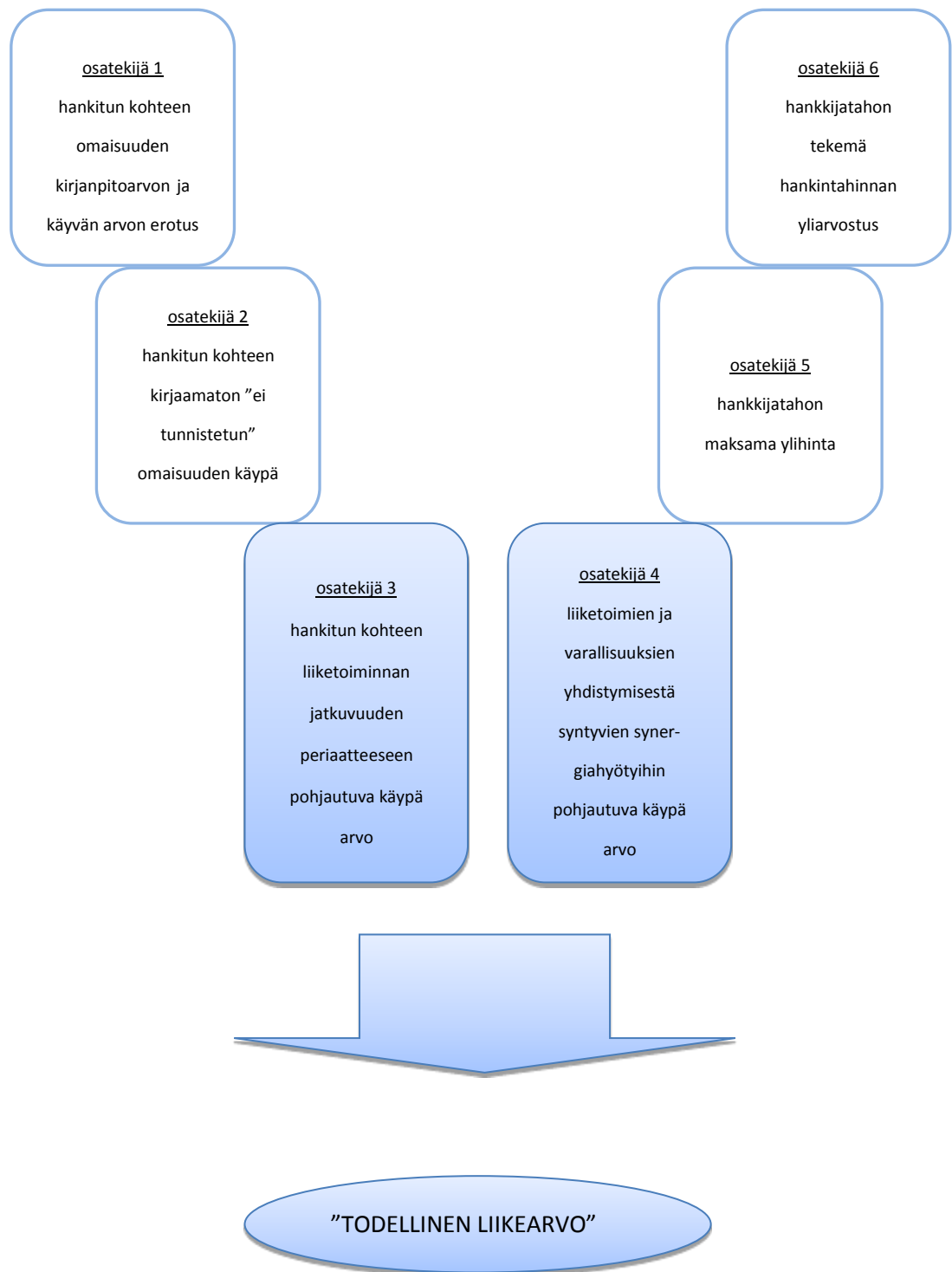
Ylhäältä alaspäin-näkökulmassa liikearvo tulkitaan yrityshankinnassa ostajan investoinnin osatekijänä, joka on osa suurempaa varallisuuskokonaisuutta. Tässä näkökulmassa investointi purettiin osatekijöihin ja osatekijät kohdistettiin yksilöitävissä oleville omaisuuserille. Mikäli kohdistamisen jälkeen jäi vielä ylijäämää, niin tätä osaa investoinnista käsiteltiin liikearvona, jolla hankkijaosapuoli oletti tulevaisuudessa ansaitsevansa sitä vastaavia tuottoja. Alhaalta ylöspäin näkökulman mukaan, kun hankintahinta ylitti hankitun kohteen yksilöitävissä olevan netto-omaisuuden käyvän arvon, niin tällöin muodostui liikearvoa. Tällöin otaksuttiin hankkijaosapuolen maksaneen muista sellaisista resursseista, joilla oli arvoa hankkijaosapuolelle. (Blummè 2002; Johnson - Petrone 1998; ks. Ojala 2007, 10.)

Johnson ja Petrone (1998; ks. Troberg 2003, 95–96) olivat tutkimuksessaan määritelleet lähteitä, jotka voisivat olla liikearvon osatekijöitä. Tutkijat käyttivät laveaa tulkintaa tunnistaakseen laajalti liikearvon mahdollisia osatekijöitä. Heidän havaintojensa perusteella laveasti tulkittaessa liikearvo määritetään hankintahinnan ylijäämänä, joka syntyy hankkijaosapuolen maksaman kauppahinnan ollessa enemmän kuin mitä hankitun kohteen nettovarallisuuden kirjanpitoarvo on. Tutkijoiden havaintoihin perustuen liikearvon voi muodostaa seuraavat osatekijät:

- 1) hankitun kohteen omaisuuden kirjanpitoarvon ja käyvän arvon erotus
- 2) hankitun kohteen kirjaamaton ”ei tunnistetun” omaisuuden käypä arvo
- 3) hankitun kohteen liiketoiminnan jatkuvuuden periaatteeseen pohjautuva käypä arvo
- 4) liiketoimien ja varallisuuksien yhdistämisestä syntyviin synergiahyötyihin pohjautuva käypä arvo
- 5) hankkijatahon tekemä hankintahinnan yliarvostus
- 6) hankkijatahon maksama ylihinta.

Kun liikearvo tulkitaan Johnsonin ja Petronen (1998) mukaan laveasti hankintahinnan lisähintana (purchase premium), niin kaikki kuusi osatekijää voitiin määritellä kuuluvaksi liikearvoon ylhäältä alaspäin-näkökulmassa. Kun vastaavasti

alhaalta ylöspäin-näkökulman mukaan kaikkia osatekijöitä ei voitu määrittellä sisältyvän liikearvon osatekijöihin. Seuraavassa kuviossa esitetään liikearvon osatekijät.

Kuvio 2 Liikearvon mahdolliset osatekijät (Johnson & Petrone 1998; Troberg 2003, 95 & 2013, 88.)

Kuviossa 2 osatekijät 1 ja 2 liittyvät hankinnan kohteeseen, mutta eivät siis ole käsitteellisesti liikearvon osatekijöitä, vaikka kyseiset osatekijät ovat omaisuutta tai osia muusta omaisuudesta. Osatekijät 3 ja 4 ovat liikearvon osatekijöinä, joita kirjoittajat kutsuvat todelliseksi liikearvoksi (core goodwill). Todellinen liikearvo voi muodostua kahdesta osasta: jatkuvuuden periaatteeseen perustuvasta arvosta (going concern goodwill) ja/tai yhdistymisen seurauksena syntyvän synergiahyödyn aikaan saamasta arvosta (combination goodwill). Osatekijä 3 tulkitaan näkemykseksi olemassa olevasta liikearvosta, jonka hankittu kohde on sisäisesti saanut aikaiseksi tai se on syntynyt aikaisempien liiketoimien yhdistymisen yhteydessä. Liikearvo pohjautuu jatkuvuuden periaatteelle (going concern), jonka mukaan yritysten omaisuudet tuottavat yhdistettynä enemmän arvoa, kun mitä ne tuottaisivat, jos ne käytettäisiin erikseen. Osatekijä 4 muodostuu vasta eri liiketoimintojen yhdistymisen yhteydessä. Näin liiketoimintojen yhdistämisestä syntyvä liikearvo perustui synergiahyötyyn, joka voidaan saada mittakaavaeduista tai yhteenliittymän hallitsevan markkina-aseman seurauksena. Tämän liikearvon suuruus määräytyy, miten paljon maksettu hankintahinta ylittää itsenäisenä olleen hankintakohteen markkina-arvon. Jokaisessa liiketoiminnan yhdistymisessä syntyvä liikearvo on ainutlaatuinen. Osatekijät 5 ja 6 liittyvät hankkijaosapuoleen, jotenka ne eivät ole käsitteellisesti liikearvoa. Osatekijä 5 syntyy esim. silloin kun hankkijaosapuoli arvioi osakkeiden hankintaa ja tässä yhteydessä tapahtuu hankkijaosapuolelle arviointivirhe osakkeiden oikeasta markkina-arvosta eli hankkija arvioi osakkeiden arvon korkeammaksi kuin mitä markkinat pitävät oikeana tasona. Tämän johdosta hankkija tulee maksaneeksi osakkeista ylihintaa. Osatekijä 6 syntyy kun ostohintaa on korotettu tarjouskilpailun johdosta. Tässä on kyse hankkijan tekemästä mittauserehdyksestä. (Aromäki - Halonen-Jalkanen – Seppänen – Skogberg – Sundvik – Tolvanen – Torkkel – Tornainen – Tuomala – Viljanen 2004, 309; Johnson – Petrone 1998, 294–296; Troberg 2003, 96 & 2007 & 2013, 89.)

2.4 Aiempia tutkimuksia arvonalentumisesta

Francis, Hanna ja Vincent (1996) keräsivät tutkimustansa varten materiaalia ajanjaksolta 1989–1992. Tälle aikakaudelle oli tyypillistä hyvin vähäinen viranomaisohjeistus varallisuuden arvonalentumiskirjauksista. Vähäinen viranomaisohjeistus mahdollisti sen, että yritysjohto käytti harkintakykyään arvonalentumiskirjauksen suuruutta sekä ajoitusta päätettäessä. Tilanne johti osaltaan siihen, että se mahdollisti yritysjohdolle harkinnanvapauden tuloksen suunnittelussa. Tämän seurauksena johdon ei tarvinnut tunnistaa todellista arvonalentumista, vaikka sellainen oli todellisuudessa tapahtunut tai johto tunnisti arvonalentumisen vain, kun siitä oli hyötyä.

Francis ym. (1996) etsivät tutkimuksessaan todisteita siitä kumpi tekijöistä manipulaatio vai arvonalentuminen ohjasi johdon päätöstä tehdä arvonalentumiskirjaus. Heitä kiinnosti myös miten sijoittajat reagoivat uutiseen arvonalentumisesta. Tutkijat havaitsivat, että molemmilla tekijöillä oli roolinsa. Oletuksena oli, että päätös arvonalentumiskirjauksesta ja sen määrästä liittyivät kyseisen omaisuuden taseessa olevaan suhteelliseen osuuteen ja johdon kannusteisiin tehdä arvonalentumiskirjaus tietyllä raportointikaudella. Tutkimuksessa analysoitiin arvonalentumisen eri lajeja, johon kuului muun muassa liikearvo. Tutkijat totesivat havaintojensa perusteella, että liikearvon arvonalentumiskirjauksen osalta johdon kannusteilla oli merkitystä päätettäessä kirjauksesta, koska liikearvon arvonalentumiskirjaus on arvoltaan suhteellisesti suurempi kuin muiden omaisuuserien kirjaukset. Havaittiin, että arvonalentumiskirjauksia tapahtui tiheämmin, jos yritysjohto oli vaihtunut hiljattain ja jos yrityksellä oli jo kokemusta aikaisemmista arvonalentumiskirjauksista. Havaittiin myös, että arvioitujen arvonalentumiskirjausten arvot laskivat, kun yritys teki huonon tuloksen tai kun yritys teki tavallista paremman tuloksen. Havainnot eivät tukeneet aikaisempien selvitysten havaintoja tuloksen ohjausmalleista, joita olivat ”iso kylpy” tai ”tasaisen tuloksen esittäminen”. Vastaavanlaista evidenssiä löysi myös Davis (2005, 233) tutkimuksessaan, että yritysjohto ei tarkoituksellisesti pyrkinyt lykkäämään tai viivästyttämään arvonalentumiskirjauksia saavuttaakseen suotuisamman raportoitavan tulosvaihtoehdon.

Tasaisen tuloksen esittämisen ohjausmallissa yritysjohdolla on tavoitteena pitää yllä tasaista ja ennustettavissa olevaa kasvua, jolloin markkinat noteeraisivat tasaisen tuloksen pienemmän riskin arvoiseksi ja se vuorostaan heijastuisi vastaavasti parempana osakekurssina. Iso kylpy ohjausmallin mukaan yritysjohto kerryttää harkinnanvaraisia tappioita tai kuluja ja kirjauttaa ne kuluiksi kerralla samalle raportointikaudella. Yritysjohto haluaa tällä viestittää markkinoille, että yrityksen huonot ajat ovat takanapäin ja edessä siintää parempi, valoisa tulevaisuus. (Zucca – Campbell 1992, 35.)

Rockness, Rockness ja Ivancevich (2001) käsittelivät artikkelissaan muun muassa liikearvon arvonalentumista ja sitä mitkä ovat sen mahdolliset vaikutukset yrityksen tulokseen ja laskettavaan analyysin suhdelukuihin. Heidän havaintojensa mukaan vaikutusta on havaittavissa sinä vuonna, kun liikearvosta tehdään arvonalentumiskirjaus. Lisäksi he pitävät haastavana sitä, kuinka liikearvon käypä arvo pystytään määrittelemään objektiivisesti. Kirjoittajien mielestä säännökset liikearvon arvonalentumisesta tarjoavat mahdollisuuden kulujen siirtämiseen periodilta toiselle halutun tavoitetuloksen saavuttamiseksi. Heidän käsityksensä mukaan liikearvon arvonalentumisesta saattaisi muodostua eräs avaintekijä laadittaessa tuottoennusteita.

Bugejan ja Galleryn (2006) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää antavatko markkinat mahdollisesti liikearvon osille eri painoarvot, kun vertailun perusteena käytetään liikearvon ikäjakamaa. Heidän havaintojensa perusteella yrityksen markkina-arvon ja

liikearvon välillä oli havaittavissa positiivista riippuvuutta tarkkailuvuoden ja tarkkailuvuotta edeltävien kahden vuoden liikearvojen välillä. Jos hankinnasta oli kulunut aikaa 3 vuotta tai enemmän niin positiivista riippuvuutta ei tällöin ollut havaittavissa. Tutkijoiden johtopäätöksenä oli, että vain hiljattain hankitulla liikearvolla oli sidos yrityksen pääoman markkina-arvoon. Tämä sidos osoitti sen, että markkinat suhtautuivat ikääntyneeseen liikearvoon siten, ettei sen katsottu tuottavan taloudellista hyötyä tulevaisuudessa. Eräs selitys tälle ilmiölle oli, että hankinnasta seuranneet hyödyt ilmenivät normaalissa operatiivisessa toiminnassa ja arvo sisältyi tuottoihin.

Hayn ja Hughes (2006) selvittivät tutkimuksessaan ilmenikö hankinnan toteutumisen jälkeen taloudellisista raporteista sellaista tietoa, joilla sijoittajat pystyivät ennakoimaan liikearvon arvonalentumiskirjausten todennäköisyyttä tulevaisuudessa. Tällä tiedolla oli nyt suurempi merkitys, koska poistoja ei enää sallita tehtäväksi liikearvosta. Tutkijat havaitsivat, että raporteissa ei ollut riittävästi sellaista tietoa, joilla sijoittajat pystyisivät ennustamaan tulevia liikearvojen alentumiskirjauksia. Sen sijaan he havaitsivat, että alkuperäisen hankinnan kohteen erityispiirteillä oli suurempi merkitys ennustettaessa tulevia liikearvojen alentumiskirjauksia. Tällaisia erityispiirteitä olivat mm. maksettu huomattava preemio kauppahinnassa, useita kilpailevia ostajia tai huutokauppaa muistuttava ostotilanne sekä liikearvon suhteellisen suuri osuus kauppahinnassa. He löysivät viitteitä siitä, että liikearvon arvonalentumiskirjaus tapahtui keskimäärin 3–4 vuoden viiveellä siitä, kun liikearvon arvonalentuminen oli todellisuudessa tapahtunut. Lisäksi ilmeni, että noin kolmasosalla tutkituista yrityksistä liikearvon arvonalentuminen kirjattiin jopa 6–10 vuotta myöhemmin kuin se todellisuudessa oli tapahtunut. Tällä viiveellä oli seurauksensa liikearvon kirjanpitoarvoon ja sellaisen tilinpäätöksen luotettavuuteen, jossa liikearvon suhteellinen osuus taseessa on huomattava.

Ojala (2007) selvitti tutkimuksessaan kuinka hyvin liikearvon raportoinnin ajankohta vastasi liikearvon todellista arvonalentumista. Tutkimus käsitti vuosina 2001–2006 kerättyä materiaalia yhdysvaltalaisista yrityksistä. Saatujen tulosten perusteella havaittiin, että yritykset olivat raportoineet liikearvon arvonalentumisen yhden – kahden vuoden viiveellä, huolimatta siitä, että liikearvon arvonalentumistestauksen perimmäisenä tarkoituksena on parantaa liikearvoraportoinnin oikea-aikaisuutta sekä läpinäkyvyyttä.

Sevinin, Schroederin ja Bhamornsirin (2007) tekemässä tutkimuksessa kävi ilmi, että monet yritykset, vaikka niillä olisi käytettävissään tarvittavat tiedot julkaistavaksi, eivät olleet halukkaita julkaisemaan vapaaehtoisia raportteja, joiden tavoitteena oli edistää ja parantaa taloudellisen informaation avoimuutta. Lisäksi havaittiin, että SFAS No 142 ”Liikearvo ja muu aineettomat hyödykkeet” säännön noudattaminen oli ollut satunnaista sekä ennustamatonta. Tutkimus oli nostanut esille mahdollisen negatiivisen riippuvuuden liikearvon arvonalentumiskirjauksen ja osakkeen tuoton välillä.

Johtopäätöksenä oli, että yritysjohto saattaisi olla haluton raportoimaan lisäkuluista, koska tällainen tieto vaikuttaisi yrityksestä tehtäviin talousanalyysien tuloksiin, joka siten puolestaan vaikuttaisi negatiivisesti osakkeen arvoon. Tällaisen tiedon vaikutukset taloudellisissa tunnusluvuissa saattaisivat heikentää yrityksen mahdollisuutta muun muassa hankkia entisiin ehdoin rahoitusmarkkinoilta tarvitsemaansa pääomarahoitusta. Tämä saattoi olla eräs vaikutin sille, miksi jotkut yrityksistä laiminlöivät liikearvon oikea-aikaisen arvonalentumiskirjauksen.

Jarva (2009) tutki liittyvätkö liikearvon arvonalentumiskirjaus sekä tulevat kerrytettävissä olevat rahavirrat toisiinsa pohjoisamerikkalaisen Statement of Financial Accounting Standards 142:n (SFAS) edellyttämällä tavalla. Otos koostui yrityksistä, jotka olivat raportoineet liikearvon arvonalentumisia vuosien 2002–2005 ajanjaksolla. Tutkija havaitsi, että liikearvon arvonalentumiskirjauksen perusteella oli mahdollista ennustaa yrityksen rahavirtaa 1–2 vuodeksi eteenpäin. Saatu evidenssi tuki käsitystä, että liikearvon arvonalentumiskirjaukset liittyivät pikemminkin yrityksen taloudellisiin tekijöihin kuin yritysjohtoon opportunistiseen käytökseen. Tutkimuksessa tuli myös esille seikka, että liikearvon arvonalentumiskirjaukset toteutuivat myöhemmin kuin liikearvon liiketaloudellinen arvonalentuminen oli todellisuudessa tapahtunut. Tarkempi analyysi paljasti sen seikan, että liikearvon arvonalentumiskirjauksen ja kerrytettävissä olevan rahavirran välillä ei ollut havaittavissa merkittävää riippuvuutta, mikäli yrityksessä oli samanaikaisesti meneillä uudelleenjärjestelyt. Tutkija esitti oletuksen, että tämän havainnon pystyi selittämään agenttiteoriaan tukeutuvilla motiiveilla. Tutkimuksessa etsittiin myös näyttöä siitä, oliko yrityksellä, jossa arvonalentumisviitteistä huolimatta ei ole tehty arvonalentumiskirjausta, motivaatiota lykätä arvonalentumiskirjausta. Jarva ei kuitenkaan havainnut luotettavaa evidenssiä siitä, että yritysjohto opportunistisesti välttelisi arvonalentumiskirjausten tekemistä. Jarva huomauttaa, että tutkimuksen tuloksia tulkittaessa on syytä huomioida lyhyt tarkasteluajanjakso sekä käytetyn tiedon ja tuloksen tulkinnan sisältämät virhemahdollisuudet.

Sijoittajat olettavat, että odotettavissa oleva arvonalentumiskirjaus heijastuisi osakkeen markkina-arvoon ennen kuin yritysjohto virallisesti siitä ilmoittaa. Näkemys perustuu siihen, mitä yritysjohto on aiemmin kertonut julkisuuteen yrityksen liiketoimista ja sen taloudellisesta suoriutumisesta. Sijoittajayhteisössä on yleisesti vallalla näkemys, jonka mukaan arvonalentumiskirjaus olisi väliaikainen ilmiö, joka johtuu meneillään olevasta markkinoiden häiriöstä tai paniikista. Näkemyksen mukaan ilmiö ei kestäisi riittävän kauan, jotta se vaikuttaisi yrityksen operatiiviseen suoriutumiseen. Arvonalentumiskirjaus rasittaa omaa pääomaa alentavasti, mikä puolestaan vaikuttaa oman pääoman mittareilla laskettujen tunnuslukujen tuloksia alentavasti. Mikäli tämän johdosta rikkoutuisi rahoittajien kanssa aiemmin sovittu ehto esimerkiksi kovenanttiehto, joka voi sisältää ehdon yrityksen omavaraisuusasteesta tai

yrittäjien muuta rahoitusrakennetta, niin sopimusrikkomus mahdollisesti heijastuisi yrityksen rahoituskustannusten nousuna. Tällä olisi puolestaan heijastusvaikutus osakkeen markkina-arvoon. Tämä indikoisi sitä, että arvonalentumiskirjauksella ei olisi suoranaista riippuvuussuhdetta osakkeen markkina-arvoon, vaan sen sijaan yritystaloudellisiin seuraamuksiin. (Ernst & Young 2010, 6.)

Prakash (2010) selvitti tutkimuksessaan yritysten arvonalentumiskirjauspäätöksiä laskusuhdanteen vallitessa. Laskusuhdanne on merkittävä alenema taloudellisessa toimeliaisuudessa, joka leviää läpi talouden kestäen pitempään kuin joitakin kuukausia. Laskusuhdanteen vaikutukset heijastuvat muun muassa reaalisessa bruttokansantuotteessa, reaalituloissa, työttömyydessä ja teollisen tuotannon tasossa. Tutkijan havaintojen mukaan tiedotusvälineissä olleet kirjoitukset antoivat viitteitä siitä, että laskusuhdanteen vallitessa yritysten varallisuuden arvonalentumiskirjaukset olisivat suurempia ja useammin toistuvia kuin taloudellisen nousukauden aikana.

Prakash (2010) havaitsi myös, että yrityksellä, jonka johto oli aikaisemmin harkinnanvaraisesti raportoinut korkeampia tuottoja, oli kaksinkertainen todennäköisyys tehdä arvonalentumiskirjaus laskusuhdanteessa kuin noususuhdanteen aikana. Prakashin havainnot eivät tukeneet sitä oletusta, että toimialan johtavan yrityksen tekemä arvonalentumiskirjaus edeltävällä vuosineljänneksellä johtaisi myös saman toimialan muut yritykset todennäköisesti tekemään arvonalentumiskirjauksia laskusuhdanteen aikana herkemmin kuin noususuhdanteen vallitessa. Tutkija havaitsi, että korkeasti velkaantuneella ja heikosti kannattavalla yrityksellä on pienempi todennäköisyys tehdä arvonalentumiskirjaus laskusuhdanteen aikana kuin noususuhdanteen vallitessa. Toisaalta tutkija ei havainnut yhteyttä siihen, että hyvin velkainen mutta kannattava yritys olisi todennäköisemmin tehnyt arvonalentumiskirjauksen nousukauden aikana.

Prakash (2010) selvitti myös, oliko taustalla samoja taloudellisia tekijöitä arvonalentumisissa niin lasku- kuin nousukaudella. Havaintonaan hän toteaa, että makrotaloudelliset olosuhteet tulisi aina huomioida kun verrataan yrityksiä ja laskentavaihtoehtoja. Mikäli näin ei tehdä, niin Prakashin mukaan vertailu olisi vaillinainen, jopa harhaanjohtava. Tutkimuksessa esitettiin, että omaisuuserän luonne vaikuttaa siihen, mistä arvonalentumiskirjauksia tehdään lasku- tai noususuhdanteen aikana. Laskusuhdanteen aikana yritys kirjasi arvonalentumisia yrityksen kaiken tyyppisille omaisuuserille. Vastaavasti nousukauden vallitessa arvonalentumiskirjaukset kohdistuvat herkemmin sellaisille omaisuuserille, jotka olivat tyyppillisiä vain kirjauksen tehneelle yritykselle. Tutkija rajasi tutkimuksensa ulkopuolelle yritysjohton vaihtumisen vaikutuksen arvonalentumiskirjauksen todennäköisyyteen laskusuhdanteen aikana. Vanhemmat tutkimukset olivat osoittaneet, että suurempi todennäköisyys arvonalentumiskirjaukselle oli silloin, kun ylimmässä johdossa on suoritettu vaihdoksia.

3 LIIKEARVON MUODOSTUMINEN JA ARVONALENTUMISTESTAUS

3.1 Liikearvon muodostuminen

IFRS 3-standardissa määritellään milloin liikearvo syntyy. Liikearvo syntyy yhteisöjen yhteenliittymässä ainoastaan määräysvallan hankinnan yhteydessä. Liikearvon määrä pienenee taseessa, kun tehdyn arvonalentumistestauksen tulos ilmaisee liikearvon alentuneen alle sen kirjanpitoarvon tai tilanteessa, jossa liiketoiminnan määräysvalta menetetään. IFRS 3-standardia sovelletaan liiketoimiin tai muuhun tapahtumaan, joka vastaa määritystä, jonka mukaan liiketoiminta on toisiinsa liittyvien toimintojen ja varojen muodostama kokonaisuus, jota pystytään johtamaan ja hallitsemaan siten, että tarkoituksena on antaa sijoittajille tai muille omistajille, jäsenille tai osallistujille tuottoja osinkoina, kustannusten pienentymisenä tai muuna taloudellisena hyötynä. Yhteisön tulee huomioida, ettei säännöksiä sovelleta, kun kyseessä on yhteisyrityksen muodostaminen tai sellaisen omaisuuserän tai -ryhmän hankinta, josta ei muodostu liiketoimintaa, taikka on kyse saman määräysvallan alaisten yhteisöjen tai liiketoimintojen yhdistämisestä (IFRS 3.2; 3.A). Esimerkiksi konsernin sisäisiin yrityskauppoihin standardia ei siis sovelleta. (IFRS-standardit 2010, 75; Halonen ym. 2006, 59.)

3.1.1 Liikearvon määritelmä IFRS 3–standardin mukaisesti

Tase-eränä liikearvo on teknisen laskennan tuloksena syntyvä jäännöserä eli residuaali. Taloudellisesta näkökulmasta liikearvon katsotaan koostuvan siitä hankinnan kohteen arvosta, jota ei voida kirjata erillisten omaisuuserien muodossa taseeseen eli ei yksilöidä yksinään, mutta jolla hankkijaosapuoli on arvioinut olevan taloudellista arvoa maksettuaan hankinnan kohteesta korkeamman vastikkeen kuin hankitun kohteen omaisuuden arvo on. Liikearvoa ei voi luovuttaa erillisenä eränä, se ei myöskään tuota itsenäisesti rahavirtaa ilman muita omaisuuseriä. Liikearvo muodostuu sellaisista yritykselle lisäarvoa tuottavista eristä kuten synergiaeduista, jotka voivat liittyä myynti- ja ostotoimien volyyमितuihin, edullisiin raaka-aineisiin tai muihin tuotannontekijöihin (Halonen ym. 2006, 83; 92; 399; Seppälä 2011). Liiketoimintojen yhdistymisessä hankittu omaisuuserä on yksilöitävissä kun: (IFRS 3.A.)

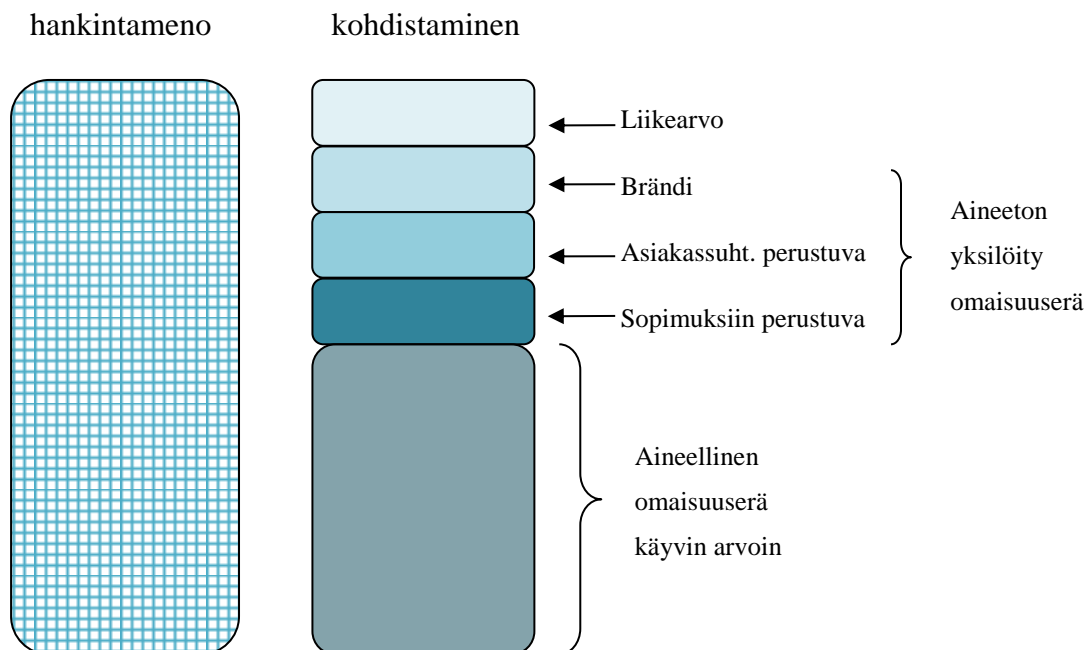
- 1) se pystytään erottamaan tai irrottamaan yhteisöstä ja myymään, siirtämään, lisensoimaan, antamaan vuokralle tai vaihtamaan joko sellaisenaan tai yhdessä

siihen liittyvän sopimuksen taikka yksilöitävissä olevan omaisuuserän tai velan kanssa

tai

- 2) se perustuu sopimukseen tai muuhun lailliseen oikeuteen riippumatta siitä, onko se siirrettävissä tai onko se erotettavissa yhteisöstä tai muista oikeuksista ja velvoitteista.

Kuviossa 3 on havainnollistettu hankintameno kohdistaminen yksilöitävissä oleville omaisuuserille, joista jää jäljelle jäännöserä eli residuaali, jota käsitellään liikearvona.

Kuvio 3 Omaisuuserien arvostus (mukailtu Kallunki – Niemelä 2007, 195.)

Kuviossa 3 on havainnollistettu liikearvon muodostuminen, kun hankintameno ylittää hankintakohteen nettovarallisuuden arvon, käyvin arvoin. Liikearvo on siis erä, joka ei ole jaettavissa taseessa oleville yksilöitävissä oleville omaisuuserille, vaan se muodostaa itsenäisen aineettoman omaisuuserän, joka on aktivoitava taseeseen. Yrityksen yksilöitävät omaisuuserät ovat riippuvaisia muun muassa yrityksen toimialasta ja liiketoiminnan luonteesta. (Kallunki – Niemelä 2007, 196.)

Yrityksen aineeton varallisuus esitetään erillisenä eränä taseessa, jolloin yrityskaupan yhteydessä hankittu liikearvo ilmenee konsernitaseessa ja siitä annetaan

yksityiskohtaiset erittelyt ja kuvaukset liitetiedoissa. Kauppahinnan kohdistaminen ja liitetietojen informaatio ilmaisee yksityiskohtaisesti, mitä yrityskaupassa on todella hankittu. (Halonen ym. 2006, 72.)

Artikkelissaan Tomi Seppälä (2011) kirjoittaa, että liikearvon määräytymiseen tulisi kiinnittää huomiota yrityshankinnan alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä. Kun kauppahinnan kohdistaminen ja hankinnan kohteen varojen ja velkojen määrittäminen toteutetaan asianmukaisella huolellisuudella, niin tällöin syntyvä liikearvo muodostuu luonnollisesti pienemmäksi. Tällä on suora vaikutus itse arvonalentumistestaukseen, mikä korostuu laskusuhdanteen vallitessa.

Pricewaterhousecoopers Oy (2011) tutki 115 Nasdaq OMX Helsinki- listalla olevien yritysten IFRS -tilinpäätökset vuodelta 2010. Selvityksen ulkopuolelle jäivät pankit ja poikkeavaa tilikautta käyttävät yritykset. Tehdyssä selvityksessä ilmeni, että yritysten taseissa oli edelleen paljon liikearvoa kirjattuna. Tutkituista yrityksistä 45 oli tehnyt yrityshankintoja. Niistä 40 yritykselle syntyi uutta liikearvoa. Selvityksen perusteella ilmeni, että liikearvon osuus oli noin 50 % kokonaishankintamenosta. Kokonaishankintamenosta liikearvon osuus oli suurin päivittäistavaroiden, terveydenhuollon sekä tietoliikennepalveluiden toimialoilla.

3.1.2 Liiketoimintojen yhdistäminen

Yhteisön tulee käsitellä kaikki liiketoimintojen yhdistämiset hankintamenetelmällä. Tällöin tulee nimetä hankkijaosapuoli, määrittää hankintahetki sekä hankittujen yksilöitävissä olevien varojen, vastattavaksi otettujen velkojen ja hankinnan kohteen mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuudet ja määrittää liikearvo tai edullisesta kaupasta syntyvä voitto. (Kallunki – Niemelä 2007, 193–194; IFRS 3.4–3.5 (a)–(d).)

Liiketoimintojen yhdistäminen hankintamenetelmää käyttäen suoritettujen maksut arvostetaan käypiin arvoihin. Käypä arvo määritetään siten, että kyseessä on se rahamäärä, johon omaisuus vaihtaa tai jolla velka voitaisiin suorittaa asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, toisistaan riippumattomien osapuolten välillä. (Halonen 2006, 64; IFRS 3.A.)

Yhteisöjen yhteenliittymissä toisilleen erilliset yritykset tai liiketoiminnot saatetaan yhteen yhdeksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi. Arvioitaessa, onko tiettyjen varojen ja toimintojen muodostama kokonaisuus liiketoimintaa, ratkaisu perustuu siihen, pystyykö joku osapuoli johtamaan ja hallitsemaan yhteen liittyvien osien muodostamaa kokonaisuutta liiketoimintana. Tässä hankkijaosapuoli saa määräysvallan yhteen tai useampaan liiketoimintaan. Sillä ei ole merkitystä, onko myyjäosapuoli harjoittanut tai aikooko hankkijaosapuoli harjoittaa kokonaisuutta liiketoimintana. Ellei yhteisöllä ole

näyttöä muusta, niin liikearvoa sisältävien varojen ja toimintojen muodostama kokonaisuus tulkitaan liiketoiminnaksi. On kuitenkin muistettava, että liiketoiminnan ei kuitenkaan tarvitse sisältää liikearvoa. (Halonen ym. 2006, 59.)

3.1.3 Hankkijaosapuoli ja hankinta-ajankohta

Kaikissa liiketoimintojen yhdistymisissä edellytetään, että aina selvitetään hankkijaosapuoli ja hankinnan kohde. Hankintamenetelmässä liiketoimintojen yhdistämistä tarkastellaan sen osapuolen näkökulmasta, joka hankki määräysvallan toisen liiketoimintaan. (PwC 2010, 49) Määräysvalta määritetään oikeudeksi määrätä yrityksen taloudesta ja sen toimintaperiaatteista hyödyn saamiseksi yrityksen liiketoiminnasta. (Kallunki – Niemelä 2004, 194; IAS 27.4.)

Peruslähdekohtana määräysvallan saamisessa on, että yritysjärjestelyyn osallistuvista yhtiöistä yksi hankkii enemmän kuin puolet äänivallasta toisesta yhtiössä. Eräissä poikkeustapauksissa voidaan osoittaa, että yli puolet äänivallasta hankkinut yhtiö ei saisi määräysvaltaa omistuksensa perusteella. Toisaalta määräysvallan hankitusta yhtiöstä voi myös saada alle 50 %:n omistuksella äänivallasta esimerkiksi asiasta sopimalla toisen sijoittajan kanssa tai sopimuksella, että hankkijaosapuoli saa määrätä hankitun yhtiön talouden ja liiketoiminnan periaatteista. Lisäksi määräysvallan saamista voi kuvastaa myös oikeus nimittää tai erottaa enemmistö hankitun yhtiön hallituksen jäsenistä, oikeus käyttää äänten enemmistöä hallituksen kokouksissa tai valta määrätä hankitun yhtiön taloudellisista resursseista ja toimintatavoista. Mikäli yrityskaupan yhteydessä perustetaan uusi yhtiö, joka hankkii kaksi tai useampia olemassa olevia yrityksiä, yksi yrityksistä määritellään hankkijaosapuoleksi. (Halonen ym. 2006, 59–60.)

Mikäli liiketoimintojen yhdistyminen toteutuu pääasiallisesti luovuttamalla käteisvaroja tai muita varoja tai siten, että muodostuu velkoja, hankkijaosapuolena pidetään yhteisöä, joka luovuttaa käteisvaroja tai muita varoja tai jolle velat syntyvät. Yhdistyvistä yrityksistä yleensä pidetään hankkijaosapuolena sitä, joka on suhteellisen koon perusteella merkittävästi suurempi. Suhteellista kokoa voidaan mitata esimerkiksi varoilla, tuotoilla tai voitoilla. Mikäli yhdistämisessä on mukana useampia kuin kaksi yritystä, hankkijaosapuolta nimettäessä huomioidaan suhteellisen koon ohella muun muassa se, mikä yhdistyvistä yrityksistä on ollut aloitteentekijänä yhdistymisessä (Halonen ym. 2006, 60; IFRS 3.B14–B17). Halonen ym. (2006, 60) esittävät kirjassaan, että viitteitä hankkijaosapuolesta saadaan mukana olevien yritysten kokoluokkien ja käyvän arvon perusteella. Tällöin se yritys, jonka käypä arvo on merkittävästi suurempi, katsotaan hankkijaosapuoleksi. Viitteitä hankkijaosapuolesta saadaan myös siitä, onko jollain yrityksellä oikeus nimittää muodostuvan yrityskokonaisuuden johtohenkilöt.

Vaihtotilanteessa hankkijaosapuoleksi useimmiten tulkitaan varoja luovuttava yritys. Yleisesti myös se osapuoli, joka laskee liikkeelle omia osakkeitaan, katsotaan hankkijaosapuoleksi.

IFRS 3-standardin mukaan hankkijaosapuolen tulee määrittää hankinta-ajankohta eli hankinnan toteutumispäivä. Tämä on se hetki, jolloin hankkijaosapuoli laillisesti luovuttaa vastikkeen, saa hankinnan kohteen varat ja ottaa sen velat vastattavakseen. On myös mahdollista, että määräysvalta saadaan joko aikaisemmin tai myöhemmin kuin hankinnan toteutumispäivänä. Esimerkiksi mikäli hankkijaosapuoli saa kirjallisella sopimuksella määräysvallan hankinnan kohteesta ennen hankinnan toteutumispäivän ajankohtaa, tällöin on hankinta-ajankohta aikaisempi kuin hankinnan toteutumispäivä. Määrittäessään hankinta-ajankohtaa hankkijaosapuolen tulee huomioida kaikki asiaankuuluvat seikat ja olosuhteet. (IFRS 3.8–9.)

Kun määräysvalta hankittuun kohteeseen tosiasiallisesti siirtyy hankkijaosapuolelle, syntyy tälle oikeus määrätä hankitun kohteen liiketoiminnasta. Hankkijaosapuoli saa määräysvallan sillä hetkellä, kun kaikki kauppaan liittyvät olennaiset ehdot ovat täyttyneet. Tämä ei välttämättä edellytä sitä, että esimerkiksi kaikki oikeudelliset toimenpiteet on loppuunsaatettu, ennen kuin määräysvalta siirtyy. Määräysvallan siirtymisessä huomioidaan hankinnan tosiasiallinen sisältö. Jos esimerkiksi yrityskaupan toteutuminen edellyttää kilpailuviranomaisten hyväksynnän, viranomaisluvan saaminen vaikuttaa määräysvallan lopulliseen syntymiseen. (Halonen ym. 2006, 61.)

3.1.4 Arvostus- ja kirjaamisperiaatteet

Hankintahetken liikearvo määritellään kohtien a ja b erotuksena: (IFRS 3.32 (a)–(b).)

- a) seuraavien yhteenlaskettu määrä:
  - i. luovutettu vastike arvostettuna hankintahetken käypään arvoon
  - ii. mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa
  - iii. vaiheittaisesti toteutuneessa liiketoimintojen yhdistämisessä hankkijaosapuolella hankinnan kohteessa aiemmin olleen oman pääoman ehtoisen osuuden hankintahetken käypä arvo
- b) hankittujen yksilöitävissä olevien varojen ja vastattaviksi otettujen velkojen hankintahetken nettomäärä IFRS 3-standardin mukaisesti arvostettuna.

Liiketoimintojen yhdistymisen yhteydessä hankkijaosapuoli saattaa tehdä edulliset kaupat, joka on kyseessä silloin kun b) kohdan mukainen määrä on suurempi kuin a) kohdan yhteenlaskettu määrä. Hankkijaosapuolen on kirjattava tästä syntyvä voitto tulosvaikutteisesti hankintahetkellä. (IFRS 3.34.)

Hankitun yhteisön yksilöitävissä olevat varat, velat sekä mahdollinen liikearvo tai negatiivinen liikearvo sekä tuloslaskelma yhdistetään hankkijaosapuolen konsernitilinpäätökseen (Halonen ym. 2006, 61). Hankkijaosapuolen tulee arvostaa hankinnan kohteen yksilöitävissä olevat varat ja vastattavaksi otetut velat niiden hankintahetken käypiin arvoihin. Lisäksi on jokaisessa liiketoimintojen yhdistämisessä arvostettava mahdollinen määräysvallattomien omistajien osuus hankinnan kohteessa joko käypään arvoon tai määrään, joka vastaa määräysvallattomien omistajien osuuden suhteellista osuutta hankinnan kohteen yksilöitävissä olevasta nettovarallisuudesta. (IFRS 3.18–19.)

Hankintaan liittyvä mahdollinen ehdollinen vastike kuten lisäkauppahinta tulee huomioida osana hankintamenoa ja se tulee arvostaa hankintahetkellä käypään arvoon. Myöhemmät muutokset ehdollisessa vastikkeessa kirjataan pääsääntöisesti tulosvaikutteisesti. (IFRS 3.39–40; 3.58.)

Hankintaan liittyvät menot, kuten mm. asiantuntija- ja konsultointipalkkiot, on kirjattava kuluiksi kausilla, joiden aikana ne toteutuvat ja palvelut otetaan vastaan. Tällaisia menoja ei siis enää sisällytetä hankintamenoon, jotenka niillä ei ole vaikutusta liikearvon määräytymiseen (Seppälä 2011). Vieraan tai oman pääoman ehtoisten arvopapereiden liikkeeseenlaskusta johtuvat menot on kirjattava IAS 32 ja IAS 39 -standardien mukaisesti (IFRS 3.53).

3.2 Arvon alentumistestaus

3.2.1 Liikearvo – aineeton hyödyke

Liikearvo on erikoinen erä taseessa, joka on herättänyt epä tietoisuutta ja erityistä varovaisuutta. Kun ostetusta yrityksestä on maksettu enemmän kuin sen oma pääoma on, tällöin maksetusta yli hinnasta muodostuu liikearvoa. Ajatuksena on, että kaupassa on hankittu jotain sellaista aineetonta varallisuutta, jota ei ole kirjattu ostetun yhtiön taseeseen. Tämä on seurausta siitä, että hankkivan yrityksen johto pitää hankittua yritystä terveenä ja hyväkuntoisena ja on arvionsa perusteella valmis maksamaan jopa huimilla tulevaisuuden tuotoilla perustellun kauppahinnan. Mikäli hankintakohde tuottaa suunnitellusti, niin huolta liikearvon alentumisesta ei ole. Hankkivan yrityksen johdon tulee ottaa huomioon, että liikearvon takana olevan liiketoimintalogiikan pitää olla sitä vahvemmallalla pohjalla, mitä suuremman suhteellisen osuuden liikearvo muodostaa yrityksen taseen sisällöstä. Liikearvolle on hankala määrittää taloudellista käyttöikä, jotenka säännöllisellä arvonalentumistestauksella yritysjohto ottaa kantaa liikearvon tasoon ainakin kerran vuodessa. IFRS-tilinpäätöskäytännön voimaan tultua

vuonna 2005 liikearvoa on vuosittain testattava niiden perustana olevien tuotto-odotusten mukaan. Kun ilmenee, etteivät tuotto-odotukset enää ole realistisia, niin yrityksen on tehtävä liikearvosta arvonalentumiskirjaus. IFRS antaa yritysjohdolle liikkumavaraa tulkita, milloin liikearvon arvo on laskenut, koska yritysjohto määrittelee oma parhaan kykynsä perusteella arvonalentumistestauksen muuttujien arvot. On kuitenkin muistettava, että yritysjohton on pystyttävä perustelemaan näkemyksensä tulevasta kehityksestä, joka heijastuu käytettäviin muuttujiin. Arvonalentumiskirjaus vaikuttaa heikentävästi yrityksen tulokseen, vähentäen omaa pääomaa, supistaen jakokelpoisia varoja, heikentäen vakavaraisuutta ja lisäten velkaantuneisuutta. Mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus tulee yllätyksenä, niin sillä on todennäköisesti negatiivinen vaikutus yhtiön arvoon. Arvonalentumiskirjausriskiä pidetään suurena sellaisessa yrityksessä, jossa liikearvon määrä on korkea suhteessa omaan pääomaan, toisin sanoen nettovarallisuus muodostuu suurelta osin ostetun kohteen tulevaisuudenodotuksista. Yritys saattaa joutua käymään omistajansa kukkarolla oman pääoman vahvistamiseksi, mikäli sillä on edessä suuria arvonalentumiskirjauksia. Liikearvosta voidaan todeta, että se kuvastaa hankkineen yrityksen johdon vankkaa luuloa, sitkeää uskoa ja hyvää tahtoa tulevasta positiivisesta kehityksestä! Talouden epävarmuuden jatkuessa pitkään ja näkymien harmaantuessa, yritysjohton tulee pystyä esittämään perustellut näkemyksensä liikearvon tasosta pitkän aikavälin strategisten ennusteiden valossa, vaikka liikearvo kuvastaa vaikeasti mitattavaa aineetonta arvoa. Liikearvon arvonalentumiskirjauksella, joka ei mitenkään mairittele johdon kykyä tehdä yrityskauppoja, yritysjohto todellisuudessa myöntää sen, että ostokohteesta tuli aikanaan maksettua ylihintaa. (Herrala 2012, 2014; Huikku - Silvola 2012a & b; Jarva 2010; Jurvelin 2009; Kyynäräinen 2008; Leskelä 2011; Nevalainen 2010; Palmu 2012; Rajala 2013.)

Eräs ajankohtainen taseen riskimittari on liikearvon ja oman pääoman suhteen vertailu, varsinkin taloudellisen laskukauden aikoina. Liikearvo on taseessa potentiaalisesti kaikkein huterin omaisuuserä, koska sen pohjana on vain yrityskaupassa ostokohteesta maksettu ylihinta. Kun taseeseen kertyneen liikearvon suhteellinen osuus liikkuu vähintään 50–60 % haarukassa, niin silloin on syytä esittää lisäkysymyksiä: minkälaiseen synergiahyötyyn liikearvo pohjautuu, millaisella aikakehyksellä, millainen on ollut tähänastinen kehitys, kuinka realistinen on tuotto-odotusarvo. (Troberg 2013, 91–92.)

3.2.2 IAS 36 – Omaisuuserien arvon alentuminen

Liikearvon tasearvon arvostamista sääntelee IAS 36 ”Omaisuuserien arvon alentuminen”. Se sisältää vaatimukset, miten taseeseen kirjattujen

omaisuushyödykkeiden kirjanpitoarvoja tulee testata ja tarvittaessa kirjata mahdolliset arvonalentumistappiot. Ennen siirtymistä IFRS-standardien (International Financial Reporting Standards) soveltamiseen esitettiin arvioita, että IAS 36:n noudattaminen saattaisi korostaa suhdanteiden vaikutuksia yrityksen suoriutumisessa. Kun arvonalentumistappiota kirjataan huonoina taloudellisina kausina, se alentaisi jo ennestään huonoja tuloksia. Luonteeltaan liikearvo on residuaalinen erä, jonka suuruus määrittyy liiketoimintojen yhdistämisen yhteydessä. IAS 36 tavoitteena on, että tase-erät ovat oikeassa arvossaan yhtiön taseessa. IAS 36 ei kuitenkaan sisällä yksityiskohtaista teknistä ohjeistusta, mikä asettaa yritysjohdolle standardin soveltamisessa omat haasteensa. (Haaramo 2008; Rata 2007.)

IAS 36:ssa määritellään ne menettelytavat, joita soveltaessa yritys varmistaa, ettei omaisuuseriä merkitä taseeseen niiden kerrytettävissä olevaa rahamäärää suurempaan arvoon. Jos omaisuuserän kirjanpitoarvo on taseessa merkitty suuremmaksi kuin omaisuuserän kerrytettävissä oleva rahamäärä, niin tällöin kyseisen omaisuuserän arvon katsotaan olevan alentunut ja yrityksen on kirjattava tämän johdosta arvonalentumistappiota. (Halonen ym. 2006, 372; IAS 36.1–36.2; Tomperi 2009, 226.)

Soveltamisen ulkopuolelle jäävät seuraavat erät, joiden kirjaamista ja arvostamista koskevat vaatimukset sisältyvät kyseisen omaisuuserän voimassaolevaan IFRS-standardiin: (Halonen ym. 2006, 369; IAS 36.3.)

- vaihto-omaisuus, josta tarkemmat säännökset IAS 2:ssa Vaihto-omaisuus
- pitkäaikaishankkeisiin liittyvät omaisuuserät, joita käsitellään IAS 11:ssä Pitkäaikaishankkeet
- laskennalliset verosaamiset, joita koskee IAS 12 Tuloverot
- työsuhde-etuuksista johtuvat omaisuuserät, joita käsitellään IAS 19:ssä Työsuhde-etuudet
- rahoitusvarat, josta tarkemmat säännökset IAS 39:ssä Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen
- käypään arvoon arvostettavat sijoituskiinteistöt, joita koskevat säännökset ovat IAS 40:ssä Sijoituskiinteistöt
- maataloustoimintaan liittyvät biologiset hyödykkeet, jotka arvostetaan käypään arvoon vähennettynä arvioiduilla myyntiin liittyvillä menoilla, joita koskee IAS 41 Maatalous
- aktivoituneet hankintamenot ja aineettomat hyödykkeet, jotka aiheutuvat IFRS 4:n Vakuutus sopimukset soveltamisalaaan kuuluviin sopimukseen perustuvista vakuutuksenantajan oikeuksista
- pitkäaikaiset omaisuuserät, jotka luokitellaan myytävänä oleviksi IFRS 5:n Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot mukaisesti.

Liikearvon mahdollinen arvonalentuminen tutkitaan arvonalentumistestauksella. IFRS-tilinpäätöksen laativalle yritykselle arvonalentumistestaus on merkittävässä asemassa, sillä liikearvo tulee testata vuosittain, vaikka ei olisi mitään viitteitä siitä, että arvo saattaisi olla alentunut. Edelliskauden testauslaskelma on mahdollista käyttää tiettyjen edellytysten täyttyessä, joten aina uutta testausta ei tarvitse tehdä. Toisaalta jos liikearvon osalta ilmenee viitteitä arvonalentumisesta milloin tahansa tilikauden aikana, arvonalennustesti on tehtävä ja mahdollinen arvonalentumistappio on kirjattava viipymättä. (Halonen ym. 2006, 370–372.)

3.2.3 Rahavirtaa tuottava yksikkö ja kohdistamisperiaatteet

IAS 36 määrittelee rahavirtaa tuottavan yksikön sellaiseksi yksiköksi, joka on pienin yksilöitävissä oleva omaisuuseräryhmä, jonka kerryttämät rahavirrat ovat pitkälti riippumattomia muiden omaisuuserien tai omaisuuseräryhmien kerryttämistä rahavirroista. Omaisuuserän sisältävän rahavirtaa tuottavan yksikön määrittelemisessä tarvitaan huolellista harkintaa. Rahavirtaa tuottavia yksiköitä määritettäessä käytetään sitä alinta tasoa, jolla toiminnasta syntyy itsenäisesti rahavirtoja. Mikäli yksittäisestä omaisuuserästä kerrytettävissä oleva rahamäärä ei ole määriteltävissä, niin yhteisö määrittelee pienimmän omaisuuserien muodostaman kokonaisuuden, joka kerryttää pitkälti itsenäisiä rahavirtoja. Kertyvät rahavirrat ovat yhteisölle tulevia rahavirtoja, jotka kertyvät yhteisön ulkopuolisilta osapuolilta kuten myynnistä asiakkaille. Määritettäessä, ovatko omaisuuserän kerryttämät rahavirrat pitkälti riippumattomia muiden omaisuuserien kerryttämistä rahavaroista, yritys huomioi erilaisia tekijöitä esimerkiksi miten yritysjohto seuraa toimintoja tuotelinjoittain, toimialoittain, toimipaikoittain tai alueittain, tai siitä miten johto päättää yhteisön omaisuuserien ja toimintojen säilyttämisestä tai niistä luopumisesta. Yrityksen sisäisestä johdon raportointijärjestelmästä saadaan viitteitä siitä, mitkä ovat rahavirtaa tuottavia yksiköitä. (Haaramo – Rätty 2009, 282; IAS 36.6.)

Mikäli tuotannolta puuttuu ulkopuoliset markkinat, rahavirtaa tuottavaa yksikköä ei voida yksilöidä, vaan se yhdistetään pienimpään mahdolliseen itsenäisesti rahavirtaa tuottavaan yksikköön. Rahavirtaa tuottavat yksiköt määritellään samoille tai samantyyppisille omaisuuserille johdonmukaisella tavalla kaudesta toiseen, ellei muutos ole perusteltavissa. (Haaramo – Rätty 2009, 283; IAS 36.72.)

Liiketoimintojen yhdistämisessä muodostunut liikearvo on arvonalentumistestausta varten kohdistettava hankintahetkestä lähtien niille hankkijaosapuolen rahavirtaa tuottavalle yksikölle tai niiden ryhmille, joiden katsotaan hyötyvän liiketoimintojen yhdistymisestä johtuvista synergiaeduista. Hankitun kohteen muut varat ja velat voidaan kohdistaa samalle rahavirtaa tuottavalle yksikölle kuin liikearvo tai jollekin toiselle

rahavirtaa tuottavalle yksikölle. Liikearvosta maksettu hinta on kohdistettava sille rahavirtaa tuottavalle yksikölle tai niiden ryhmille, joista liikearvon hankintameno tulkitaan kertyvän takaisin. Testattavan yksikön taso, joille liikearvoa kohdistetaan, tulee olla: (Haaramo – Rätty 2009, 292; IAS 36.80.)

- a) alin sellainen taso, jolla liikearvoa seurataan sisäistä johtamista varten
- ja
- b) enintään IFRS 8-standardin mukaisesti määritelty toimintasegmentti.

IFRS 8-standardin seurauksena IAS 36:ta muutettiin siten, että rahavirtaa tuottava yksikkö tai niiden ryhmät, joille liikearvoa kohdistetaan, eivät saa olla suurempia kuin IFRS 8-standardin mukaisesti määritelty toimintasegmentti. (PricewaterhouseCoopers 2008, 33.)

Mikäli yhdistämisessä muodostuneen liikearvon alkuperäistä kohdistamista ei saada valmiiksi ennen sen tilikauden päättymistä, jonka aikana yhdistyminen toteutuu, niin yhteisön tulee esittää raportointikauden päättymispäivänä kohdistamattoman liikearvon määrä sekä syyt, joiden vuoksi kyseinen määrä on kohdistamatta. Ehdottomana takarajana kohdistamisen valmiiksi saamiselle on hankintahetken jälkeen alkavan seuraavan tilikauden päättymiseen mennessä. (Halonen ym. 2006, 400.)

Yrityksissä liikearvo voi liittyä useampaan rahavirtaa tuottavaan yksikköön. Hankinnan yhteydessä liikearvo kohdistetaan hankituille rahavirtaa tuottaville yksiköille, joiden odotetaan hyötyvän uuden yksikön hankinnasta saatavista synergiaeduista. Liikearvo kohdistetaan esimerkiksi niille rahavirtaa tuottaville yksiköille, jotka hyötyvät hankinnasta muun muassa parantuneena kannattavuutena tai lisääntyneen volyymin muodossa. Eri tekijöistä johtuvat synergiaedut liittyvät esimerkiksi myynti- ja ostotoiminnasta saataviin volyymietuihin tai toisten yksiköiden mahdollisuuteen saada edullisesti raaka-aineita tai muita tuotannontekijöitä. (Halonen ym. 2006, 399.)

Rabbe Nevalainen (2011) kiinnitti artikkelissaan huomiota tilanteeseen, jossa liikearvoa kohdistetaan rahavirtaa tuottaviin yksiköihin tai niiden ryhmälle. Hänen mielestään kohdistaminen ei ole yksiselitteistä. Nevalaisen mukaan kohdistamiselle olisi hyvä löytää luonnollinen peruste, jollaisena hän pitää yksikön itsenäisyyttä. Hänen mukaan tulisi lisäksi analysoida liiketoiminnan hankinnan syitä, jotta voidaan määritellä se taso, jolle liikearvoa kohdistetaan.

Jo olemassa olevan liikearvon uudelleen kohdistamiset aiheuttavat haastetta arvonalentumistestauksen suorittamiselle. Tällainen tilanne voi syntyä, kun jostakin tai joistakin liiketoiminnoista luovutaan tai kun johdon raportointirakennetta muutetaan. (Haaramo 2008.)

Yrityksen järjestellessä rakennettaan uudelleen sillä seurauksella, että liikearvoa sisältävät rahavirtaa tuottavien yksiköiden koostumus muuttuu, liikearvo kohdistetaan

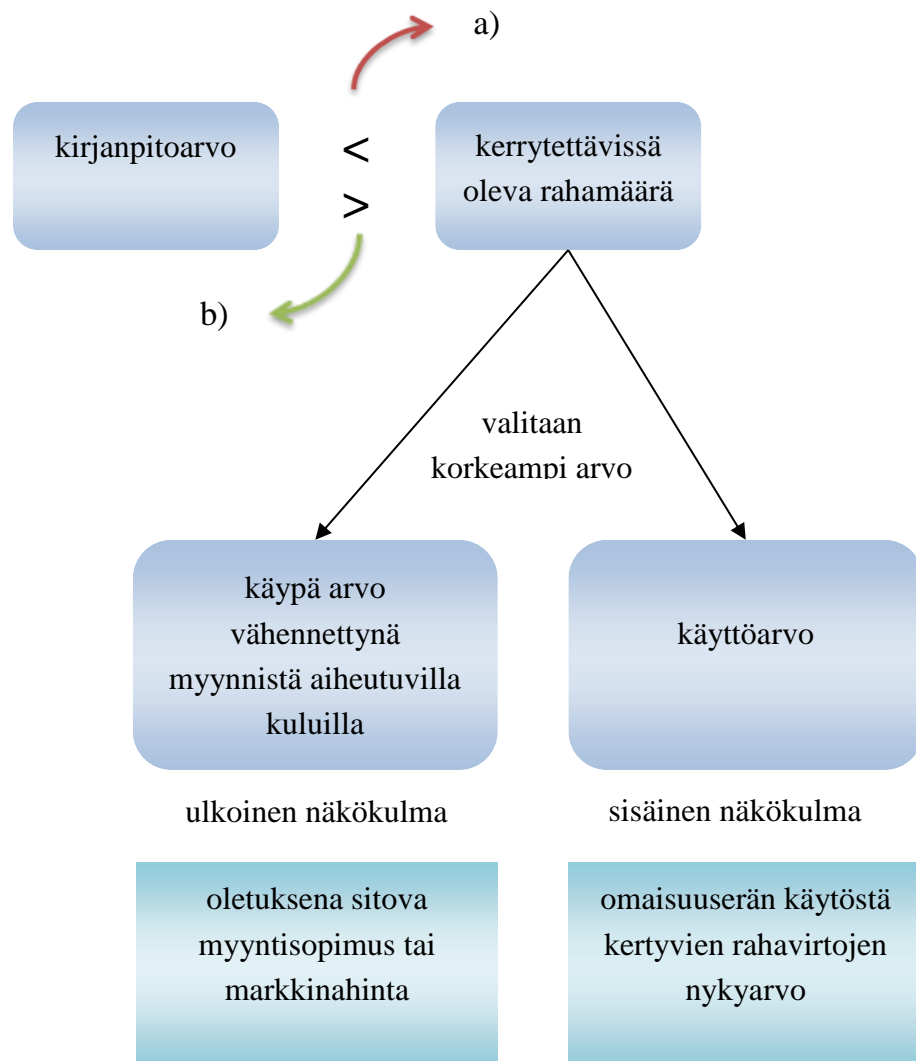
uudelleen niille rahavirtaa tuottaville yksiköille, jotka saavat vastaisen taloudellisen hyödyn. Tämä uudelleen kohdistaminen on tehtävä käyttämällä samanlaista arvojen suhteeseen perustuvaa lähestymistapaa kuin yhteisön luovuttaessa rahavirtaa tuottavaan yksikköön kuuluvan toiminnon. Ratkaisussa on ajatus, että liikearvo tuottaa vastaista taloudellista hyötyä suhteellisesti saman verran kullekin omaisuuserälle (Haaramo 2008). Tätä tapaa on käytettävä, mikäli yhteisö ei pysty osoittamaan jotakin muuta parempaa menetelmää kuvaamaan uudelleenorganisoiuihin yksiköihin liittyvää liikearvoa (IAS 36.87).

3.2.4 Testauksen ajankohta ja rahavirtaennuste

Jos rahavirtaa tuottavalle yksikölle on kohdistettu liikearvoa, vuotuinen arvonalentumistestaus on mahdollista tehdä milloin tahansa tilikauden aikana edellyttäen, että testaus tehdään johdonmukaisesti vuosittain samaan aikaan. Lisäksi arvonalentumistestaus on suoritettava aina kun esiintyy jokin viite siitä, että yksikön arvo saattaa olla alentunut. Tämä tapahtuu vertailemalla keskenään yksikön sisältävän liikearvon kirjanpitoarvoa yksikön kerrytettävissä olevaan rahamäärään. Mikäli yksikön kirjanpitoarvo ylittää yksikön kerrytettävissä olevan rahamäärän, silloin on kyseessä arvonalentuminen ja yrityksen yhteisön on kirjattava arvonalentumistappiota liikearvon arvonalentumisen seurauksena. (Halonen ym. 2006, 397; IAS 36.90, 36.96, 36.124.)

Arvonalentumistestausta ei siis tarvitse tehdä tilinpäätöshetkellä. Samanlaiset omaisuuserät testataan samaan aikaan ja arvonalentumistestaus on mahdollista tehdä eri aikoina eri rahavirtaa tuottaville yksiköille. Jos kerrytettävissä oleva rahamäärä perustuu diskontattuihin rahavirtoihin, luonteva hetki testauksen tekemiselle on suorittaa se samanaikaisesti yrityksen budjetointi- ja ennustamiskierroksen yhteydessä tai nopeasti sen jälkeen. Tämä siksi, että silloin on käytettävissä johdon tuorein näkemys tulevaisuuden kehityksestä. Mikäli rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistettu liikearvo on kokonaan tai osaksi muodostunut liiketoimintojen yhdistämisessä tarkasteltavan tilikauden aikana, tulee kyseiselle yksikölle tehdä arvonalentumistesti ennen tilikauden päättymistä. Liikearvon arvonalentumistappiota ei saa peruuttaa myöhemmillä kausilla. (Halonen ym. 2006, 397; IAS 36.90, 36.96, 36.124.)

Kuviossa 4 on havainnollistettu kirjanpitoarvon ja kerrytettävissä olevan rahamäärän vertailu.

Kuvio 4 IAS 36:n pääajatus (mukailtu Bonham ym. 2008, 1034; PwC 2009.)

Kirjanpitoarvoa verrataan kerrytettävissä olevaan rahamäärään, joka on käyttöarvo tai käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla kuluilla. Mikäli saatu arvo on suurempi kuin kirjanpitoarvo, niin silloin arvonalentumista ei ole tapahtunut. Tällöin molempien arvojen laskemista ei pidetä tarpeellisena. (Halonen ym. 2006, 375; IAS 3.18–3.19.)

Lähtökohtana rahavirtaennusteen laatimiselle on yritysjohdon paras arvio tulevasta, jonka tulee perustua järkeviin, perusteltuihin ja todennettavissa oleviin olettamuksiin. Parhaiten tämä ilmenee yritysjohdon laatimassa ja hyväksymässä budjetissa tai lähitulevaisuuden ennusteissa. Ennuste on yrityskohtainen ja heijastaa johdon

näkemyistä yrityksen tulevaisuudesta. Yritysjohdon on seurattava ja arvioitava laadittujen budjettien ja ennusteiden perusteella tehtyjen olettamusten järkevyyttä jälkikäteen analysoimalla, miksi toteutuneet rahavirrat mahdollisesti eroavat budjetoidusta. (Halonen ym. 2006, 381–382.)

Paras osoitus omaisuuserän käyvästä arvosta saadaan, kun toisistaan riippumattomat osapuolet ovat sitovasti myyntisopimuksessa määrittäneet myyntihinnan, jota oikaistaan myynnistä välittömästi aiheutuvilla lisämenoilla. Jos ei ole saatavilla sitovaan myyntisopimukseen perustuvaa arvoa, niin tällöin toimivilla markkinoilla omaisuuserän arvo on sen markkinahinta esimerkiksi ostokurssi vähennettynä luovutuksesta johtuvilla menoilla. Toimivat markkinat ovat kyseessä, jos vaihdettavat hyödykkeet ovat homogeenisiä, kaupantekoon halukkaita ostajia sekä myyjiä on yleensä löydettävissä ja hinnat ovat yleisesti saatavissa (Halonen ym. 2006, 376; IAS 36.6). Mikäli ostokurssia ei ole käytettävissä, markkinahinta voi olla myös viimeisessä kaupassa toteutunut hinta. Jos sitovaa myyntisopimusta eikä toimivia markkinoita ole, niin käyvän arvon määrittäminen tulee perustua parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon siitä, mikä hinta omaisuuserästä saataisiin, kun se olisi asiaa tuntevien, liiketoimeen halukkaiden, tosistaan riippumattomien osapuolten välisen kaupan kohteena. Käyvästä arvosta ei kuitenkaan ole kyse, kun myyntihinta muodostuu pakkotilanteessa tapahtuvassa myynnissä, ellei johto ole pakotettu toteuttamaan myyntiä heti. (Halonen ym. 2006, 376; IAS 36.25–36.27.)

Yritysjohdon määrittäessä omaisuuserän käyttöarvoa, johdon tulee arvioida omaisuuserien tulevat ja lähtevät rahavirrat, jotka ovat seurausta omaisuuserien jatkuvasta käytöstä ja lopullisesta luovutuksesta sekä määritettävä käytettävä asianmukainen diskonttaus korko (Halonen ym. 2006, 376; IAS 36.31.) Yritysjohdon tulee huomioida, että rahavirrat määritellään siten, että ne perustuvat järkeviin ja perusteltavissa oleviin oletuksiin, jotka vallitsevissa olosuhteissa edustavat johdon parasta käsitystä. Yrityksen ulkopuolelta saatavalle näytölle johdon on annettava suurempi painoarvo. Rahavirtojen tulee perustua viimeisimpiin johdon hyväksymiin budjetteihin tai ennusteisiin. Käyttöarvoa laskettaessa ei huomioida tulevaisuudessa toteutuvia uudelleenjärjestelyjä tai omaisuuserän suorituskyvyn parantamisesta tai lisäyksestä johtuvia rahavirtoja. Rahavirrat huomioidaan enintään viiden vuoden pituiselle ajanjaksolle, ellei pitempi jakso ole perusteltavissa. Rahavirtaennusteen ajanjaksolle, jota viimeisimmät budjetit tai ennusteet eivät kata, on yritysjohdon käytettävä arviossa joko tasaista tai laskevaa kasvuahtia. Perustelluista syistä on mahdollista käyttää oletuksena kasvavaa kasvuvauhtia. Yritysjohdon on kuitenkin muistettava, että kasvuvauhti ei saa ylittää yrityksen tuotteiden, toimialan tai toiminta-alueen pitkän aikavälin keskimääräistä kasvuvauhtia eikä omaisuuserän markkinoiden keskimääräistä kasvuvauhtia. Korkeampaa kasvuvauhtia voi yritysjohdo käyttää

arviossaan, mikäli valinta on perusteltavissa. (Haaramo – Rätty 2009, 285; Halonen ym. 2006, 381–382; IAS 36.33, 36.44.)

Laadittaessa arviota vastaisista rahavirroista, yritysjohdon tulee diskontata vastaiset rahavirrat tarkasteluhetkeen. Diskonttauskorko on määritettävä ennen veroja ja sen tulee kuvastaa markkinoiden näkemystä tarkasteluhetken rahan aika-arvosta sekä omaisuuserään liittyvistä riskeistä. Diskonttauskoron tulee heijastaa markkinanäkemyksiä siitä tuotosta, jota sijoittajat edellyttävät vastaavan kaltaiselta sijoitukselta. Mikäli omaisuuseräkohtaista korkokantaa ei ole välittömästi saatavissa markkinoilta, yhteisön tulee käyttää sen korvikkeita diskonttauskorkoa arvioidessaan. Lähtökohtaisesti diskonttauskorkoa määrittäessä yritysjohto voi käyttää seuraavia vaihtoehtoja: (Haaramo – Rätty 2009, 287; Halonen ym. 2006, 396; Kallunki – Niemelä 2004, 207; IAS 36.55–36.57; IAS 36.A17.)

- a) yhteisön pääomakustannusten painotettua keskiarvoa
- b) yhteisön lisäluoton korkoa
- c) markkinoilla käytettyjä muita luottokorkoja
- d) konsernin sisäistä tuottovaatimusta.

Lähtökohtana arvonalentumistestauksessa on selvittää nykyisten omaisuuserien tulontuottamiskyky. Rahavirtaa tuottavan yksikön kirjapitoarvo määritetään johdonmukaisesti huomioiden, miten yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on määritetty. Rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoon sisällytetään kaikki ne omaisuuserät, jotka yhdessä tuottavat muista yksiköistä riippumattomasti rahavirtaa. Rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoon kohdistetaan ne omaisuuserät, jotka tosiasiallisesti osallistuvat rahavirtaa tuottavan yksikön rahavirtojen kerryttämiseen. Myös ne omaisuuserät, jotka ovat mahdollisesti toisen juridisen yksikön kirjapitoarvossa, mutta kuitenkin tosiasiallisesti osallistuvat rahavirtaa tuottavan yksikön rahavirtojen kerryttämiseen, on huomioitava. Mikäli testattava yksikkö hyötyy yrityksen yhteisistä omaisuuseristä, esimerkiksi pääkonttorista, tällöin kohdennetaan ko. omaisuuserä testattavan yksikön kirjanpitoarvoon. Liikearvon arvonalentumistestauksessa kerrytettävissä oleva rahamäärä saattaa sisältää useita rahavirtaan vaikuttavia eriä: saamisia, rahoitusvaroja, ostovelkoja ja varauksia. Näissä tapauksissa vastaavat tase-erät huomioidaan myös rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoa määrittäessä. Kun yksittäisen omaisuuserän arvonalentumistestauksessa omaisuuserä kerryttää rahavirtoja itsenäisesti ilman muita omaisuuseriä, tällöin kirjanpitoarvoa määrittäessä omaisuuseriä ei sisällytetä kirjanpitoarvoon. (Halonen ym. 2006, 398–399.)

Yritysjohdon on määriteltävä omaisuuserän kirjanpitoarvo samoilla perusteilla kuin rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä. Rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo muodostuu vain niiden omaisuuserien kirjanpitoarvoista, jotka kuuluvat välittömästi rahavirtaa tuottavalle yksikölle tai ovat kohdistettavissa sille

järkevällä ja johdonmukaisella perusteella ja kerryttävät vastaisia rahavirtoja. Näiden omaisuuserien tulee olla sellaisia, joita käytetään määrittäessä rahavirtaa tuottavan yksikön käyttöarvoa. (Halonen ym. 2006, 398; IAS 36.75–76.)

3.2.5 Viitteiden tunnistaminen

Arvonalentumisviitteitä koskevat vaatimukset ovat luonteeltaan vähimmäisvaatimuksia, joita ovat seurannan ajankohta sekä seurattavat indikaattorit. Ajankohtaisvaatimus noudattaa yrityksen raportointitiheyttä ja seurattavia indikaattoreita, joista saadaan viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. Indikaattorit voivat olla joko ulkoisista tai sisäisistä lähteistä. Jokaisen raportointikauden päätöspäivänä on yritysjohton arvioitava, onko ulkoisista tai sisäisistä indikaattoreista saatavia viitteitä, jotka osoittavat jonkin omaisuuserän arvon mahdolliseen arvonalentumiseen. Mikäli tällaisia viitteitä havaitaan, yrityksen on arvioitava omaisuuserän kerrytettävissä oleva rahamäärä. (Haaramo 2008, 53; Haaramo & Rätty 2009, 280; Halonen ym. 2006, 373; IAS 36.8–36.12; 36.66; Kallunki – Niemelä 2004, 198; Tomperi 2009, 225.)

IAS 36 ryhmittää indikaattorit kahteen luokkaa ja ne ovat:

- 1) yrityksen ulkoiset (Halonen ym. 2006, 373; IAS 36.12; Troberg 2007, 53.)
  - omaisuuserän markkina-arvo on pienentynyt poikkeuksellisen paljon, eikä sitä voi pitää ajan kulumisen tai normaalin käytön seurauksena
  - yrityksen toimintaympäristössä on tapahtunut tai lähitulevaisuudessa tapahtuu merkittäviä, yritykselle haitallisia muutoksia. Tällaiset muutokset voivat koskea yrityksen teknologia- tai markkinaympäristöä tai taloudellista tai oikeudellista ympäristöä
  - markkinakorkojen nousu, joka vaikuttaa diskonttokorkoon sitä nostaen ja sen seurauksena kerrytettävissä olevan rahamäärän pienenemiseen

ja

- 2) sisäiset (Halonen ym. 2006, 373; Kallunki – Niemelä 2004, 199; IAS 36.12; Troberg 2007, 53.)
  - omaisuuserä on vanhentunut tai fyysisesti vahingoittunut
  - omaisuuserän nykyisessä tai ennakoitussa käyttömäärässä tai -tavassa on tapahtunut tai lähitulevaisuudessa tapahtuu merkittäviä, vaikutukseltaan haitallisia muutoksia yrityksen kannalta
  - sisäisen raportoinnin tuottama tieto antaa viitteitä siitä, että omaisuuserän taloudellinen suorituskyky on tai tulee olemaan odotettua huonompi.

Esitettyä viiteluetteloa voidaan pitää vähimmäisvaatimuksena (Rata 2007, 21). Mikään ei estä yritysjohtoa tarvittaessa tutkimasta muitakin indikaattoreita, kuten suunnitelmia toiminnan uudelleenjärjestämiseksi tai toteutuneiden rahavirtojen jäämistä selvästi budjetoituja tavoitteita alhaisemmiksi. Vaikka muu indikaattori ei sisälly vähimmäisvaatimukseen, arvonalentumistestausta ei pidä sillä perusteella jättää tekemättä. (Haaramo – Rätty 2009, 281; Yritystutkimusneuvottelukunta 2006, 9.)

3.2.6 Viimeisimmän testauslaskelman hyödyntäminen

Edellisen kauden testauslaskelman hyväksikäyttö on yritysjohdolle mahdollista tietyissä rajatuissa tilanteissa, jolloin uutta testausta ei tarvitse tehdä (Halonen ym. 2006, 372). Tällöin tulee kaikkien seuraavien edellytysten täytyä: (Halonen ym. 2006, 397; IAS 36.99.)

- a) testattavan yksikön muodostavat varat ja velat eivät ole muuttuneet merkittävästi viimeisimmän kerrytettävissä olevaa rahamäärää koskevan laskelman valmistumisen jälkeen
- b) viimeisimmän laskelman perusteella kerrytettävissä oleva rahamäärä on merkittävästi suurempi kuin omaisuuserän kirjanpitoarvo
- c) viimeisimmän kerrytettävissä olevaa rahamäärää koskevan laskelman valmistumisen jälkeen toteutuneita tapahtumia ja olosuhteiden muutoksia koskevan analyysin perusteella yritysjohto pitää erittäin epätodennäköisenä, että omaisuuserälle tarkasteluhetkellä kerrytettävissä oleva rahamäärä olisi pienempi kuin omaisuuserän tarkasteluhetken kirjanpitoarvo.

Kun kaikki kriteerit täyttyvät niin silloin ei suinkaan ole kyse siitä, että varsinainen arvonalentumistestaus jätettäisiin suorittamatta, vaan nyt käytetäänkin edellisen tilikauden laskelmaa (KHT-Media 2006, 17). Mainittujen ehtojen täyttymisen osoittava dokumentointi ja perustelut vaativat yritysjohdolta huolellista paneutumista, sillä standardissa ei anneta tarkempaa ohjeistusta siitä, kuinka paljon kirjanpitoarvoa korkeampi viimeisimmän laskelman kerrytettävissä olevan rahamäärän tulee olla, jotta eroa voi pitää riittävänä. Eron tulee olla varsin huomattava ja perusteltavissa aiemmin tehtyjen arvonalentumislaskelmien avulla. Simulointilaskelmilla arvioidaan tärkeimpien muuttujien arvojen muutosten vaikutuksia arvonalentumislaskelman tulokseen, jolloin pystytään mahdollisen arvonalentumisen riskisyys tunnistamaan ja reagoimaan ajoissa mahdollisiin kriittisiin tekijöihin. Herkkyyslaskelmat antavat yritysjohdolle lisätukea ja perustetta käyttää viimeisintä laadittua testauslaskelmaa myös seuraavana testausajankohtana. (Halonen ym. 2006, 398.)

3.2.7 Arvon alentumistappion kirjaaminen

Jos liikearvoa on kohdistettu rahavirtaa tuottavalle yksikölle, on arvonalentumistappio kirjattava siinä ja vain siinä tapauksessa, että yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on pienempi kuin yksikön kirjanpitoarvo. Kun testauksen tuloksena todetaan arvonalentuminen, se kirjataan tuloslaskelmaan tulosvaikutteisesti. Arvon alentumistappion jaksottaminen usean tilikauden kuluiksi ei ole siten mahdollista eikä liikearvon arvonalentumistappion peruuttaminen myöhemmillä kausilla ole sallittua. (Halonen ym. 2006, 408; IAS 36.124; Leppiniemi 2007, 33–35.)

Liikearvon kohdalla arvonalentumistestaus korostuu. Kun liikearvon kirjanpitoarvo sisältyy itsenäistä rahavirtaa kerryttävän omaisuuserän ryhmään, saattaa syntyä tilanne, jossa liikearvon alkuperäinen hankintahinta ei ehkä ollenkaan poistu. Syy tähän on se, että kerrytettävissä oleva rahamäärä ei ole koskaan alempi kuin liikearvon sisältävän omaisuusryhmän kirjanpitoarvo. (Haaramo – Rätty 2009, 279.)

Arvonalentumistappio kohdistetaan siten, että ensin vähennetään rahavirtaa tuottavalle yksikölle kirjatun liikearvon kirjanpitoarvoa. Liikearvon tulkitaan menettävän arvonsa ensin. Kun liikearvo on kokonaan kirjattu alas, arvonalentumisen vielä kohdistamatta oleva määrä kirjataan tasasuhteisesti muille omaisuuserille kirjanpitoarvojen suhteessa. (Haaramo – Rätty 2009, 294; Halonen ym. 2006, 409; IAS 36.104.)

Yrityksen on esitettävä kuvaus rahavirtaa tuottavasta yksiköstä, kirjatun arvonalennustappion määrästä omaisuuserittäin sekä erikseen raportoitavasta segmentistä erikseen, mikäli yhteisö esittää IFRS 8:n mukaista segmentti-informaatiota. Mikäli alkuperäinen rahavirtaa tuottava yksikkökokonaisuus on muuttunut, yhteisön on annettava kuvaus tavasta, jolla nykyinen sekä aikaisempi omaisuuserien muodostama kokonaisuus on määritelty ja esitettävä syyt muutokseen. Lisäksi yhteisön on kerrottava käyttikö se arvoissa omaisuuserän käypää arvoa vai käyttöarvoa sekä se peruste, jolla käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla on määritetty. Mikäli laskelmassa on käytetty käyttöarvoa, on kerrottava diskonttauskorot, joita on käytetty nykyisessä ja edellisessä käyttöarvoa koskevassa laskelmassa. (IAS 36.130 (a)–(g).)

Perusoletus on, että liikearvo kirjataan sen raportointikauden loppuun mennessä jolloin hankinta on tapahtunut. Jos kaikesta huolimatta liiketoimintojen yhdistämisen kauden aikana hankittua liikearvoa on kirjaamatta raportointikauden päättymispäivänä, yhteisön on esitettävä tilinpäätöksessä liikearvon määrä sekä syyt, miksi se on vielä kohdistamatta. (IAS 36.133.)

3.2.8 Dokumentointi ja raportointi

Yrityksen tulee dokumentoida arvonalentumistestauksen laskelmat siten, että ulkopuolinen taho pystyy tarkastamaan ja ymmärtämään laskelmat ja niiden taustan dokumentaatioon perustuen. Viranomaisvalvonta edellyttää myös dokumentaatiota. Tarkka dokumentaatio tukee myös arvonalentumistestauksen jatkuvuutta esimerkiksi yrityksen vastuuhenkilöiden vaihtuessa. Yrityksen on dokumentoitava aineisto, jonka perusteella arvonalentumistestaus on suoritettu. Jos yritys on todennut, ettei ole havaittavissa viitteitä arvonalentumisesta, niin tämä aineisto tulee myös dokumentoida. Yrityksen tulee dokumentoida perustiedot yrityksestä ja liiketoiminnasta ja kyseessä olevasta omaisuuserästä sekä tiedot käytetyistä arvonmäärittelymenetelmistä, niiden käyttöön johtaneista seikoista ja arvonmäärittelyssä tehdyistä oletuksista sekä rahavirtaennusteista. Myös arvonmäärittelylaskelmat, niiden antamat tulokset ja tehdyt herkkyysanalyysit on yrityksen dokumentoitava. (Halonen ym. 2006, 411–412.)

Yrityksen tulee esittää tilinpäätöksessään tietoja jokaisesta rahavirtaa tuottavasta yksiköstä tai niiden ryhmästä, joille kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo on merkittävä verrattuna yrityksen liikearvoon. Esitettävät tiedot ovat: (IFRS-tilinpäätösmalli 2010, 164.)

- a) yksikölle kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo
- b) peruste, käyttöarvo tai käypä arvo, jolla kerrytettävissä oleva rahamäärä on määritetty

Jos yritys on käyttänyt käyttöarvolaskelmaa, niin sen on annettava kuvaus jokaisesta keskeisestä oletuksesta, jolle yrityksen viimeisimpien budjettien ja ennusteiden kattamien kausien ennakoitujen rahavirrat perustuvat. Keskeiset oletukset ovat niitä oletuksia, joille kerrytettävissä oleva rahavirta on herkin. Kuvauksesta tulee ilmetä lähestymistapa, jolla yritysjohto määritteli oletuksille annetut arvot. Kuvauksesta tulee selvittää vastaako arvo toteutunutta kehitystä tai onko se yhdenmukainen ulkoisesta informaatiolähteestä saadun tiedon kanssa. Mikäli näin ole, niin syy poikkeamiseen on kerrottava. Lisäksi on mainittava ajanjakso, jolle ennakoitujen rahavirrat perustuvat. Jos ajanjakso on viittä vuotta pitempi, niin perustelut tälle on esitettävä. Kuvaus sisältää myös tiedon kasvuvauhdista, jota on käytetty ekstrapoloitaessa ennakoituja rahavirtoja. Jos kasvuvauhti ylittää yrityksen tuotteiden, toimialojen tai toimialueen keskimääräisen kasvuvauhdin, niin tämän korkeamman kasvuvauhdin käyttö on perusteltava. Rahavirtojen ennakoinnissa käytetty diskonttauskorko tai korot on kerrottava. (IFRS-tilinpäätösmalli 2010, 164.)

Jos kerrytettävissä oleva rahamäärä perustui käypään arvoon, niin on annettava kuvaus kaikista yritysjohtoon käyttämistä keskeisistä oletuksista ja yritysjohtoon lähestymistavasta, jolla se määritteli kullekin keskeiselle oletukselle annettavan arvon. Lisäksi kuvauksesta tulee selvittää vastaako arvo toteutunutta kehitystä tai onko se

yhdenmukainen ulkoisesta informaatiolähteestä saadun tiedon kanssa. Mikäli näin ole, niin syy poikkeamiseen on kerrottava. (IFRS-tilinpäätösmalli 2010, 164.)

4 LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS CASE-YRITYKSISSÄ

4.1 Empiirinen aineisto

Tässä kappaleessa tavoitteeni on tutkia teemahaastatteluin miten kaksi yritystä, joiden arvopapereita noteerataan NASDAQ OMX Helsinki pörssissä, ovat käytännössä toteuttaneet liikearvon alentumistestausprosessin. Haastateltavat eivät halunneet, että mainitsen tutkielmassani yritysten ja haastateltavien nimiä. Luottamuksellisuuden säilyttämiseksi olen nimennyt yritykset kirjaimin A ja B. Tutkijana kysyin usealta yritykseltä halukkuutta haastateltavaksi, joista vain kaksi lopulta suostuivat.

Valitut yritykset A ja B ovat samalta toimialalta ja niillä on takana pitkä historia liiketoiminnasta. Yritykset ovat eri kokoiset liikevaihdolla tai taseen loppusummilla verrattaessa. Yrityksistä A on reilun 5 vuoden kuluessa kasvattanut vuosittain liikevaihtoaan noin 5–20 % ja tasettaan monikertaiseksi kun taas yritys B on liiketoiminnassaan hyvin tasaisessa vaiheessa. Molemmat case-yritykset toimivat kansanvälisillä markkinoilla ja molempien yritysten osakkeen omistajista yli 50 % on suomalaisia yhteisöjä ja yksityishenkilöitä. Molempien case-yrityksen liikearvon määrä taseessa on reilut 30 %. Haastattelujen kesto vaihteli yhdestä tunnista reiluun 2 tuntiin. Haastateltavilla on useamman vuoden kokemus IAS 36-standardin soveltamisesta ja liikearvon arvonalentumistestauksesta. Tutkijana perehdyin myös yritysten vuosikertomuksiin.

Mitattaessa liikearvon ja oman pääoman suhdetta voidaan pitää 50–60 %:n osuutta jo merkittävänä. Mikäli osuus ylittää tuon arvon, on syytä esittää entistäkin yksityiskohtaisempia kysymyksiä yrityksen liikearvosta (Troberg 2013, 91–92). Huikku ja Silvola (2012, 13) kirjoittavat, että liikearvolla on suuri merkitys osuuden ylittäessä 50 % omasta pääomasta. Yrityksellä A kyseinen ohjearvo ei ylity mutta yrityksellä B:llä tuo ohjearvo ylittyy. Huikun ja Silvolan (2012a) mukaan suomalaisen pörssiyrityksen liikearvon suhteellinen osuus omasta pääomasta on keskimäärin 19 %. Tutkijoiden mukaan noin 1/3 osalla pörssiyrityksistä liikearvon suhde omaan pääomaan ylittää 50 % arvon.

Viimeaikaiset maailmanlaajuiset kriisit osaltaan vaikuttavat globaalisti taloustilanteeseen hyvinkin laajasti, ja siten niiden pitäisi vaikuttaa yritysjohdon käyttämien muuttujien arvoihin liikearvon testauksessa. Markkinoiden epävarmuuden jatkuessa, olisi suotavaa, että liikearvon arvonalentumistestauksia suoritettaisiin useampia tilikauden aikana. (Fiva 2009a.)

4.2 Testausprosessien kulku case -yrityksissä

Haastattelun avulla pyrin saamaan kuvan prosessin kulusta, eli siitä kuka tai ketkä yrityksessä käytännössä tekevät arvonalentumistestauksen, ja miten yritysjohto osallistuu testauksen eri vaiheisiin ja käytetäänkö ulkopuolisia asiantuntijoita. Lisäksi pyrin selvittämään haastateltavien näkemyksiä osaamisen tasostaan ja resurssien riittävyyttä arvonalentumistestauksen läpiviemiseksi sekä millaisia käytännön tason ongelmia mahdollisesti esiintyy.

4.2.1 Testauksen aloitus

Yrityksessä testaan mahdollisen arvonalentumisen varalta taseessa oleva liikearvo tilivuositain. Tilikauden aikana seurataan ja arvioidaan säännöllisin väliajoin sitä, onko havaittavissa mahdollisia viitteitä arvonalentumisesta. Mikäli viitteitä havaitaan arvonalentumisesta, tällöin on arvioitava rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä. Yrityksessä tehdään tarvittaessa arvonalentumistestauksia siis muulloinkin kuin tilikauden neljännen kvartaalin aikana, mikäli esiintyy viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. Haastatteluissa ilmeni, että tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi silloin kun tilikauden aikana tehdään organisaation uudelleen järjestely tai kun yrityksen sisäinen, riskien kartoittamiseen keskittynyt valiokunta suosittaa testauksen suorittamista.

Huikka & Silvola (2012a, 12) kiinnittävät artikkelissaan huomiota virheelliseen käsitykseen, jonka mukaan liikearvo kuvastaisi koko ajan käypää arvoa. Tämä virheellinen tulkinta saattaa herättää epäilyjä liikearvoa kohtaan. Tutkijoiden mukaan on hyvä ymmärtää, että liikearvo voi olla yrityksen taseessa kirjattuna korkeintaan hankintahetken käypään arvoon.

Testausprosessi käynnistetään molemmissa haastatelluissa yrityksissä taloushallinnosta käsin. Yritysten taloushallinnolla on kokonaisvastuu testauksen läpiviemisessä. Talousosastolla on laskentaan liittyvä asiantuntemus valmistella laskentapohjat ja laskentamallit sekä laatia aikataulus. Talusjohtaja on viimekädessä vastuussa laskelmien oikeellisuudesta sekä pitävyydestä yrityksen hallitukselle.

Molemmissa yrityksissä liikearvoa sisältävät testattavat yksikkötasot on määritetty toimintasegmenttien tasoille. Tämä vastaa Fivan (2011) havaintoa suoritettussa IAS 36:teen liittyvässä tilinpäätösvalvonnassa, jossa yksikkötasot ovat usein raportoitujen segmenttien tasolla. Liikearvon korkein kohdistamistaso on toimintasegmentin taso, jota on noudatettava, vaikka sisäisen raportoinnin seuranta olisi ylempällä tasolla (Haaramo 2008, 53). Korkeaksi määritetystä yksikkötasosta saattaa olla seurauksena, että

arvonalentumiskirjauksia ei esiinny, koska käyttöarvoltaan negatiiviset ja positiiviset alayksiköt kumoavat toistensa vaikutukset. (Huikka – Silvola 2012a, 13.)

Case-yritysten taloushallinnolla on kokonaisvastuu arvonalentumistestauksen suorittamisessa ja siellä on asiantuntemusta valmistella ja aikatauluttaa arvonalentumistestauksen kulku. Yritysten taloushallinto tukeutuu tarvittaessa liiketoiminta-alueiden asiantuntemukseen, koska liiketoiminta-alueen johdolla katsotaan olevan paras asiantuntemus ja näkemys liiketoiminnan tulevasta kehityksestä. Haastateltujen yritysten liiketoiminta-alueiden johto kuuluivat molemmissa yrityksessä johtoryhmään, jonka tehtävänä on muun muassa käsitellä ja hyväksyä liiketoimintasuunnitelmat, budjetit ja ennusteet. Molemmissa yrityksissä korostettiin sitä, että liiketoimintayksiköissä on tärkeää kokemusta ja näkemystä kyseisen liiketoiminnan kehityssuunnista. Taloushallinto ja liiketoimintayksiköt käyvät vuoropuhelua arvioitaessa laskelmassa käytettäviä muuttujia.

Haastattelussa selvitin mitä ulkoisia ja sisäisiä informaatiolähteitä yrityksissä seurataan, kun arvioidaan mahdollisia viitteitä liikearvon arvonalentumisesta. Molemmissa yrityksissä seurattiin ulkoisina informaatiolähteinä toimintaympäristöä, teknologian kehitystä, markkinatilannetta sekä markkinoiden korkotasoja. Molemmissa yrityksissä painotettiin, että sisäisenä informaatiolähteinä ovat yritysten sisäisistä seurantaraporteista saatu tieto, joilla pystytään peilaamaan toteutunutta kehitystä suunniteltuun tavoitteeseen. Yrityksissä tehdään huolellista jälkikäteistä seurantaa, miten ennuste ja toteuma vastaavat toisiaan. Saadut tiedot analysoidaan molemmissa yrityksissä tarkasti, kuinka paljon oli muutosta tapahtunut ja mitkä tekijät ovat vaikuttaneet muutokseen suuruuteen.

Yritys A:ssa seurataan ja arvioidaan tilikauden aikana jatkuvasti mahdollisia viitteitä arvonalentumisesta. Yrityksessä seurataan myös liiketoimintasuunnitelmien toteutumia allokoituja liikearvoja vastaan. Seurantatehtävä on annettu laajennetulle talousjohdolle, johon kuuluvat talousjohtaja, palvelukeskuksen johtaja sekä control unitin johtaja. Yrityksessä A taloushallinnossa on sisäinen palvelukeskus, jonka vastuulla oli IFRS standardien seuraaminen, soveltaminen ja noudattaminen. Haastattelussa ei selvinnyt kuinka moni henkilö on todellisuudessa tekemisissä varsinaisesti liikearvon arvonalentumistestauksen kanssa. Yrityksen A haastateltava totesi olevansa vastuussa palvelukeskuksen toiminnasta ja siten myös hänen vastuulla on liikearvon testaukseen liittyvät asiat. Palvelukeskus hankkii sekä kerää tarvittavat tiedot yhteen sekä laatii laskelmat. Yrityksen A talousjohtaja tarkistaa lopulliset arvonalentumistestauslaskelmat, joihin sisäinen palvelukeskus on kerännyt ja toimittanut taustatiedot. Talousjohtaja keskustelee toiminta-alueen johdon kanssa tilanteesta, kun liikearvon arvonalentumistestaus on tehty, ja hän toimittaa laskelmat hallituksen käsiteltäväksi. Yrityksessä A arvonalentumistestaus suoritetaan tilikauden viimeisen kvartaalin aikana, mikäli sitä ennen ei ole ilmennyt viitteitä mahdollisesta

arvonalentumisesta. Haastattelun perusteella ei ilmennyt, että yritys olisi aikaisemmin tehnyt liikearvon arvonalentumistestausta muulla ajanjaksolla kuin tilikauden viimeisellä neljänneksellä.

Yrityksessä B liikearvon arvonalentumistestaus on organisoitu siten, että ulkoisen raportoinnin tiimissä on jaettu kullekin controllerille vastuualueet IFRS-standardien seuraamisesta, noudattamisesta ja soveltamisesta. Kukin controller vastaa alueestaan pitkälti hyvin itsenäisesti. Liikearvon arvonalentumistestauksesta vastaavan controllerin mukaan muita tasoja ei ole, joten kyseessä on hyvin itsenäinen vastuualue. Hän vastaa itsenäisesti liikearvon arvonalentumistestauksesta alusta loppuun yhteistyössä talousjohdon sekä liiketoiminta-alueen johdon kanssa. Yrityksessä B controller seuraa saatujen herkkyysanalyysin tulosten perusteella niitä kohteita, joissa on ilmennyt riskiä mahdollisen arvonalentumisesta. Herkkyysanalyysissä esille tulleet kohteet ovat siis yrityksen johdon ja taloushallinnon tarkemmassa seurannassa läpi tilivuoden. Testausprosessin alussa controller on yhteydessä liiketoiminta-alueen johtoon ja pyytää johdon perustellut arviot tulevasta kehityksestä. Lähtökohtana ovat liiketoiminta-alueiden strategialuvut. Talousjohtaja voi tarvittaessa kommentoida annettuja tietoja oman kokemuksensa ja näkemyksensä perusteella. Mikäli annetuilla tiedoilla saadaan viitteitä liikearvon alentumisesta, niin controller on yhteydessä liiketoiminta-alueen johtoon, jonka kanssa hän pohtii tilannetta. Talousosasto toimii tällä tavalla yhteistyössä liiketoiminta-alueiden kanssa arvioidessa liikearvon arvonalentumisriskiä. Controller käy tarvittaessa yhdessä talousjohtajan kanssa kyseiset kohdat läpi ennen kuin hän luovuttaa laskelmat talousjohtajalle, joka vie laskelmat valiokunnan käsittelyyn ja hallituksen hyväksyttäväksi. Yritys B:ssä aloitetaan normaalisti vuosittainen arvonalentumistestaus syksyllä. Testaukseen sitoutuvan ajan kerrottiin vaihtelevan suurestikin testauksen ajankohdan sekä sen kiireellisyyden mukaan. Yritys B:n haastateltavan sanoin:

”Kun syyskuun luvut on saatu, niin käynnistän arvonalentumistestausprosessin eli heti 3. kvartaalin tuloksen selvittyä”.

Yritys B:ssä on ollut tilanteita, joissa valiokunta on yleisen epävakaaan taloudellisen tilanteen perusteella edellyttänyt liikearvojen testausta useammin kuin kerran vuodessa. Controllerin mukaan normaalista tilikauden viimeisestä kvartaalista poikkeava liikearvojen arvonalentumistestaus tehdään, kun yrityksen organisaation rakennetta ja johdon raportoinnin seurantaa on muutettu. Tällöin liikearvot on testattu ja allokoitu uudelleen muotoutuneen organisaation rakenteen mukaisesti. Normaalisti valiokunta käsittelee liikearvon arvonalentumistestauksen tuloksia marraskuun kokouksessaan.

Yrityksessä B arvonalentumistestaukseen sitoutuva työpanos vaihtelee testauksen ajankohdan sekä kiireellisyyden mukaan. Arvonalentumistestaus saadaan suoritettua

normaalioloissa arviolta 3 kuukauden kuluessa, mutta tällöin siihen ei käytetä päivittäin yhden henkilön koko työaika. Mikäli testausta tehdään muulloin kuin tilikauden viimeisen neljännen kvartaalin aikana, niin silloin siihen menee controllerilta täyspäiväisesti tehtynä keskimäärin kuukausi. Esimerkkinä controller mainitsi organisaatiomuutoksen yhteydessä suoritettavan arvonalentumistestauksen, johon saattaa kulua jopa kuukautta pitempi aika. Pitempään aikaan vaikuttaa se, että organisaation muutoksen yhteydessä uusilla rahavirtaa tuottavilla yksiköillä ei välttämättä ole heti antaa tarvittavia tietoja talousosastolle.

Maaailman talouden vaihtelevista tilanteista huolimatta molemmat yritykset ovat pääsääntöisesti tehneet liikearvon arvonalentumistestauksen kerran vuodessa, tilikauden viimeisellä vuosineljänneksellä. Tämä havainto poikkeaa siitä, mitä Fiva (2009a) on suositellut tiedotteessaan. Fivan mukaan arvonalentumistestaus on tarvittaessa suoritettava useammin taloudellisten näkymien heikentyessä. Molemmissa yrityksissä on liikearvo jatkuvassa seurannassa, joten yritykset ovat seuranneet liikearvon riskitekijöitä.

4.2.2 Laskelman laadinta

Laskelman laatimisesta kysyttäessä ilmeni, että yritykset käyttävät arvonnäilyksessä käyttöarvoa, koska rahaa kerryttävät yksiköt ovat yhtiöiden sisäisiä yksiköitä, ja niille ei ole saatavilla markkinoilla noteerattua arvoa, eli markkina-arvoa ei ole käytettävissä. PricewaterhouseCoopersin (2010) selvityksen mukaan 95 % yrityksistä laatii arvonnäilyksensä käyttöarvolaskelman perusteella. Käyttöarvon määrittämistä varten yrityksillä A ja B oli käytössä arvonalentumistestausta varten itse laadittu laskentamalli, jolla yritykset pystyivät laatimaan testauksen laskelmat ja analysoimaan saadut tulokset. Molemmat yritykset totesivat käyttävänsä Excel-taulukkolaskentaohjelman pohjalle tehtyä laskentamallia, jonka yritykset olivat suunnitelleet ja rakentaneet joko itse tai yhteistyössä yrityksen ulkopuolisen asiantuntijan opastuksella ja avustuksella. Laskentamallia on kerrotun mukaan helppoa ja yksinkertaista käyttää, koska eri muuttujien syöttämisen jälkeen lopputulos on selkeän yksiselitteisesti nähtävillä.

Käyttöarvoa määritettäessä yritys huomioi budjetteihin ja ennusteisiin perustuvat rahavirrat sekä diskonttauskoron. Jos käyttöarvo on alhaisempi kuin omaisuuserän kirjanpitoarvo, arvonalentuminen kirjataan kuluna tuloslaskelmaan ja kohdistetaan ensisijaisesti liikearvoon ja tämän jälkeen muihin omaisuuseriin tasasuhteisesti. Yritys A:ssa käyttöarvon laskeminen pohjautuu ensimmäisen vuoden osalta liiketoimintasuunnitelmien ja kahden seuraavan vuoden osalta pitkän tähtäimen ennusteiden mukaisesti rahavirtoihin. Tätä ajankohtaa seuraavien kahden vuoden

rahavirrat arvioidaan yrityksessä ekstrapoloimalla ennusteen rahavirta nollakasvuolettaman perusteella.

Yritys B laatii laskelman viiden vuoden periodille siten, että kolmen ensimmäisen vuoden kasvuvauhdit tulevat strategiasuunnitelmasta ja kahden seuraavan vuoden kasvuvauhdit arvioidaan strategiasuunnittelun pohjalta. Jotta olisin saanut selkeän käsityksen käytettävästä laskentamallista, pyysin mallin nähtäväkseni. Ainoastaan yritys B:n controller suostui esittelemään käyttämäänsä laskentamallia. Kun laskentamalli oli tarkoitettu vain yrityksen sisäiseen käyttöön, sain vain silmäillä sitä haastattelutilanteessa. Controller kertoi, että nykyisen laskentamallin rakentamisessa yritys oli käyttänyt konsultaatioapuna oman tilintarkastusyhteisön asiantuntemusta.

Kysyin miten yritykset määrittelevät diskonttauskoron ja onko aina mahdollista saada riskitön korko markkinoilta, vai joutuvatko yritykset määrittämään joissakin tilanteissa riskittömän koron itse tai käyttämällä apunaan yrityksen ulkopuolista asiantuntemusta korkotason määrittelyssä. Diskonttauskorko sisältää IAS 36:n mukaan markkinoiden näkemyksen rahan aika-arvosta ja omaisuuserän riskilisän. Diskonttauskoron tasolla on merkitystä testaustulokseen. Alhainen diskonttauskorko johtaa korkeampaan käyttöarvoon ja korkeasta diskonttauskorosta seuraa alhaisempi käyttöarvo. (FIVA 2009a.)

Yrityksessä A on käytetty apuna toimialakohtaisen riskipreemion arvioinnissa ulkopuolista asiantuntemusta eli risk free rating palveluja. Yritys on saanut riskittömän koron toimivilta rahoitusmarkkinoilta. Jokaiselle toiminta-alueelle on määritetty oma korko. Yrityksessä A diskonttauskorkona on käytetty pääomakustannusten painotettua keskiarvoa (WACC). WACC:tä laskettaessa huomioidaan laskentahetken pääomarakenne. Oman pääoman kustannuksia laskettaessa käytetään Capital Asset Pricing –mallia (CAPM) apuna. Yrityksen A haastateltava kertoi:

”Kyl me olemme käyttäneet ulkopuolista asiantuntemusta kun olemme määritelleet esim. riskipreemioita. Asiantuntijat määrittelevät tilastotietojen perusteella meille meidän riskipreemiot, jotka olisivat tyypillisiä meidän tapaiselle yritykselle ja tällä rakenteella”.

Lisäksi yrityksen A haastateltava toteaa talousjohtajan roolista seuraavasti:

”WACC:n (pääomakustannusten painotettu keskiarvo) laskennassa on sellaisia elementtejä, joiden arvioinnissa talousjohtaja käyttää soveltuvien osin sitä omaa tietämystään ja asiantuntemustaan”.

Yritys B:n controller totesi, että heidän yrityksessään käytetään riskittömänä korkona kunkin toiminta-alueen valtion 10 vuoden joukkovelkakirjan korkoa, joka on syyskuun

viimeisen päivän noteeraus. Jos tätä ei ole saatavilla, niin yrityksen taloushallinnossa arvioidaan korko tai kysytään ohjeita treasury osastolta koron arvioimiseksi sekä hyödynnetään treasury osaston näkemystä riskittömän koron tasosta kullakin markkinatoiminta-alueella. Yrityksen B edustaja toteaa näin:

”käytämme pääomakustannusten painotettua keskiarvoa (WACC) määritettäessä diskonttauskorkoa. Eri yksikön toiminta-alueiden liikevaihtojakauman perusteella saadaan näille suhdeluku, jolla sitten kerrotaan ko. alueiden korot. Näin saadaan yksikön keskimääräinen korkokustannus ja näin yksiköittäin saaduilla korkokustannustiedoilla lasketaan keskimääräinen pääoman kustannus, jota käytetään varsinaisena diskonttaustekijänä. Beta-arvo on kaikilla viiteyhtiöillä lähes samat, eli tätä kautta ei voida enää kuten ennen, määrittää eri liiketoiminnoille eri riskikerrointa, joten se on kaikilla sama”.

Haastattelun tuloksena havaitsin, että molemmissa yrityksissä tukeuduttiin tarvittaessa laskennassa tarvittavien parametrien määrittämisessä yrityksen ulkopuoliseen asiantuntijoiden tukeen ja osaamiseen. Vaikka molemmilla yrityksillä itsellään oli osaamista testauksen tekniseen läpiviemiseen, niin toisinaan saattoi nousta esille ongelmallisena asiana heille ennestään tuttu parametrimäärittäminen, mutta yritykseltä puuttui syvällistä osaamista kyseisen määrittämisen tekemisestä.

Molemmissa yrityksissä ennakoitujen rahavirrat arvioidaan viiden vuoden ajanjaksolta ja käyttöarvon ns. jäännösosan arvo ennusteperiodin jälkeen, jota kutsutaan terminaalikaudeksi, määritetään Gordonin mallilla. Molemmat yritykset käyttivät oman näkemyksensä perusteella hyvinkin maltillisia arvioita kasvuolettamuksina, jotka vaihtelivat nollassa ja kahden prosentin kasvuvauhdin välillä. Yritykset käyttivät kasvuolettamisen perusteluina maailmantalouden kasvuennustetta pitkällä aikavälillä ja/tai ennustetun inflaation mukaista kasvuprosenttia. Terminaaliperiodin arvioidun kasvuvauhdin tulee olla tasaista tai vähenevää ja se ei saa ylittää tuotteen, toimialan tai markkina-alueen pitkäaikaista kasvuvauhtia (Troberg 2013, 96).

4.2.3 Laskelman analysointi

Laskelman analysoinnilla yritys selvittää kuinka paljon testauksen kohteen keskeisillä oletusarvoilla on mahdollista muuttua ennen kuin riski arvonalentumisesta toteutuu. Liikearvon arvonalentumisesta raportoitavien liitetietojen laajuus riippuu siitä, kuinka merkittävä liikearvon tasearvo on. Kun rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistetun liikearvon merkittävyyttä arvioidaan, sitä verrataan yrityksen taseessa olevaan kokonaisliikearvoon. Mikäli kohdistettu liikearvo on merkittävä, koskevat sitä

herkkyysanalyysin vaatimukset. Näiden tietojen avulla kuvataan liikearvon arvonalentumistestauksessa käytettyjen keskeisten oletusten muutosten vaikutusta siihen, kuinka lähellä mahdollinen arvonalentumiskirjauksen toteutuminen on. Yrityksen käyttämiä keskeisiä oletuksia ovat muun muassa kasvuvauhti, diskonttaus korko ja nettorahavirran taso. Jos muutos keskeisessä oletuksessa on jokseenkin mahdollinen, on yrityksen esitettävä tieto siitä, kuinka paljon muutoksen tulisi olla, jotta rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä olisi sama kuin sen kirjanpitoarvo. (Haaramo 2008, 54.)

Huikku ja Silvola (2012a, 12) toteavat artikkelissaan, että käyttöarvoon sisältyvä ”puskuri” on ongelmallinen asia. Käyttöarvolaskelmaan perustuva liikearvo saattaa vaihdella arvonalentumistestauksessa vuosittain, mutta sen arvo kuitenkin on suurempi kuin kirjanpitoarvona käytetty hankintahetken käypä arvo. Tätä puskurin suuruutta yrityksen ei tarvitse raportoida. Mikäli yritys raportoi liitetiedoissa herkkyysanalyysistä yksityiskohtaisesti, on raportin lukijalla mahdollista päätellä puskurin suuruusluokka.

Yritys A:ssa on käytössä tietynlaiset mallinnukset, joilla herkkyysanalyysit tehdään. Herkkyysanalyysien laatiminen on varsinaisesti talousjohtajan vastuulle kuuluva asia. Yritys A raportoi vain yhden rahavirtaa tuottavan yksikön osalta herkkyysanalyysin tuloksista. Yritys A on sanallisessa muodossa kertonut käytetyt keskeiset arvot ja niiden vaihteluvälit. Muiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden osalta yritysjohto tulkitsee riskin arvonalentumisesta olevan epätodennäköistä nollakasvuskenaarioon perustuvien herkkyysanalyysien pohjalta.

Yritys B:n controller kertoi tilikauden aikana seuraavansa tarkemmin aikaisemman herkkyysanalyysin tulosten perusteella niitä kriittiseksi arvioituja kohteita, joissa on esiintynyt viitteitä arvonalentumisen riskistä. Controller tutkii kuinka paljon kyseinen parametri sietää muutosta ennen kuin ollaan siinä tilanteessa, jossa liikearvosta joudutaan tekemään arvonalentumiskirjaus. Yritys B:ssä on herkkyysanalyysin tuloksista omaan käyttöön tarkoitettu taulukko, joka ei ole julkinen asiakirja. Herkkyysanalyysissä esille tulleet kohteet ovat siis yrityksen johdon ja taloushallinnon tarkemmassa seurannassa läpi tilikauden. Yrityksessä saattaa valiokunta tai tilintarkastaja esittää erillisen seurattavan kohteen. Yrityksen asioista käsittelevät valiokunta ja tilintarkastaja ymmärtävät ja näkevät laajemmin seurannan tarpeellisuuden. Yritys kertoo raportissa sanallisessa muodossa ne tekijät, joiden arvojen muutokset vaikuttavat tulokseen. Yritys B kertoo esimerkiksi yhden rahavirtaa tuottavan yksikön osalta kuinka paljon yhden prosentin muutos korossa ja liikevoittoprosentissa vaikuttavat tulokseen. Liiketoiminta-alueen toimintaympäristössä on tapahduttava olennaisia pitkän aikavälin muutoksia ennen kuin liikevoittoprosentin heikkenemistä pidetään pysyvänä. Fiva (2009a) raportoi samansuuntaisesta johtopäätöksestä, että yritysten liikearvon arvonalentumiset olivat vähäiset, koska

yritykset arvioivat kannattavuuden palautuvan pidemmällä aikavälillä. Yritys B controller toteaa seuraavasti:

”Se mitä sitten on kerrottu ja missä muodossa yhtiö sen kertoo se saattaa vaihdella yhtiöittäin. Standardin perusteella on annettava tarkemmat tiedot sellaisesta yksiköistä, joilla on kohdistettu merkittävässä määrin liikearvoa koko yrityksen liikearvoon nähden. Me olemme käyttäneet 15 % osuutta merkittävänä määränä ja näistä yksiköistä olemme antaneet tarkemmat tiedot. Joistain yksiköistä on kerrottava nämä tiedot. Toisilla yrityksillä saattaa olla käytössä erisuuruiset vaatimukset osuudesta, joista kertovat tarkemmat tiedot. Finanssivalvonnalla (Fiva) on ollut yritysten liikearvo yhtenä valvonnan painopistealueena viime vuosina, mutta meille ei ole tullut Fiva:lta palautetta nykyisen käytännön tarkistamisesta eli lisätä tietojen antamista”.

Molemmat haastattelemiini yritykset kertoivat sanallisessa muodossa herkkyysanalyysin tuloksista, mutta mielestäni lyhyesti ja hyvin niukasti. Yksikään Fivan (2009a) seuraamista yrityksistä ei esittänyt herkkyysanalyysin kaikkien keskeisten oletusten tietoja, vaikka yritys oli sanallisesti kertonut mitkä olivat sen keskeisiä oletuksia. Tätä havaintoa tukee yritys B:n tapa kertoa herkkyysanalyysiin vaikuttavista keskeisistä oletuksista. Yritys luettelee herkkyysanalyysiin vaikuttavia useita keskeisiä oletuksia, mutta kertoo vain liikevoittoprosentin ja koron muutosten vaikutuksista. Fivan (2009a) raportin mukaan yritykset kertovat herkkyysanalyysistä vain suppeasti ja yleisluonteisesti. Raportin perusteella yritysten johto tulkitsee, että ei ole tarvetta esittää herkkyysanalyysitietoja sen yksityiskohtaisemmin. Tämä osaksi selittää myös yritys A:n raportointia ja esitettyjä perusteluja. Yritysjohto arvioi nollakasvuskenaarioon perustuviin herkkyysanalyysiin nojautuen, että on varsin epätodennäköistä, että muutokset keskeisten tekijöiden arvoissa johtaisivat arvonalentumiskirjaukseen. Yritys oli kuitenkin raportoinut yhden rahavirtaa tuottavan yksikön kasvuprosentin vaihteluvälin, jossa muodostuisi tilanne mahdollisista viitteistä arvonalentumisen mahdollisuudesta. Fivan (2009a & 2011) suorittamassa useamman vuoden tilinpäätösvalvonnan seurannassa havaittiin, että herkkyysanalyysien tiedot eivät aina ole informatiivisia.

4.2.4 Laskelman hyväksyntä ja mahdollinen arvonalentumiskirjaus

Molemmassa case-yrityksessä kootaan kaikki tieto arvonalentumistestauslaskelmassa käytetyistä tekijöistä talousjohtajalle, joka on viime kädessä vastuussa laskelmien sisällön oikeellisuudesta. Oli mielenkiintoista havaita, että esimerkiksi yritysten välillä

oli eroavaisuuksia siinä, kuka laati lopulliset herkkyysanalyysit. Yrityksessä B niiden laatijana oli controlleri ja yritys A:ssa talousjohtaja. Talousjohtaja toimittaa saadun tuloksen yrityksen hallitukselle käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Molemmissa case -yrityksissä yrityksen ulkopuolisena asiantuntijana oli käytetty yhtiön tilintarkastajaa. Haastateltavat totesivat, että tilintarkastaja lähinnä varmistaa arvonalentumistestauslaskelmien oikeellisuuden yrityksen määrittämällä parametreilla. Jos testauksen tuloksena on arvonalentuminen, yritysten hallitukset hyväksyvät laskelmat. Sen jälkeen yritys tekee liikearvosta arvonalentumiskirjauksen. Tehty arvonalentumiskirjaus on lopullinen eli kirjausta ei peruta missään vaiheessa tulevilla kausilla. Molemmat haastateltavat yritykset totesivat, että toistaiseksi arvonalentumiskirjauksilta on välttytty.

Kysyessäni kuinka arvonalentumistestauslaskelman materiaali on yrityksissä dokumentoitu, yritysten edustajat kertoivat, että IAS 36:n edellyttämät asiakirjat löytyvät ja kaikki testaukseen liittyvät yksityiskohdat selviävät näistä asiakirjoista. Nämä asiakirjat ovat kuitenkin yrityksen sisäisiä asiakirjoja, jonka johdosta niitä ei julkaista raportoinnin yhteydessä. Molemmat yritykset käyttivät arvonmäärityksessä käyttöarvolaskelmaa, joka perustuu tuleviin rahavirtoihin. Koska laskelman sisältöön vaikuttavat yritysjohton näkemykset, tavoitteista riippuvat oletukset ja arvionvaraiset erät, on tärkeää, että rahavirtalaskelmissa käytetyt oletukset ja lähtötiedot perustellaan ja dokumentoidaan huolellisesti. Tehdyt laskelmat dokumentoidaan ja säilytetään osana kirjanpitoaineistoa (Halonen ym. 2006, 377; 381). Haastateltavat luottavat yrityksen dokumentoinnin tasoon. Yrityksen A edustajan kertoman mukaan:

”Kyl me dokumentoidaan aika tarkallakin tasolla. Toki meiltä löytyy kaikki taustalaskelmat ja löytyy hallitukselle viedyt esitykset, sit löytyy yhteenveto sanallisessa muodossa, word-dokumenttina et mitä olemme vuoden aikana tehneet ja miten sitä liikearvoa on allokoitu näille rahavirtaa tuottaville yksiköille ja miten se testaus on mennyt ja mitä WACC:tä olemme käyttäneet ja mitä elementtejä siinä ja miten ne on määritetty. Tätä sanallista word-dokumenttia tukemaan löytyy tietysti ne yksityiskohtaiset laskelmat ja hallitukselle viedyt esitykset”.

4.2.5 Raportointi

Tavalliselle piensijoittajalle riittänee, että hänelle selviää onko tehty arvonalentumiskirjauksia vai ei. Haastateltavat kertoivat, että yrityksen esittämät tiedot ovat tilinpäätöksen lukijan kannalta relevantteja, mutta tulkinta ja ymmärtäminen vaativat kuitenkin asiaan syvällisempää perehtyneisyyttä. Yritys A:n haastateltava toteaa seuraavasti:

”Sanoisin, että pitää ymmärtää enemmän tilinpäätöksestä ja sen liitetiedoista, jotta osaa tulkita annetun infon oikein ja saa siitä infosta sen hyödyn. Näin talousalan ammattilaisena osaan ilman muuta tulkita annettua infoa. Kyl kadummiehelle tiedon käsittely ja tulkinta on varmaankin osaltaan haastavampaa.”

Yritys B:ssä tilintarkastaja voi suositella asioita, joita yritys voisi julkaista raportissaan. Controllerin mukaan yrityksen talousjohtaja määrittelee linjauksen mitä ja miten tiedot esitetään raportissa ottamalla huomioon voimassa olevat säädökset. Controllerilla on käytössään tilintarkastusyhteisön laatima esimerkkitilinpäätös, josta controllerille on apua liikearvoon liittyvissä asioissa. Controller toteaa seuraavasti:

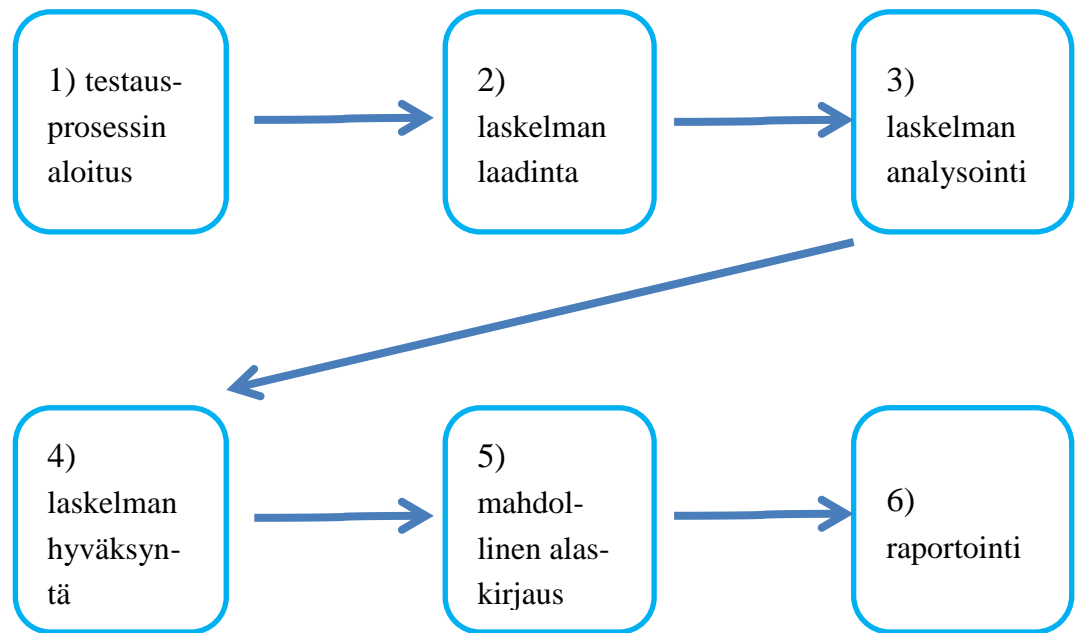
”Onko yhtiötä, joka haluaisi levittää auki kaiken tiedon? Standardista tosin saadaan minimivaatimukset eli nuo vaatimukset on täytettävä.”

Yritys B:ssä on todettu, että tämä nykyinen valittu linja on hyvä tietojen julkistamisessa. Fiva:lla on liikearvo ollut yhtenä valvonnan painopistealueena viime vuosina, mutta controllerin mukaan Fivalta ei ole tullut palautetta nykyisen käytännön tarkistamisesta.

Fivan (2013) sijoittajakyselyn ”mitä tietoja sijoittaja pitää tärkeänä?” selvityksen mukaan taloudellisia raportteja, kuten osavuosikatsauksia, tilinpäätöstiedotteita ja vuosikertomuksia, luetaan säännöllisesti ja niitä pidetään erinomaisina informaatiolähteinä. Selvityksen mukaan lähes puolet vastanneista ilmoitti lukevansa IFRS-tilinpäätöksen ja he pitivät esitettyjä tietoja keskimäärin riittävinä. Fivan selvityksen tulosten valossa ja haastateltavien yritysten antamien raportin informaatiota koskevien vastausten perusteella voidaan todeta, että sekä sijoittajat että yritykset ovat keskimäärin tyytyväisiä julkaistun tiedon sisältöön, vaikka Fiva (2009b) on kehottanut parantamaan muun muassa herkkyysanalyysistä kerrottavan tiedon informatiivisuutta.

4.2.6 Testausprosessin kulku

Haastatteluihin perustuen laadin seuraavan kuvion 5, josta voi havaita liikearvon arvonalentumistestauksen eri vaiheet. Prosessin jaoin kuuteen vaiheeseen kuvion mukaisesti.

Kuvio 5 Arvonalentumistestausprosessin kulku case-yrityksissä

Ensimmäisessä vaiheessa talousosasto aloittaa prosessin. Tällöin laaditaan ohjeistus ja aikataulutetaan testauksen läpivienti. Toisessa vaiheessa talousosasto kerää tarvittavat tiedot yrityksen johdon hyväksymistä budjeteista ja toimintasuunnitelmista, ja on tarvittaessa yhteistyössä yrityksen eri toimialajohdon kanssa. Talousosasto voi käyttää yrityksen ulkopuolista asiantuntemusta sellaisissa testiin liittyvissä asioissa, joissa yritykseltä puuttuu syvempi laaja-alainen osaaminen. Tässä vaiheessa yrityksessä määritellään diskonttaus korko joko talousosaston toimesta tai yhteistyössä yrityksen ulkopuolisen asiantuntijatahon kanssa, jolla on talousosastoa parempi näkemys korkotasosta. Kolmannessa vaiheessa tehdään varsinainen laskelma ja laaditaan herkkyysanalyysit. Tähän vaiheeseen kuuluu myös se, että varmistetaan laskelmien laskennallinen oikeellisuus. Laskelmien oikeellisuudesta vastaa yrityksen talousjohtaja, mutta yritys voi pyytää ulkopuolista tahoja varmistamaan laskelmien oikeellisuuden annetuilla arvoilla. Ulkopuolisena apuna voi olla esimerkiksi yrityksen tilintarkastaja. Neljännessä vaiheessa laskelmat toimitetaan yrityksen hallitukselle käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi talousjohtajan toimesta. Tämän jälkeen tuleekin mahdollisen arvonalentumistappion kirjaus ja viimeisenä vaiheena on testaustietojen esittäminen seuraavassa laadittavassa talousraportissa.

4.3 Resurssointi

Halusin selvittää, kuinka paljon aikaa ja resursseja sitovana tehtävänä yritykset pitävät liikearvon arvonalentumistestausta. Haastattelussa selvisi, että case-yritykset ovat valjastaneet monipuolisesti resursseja arvonalentumistestauksen suorittamiseen. Yritykset ovat valmiita käyttämään myös yritysten ulkopuolista asiantuntemusta erityiskysymysten ratkaisemiseksi. Lisäksi yrityksillä on yritysten sisäisiä työryhmiä arvonalentumistestaukseen liittyvien asioiden käsittelyä varten.

Yrityksessä A testausta ei vuositasolla pidetty liikaa aikaa ja resursseja sitovana prosessina. Tilikauden aikana suoritettavan jatkuvan seurannan ja viitteiden arviointi on laajennetun talousjohdon vastuulla. Laajennettuun talousjohtoon kuuluvat talousjohtaja, palvelukeskuksen johtaja ja control unitin johtaja. Yrityksen A haastateltava toteaa seuraavasti:

”Kyl se tänne talousjohdon piiriin hyvin pitkälti putoaa.”

Yrityksessä A tarkastettiin liiketoimintasuunnitelmat tietyin aikaväleihin ja tuolloin myös seurannassa olevat vuosibudjetit täsmentyvät. Näistä saadaan perustiedot kassavirtalaskelmille, joita käytetään pohjana liikearvon arvonalentumistestauksessa. Yrityksen business intelligence osasto seuraa ja analysoi toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia, joista raportoidaan johtoryhmälle. Johtoryhmän tehtävänä on arvioida muutosten vaikutuksia liiketoimintasuunnitelmaan. Talousjohtaja pystyy suunnitelman pohjalta esittämään näkemykset liiketoiminnasta vastaaville, sisältääkö suunnitelman toteutuminen sellaisenaan mahdollista riskiä arvonalentumisesta. Yrityksen sisäinen palvelukeskus kerää yhteen tiedot muualta organisaatiosta ja ulkopuolisilta asiantuntijoilta. Palvelukeskus tukee osaamisellaan talousjohtajaa arvonalentumistestauksessa.

Menneiden tilikausien aikana suoritettujen seurantojen perusteella ei ole ollut aiemmin tilannetta, jossa olisi havaittu viitteitä mahdollisesta liikearvon arvonalentumisesta. Haastateltavan mukaan yrityksessä on tehty pieniä maantieteellisten alueiden välisiä kohdistuksia aiemmin, mutta hänen mukaansa kyse ei ollut olennaisista määristä. Tehtyjen arvonalentumistestausten perusteella liikearvo ei ole toistaiseksi ollut niin lähellä riskirajaa, että se olisi vaatinut tarkempaa tarkastelua.

Yrityksessä A pyydetään tarvittaessa ulkopuoliselta asiantuntijalta apua silloin, kun yritys haluaa puolueettoman tahon arvion esimerkiksi riskipreemiosta. Myös yrityksen tilintarkastajan asiantuntemusta ja osaamista hyödynnetään. Tilintarkastaja tutkii, ovatko laskelmat teknisesti oikein ja arvioi muun muassa käytetyn WACC:n realistisuudesta. Yritys A:n vastauksen mukaan resursseja on riittävästi arvonalentumistestauksen läpiviemiseksi.

Yritys B:ssä controllerin jatkuvassa seurannassa on aikaisemman herkkyysoanalyysin tulosten perusteella kohteita, joissa on ollut viitteitä arvonalentumisriskin mahdollisuudesta. Yrityksen johtoryhmä, johon kuuluu muun muassa liiketoiminta-alueiden johto, seuraa rahavirtaa tuottavien yksiköiden ennusteiden pitävyyttä. Controller pyytää arviot kunkin alueen tulevasta kehityksestä ja niihin perustuvat strategialuvut. Taloushallinto tekee hyvin tiivistä yhteistyötä liiketoiminta-alueiden johdon kanssa, jotta arvonalentumistestauksessa käytettävät tiedot perustuisivat tuoreisiin ennusteisiin. Talousjohtaja kommentoi tarvittaessa taloushallinnon liiketoiminta-alueilta saamia taustatietoja. Luvut saatuaan controller valmistelee laskelmat ja yhdessä talousjohtajan kanssa tarkistavat ne.

Yrityksessä B on sisäinen valiokunta, jonka yhtenä tehtävänä on riskien kartoittaminen. Valiokunnan kokoonpanossa vähintään yhdellä tulee olla erityistä asiantuntemusta laskentatoimesta. Yrityksen tilintarkastajan rooli on lähinnä yrityksen ulkopuolisena asiantuntijana arvioida arvonalentumistestauksen teknisen toteutuksen oikeellisuutta. Hän myös arvioi, ovatko laskelmien perusteet sellaiset että arvonalentumisriskin mahdollisuutta ei ole. Kun tilintarkastaja on tarkistanut arvonalentumistestauksen laskelmat ja todennut ne teknisesti oikein laadituiksi, niin tämän jälkeen controller laatii yhteenvedot, jotka lähetetään valiokunnan käsiteltäväksi. Mikäli valiokunta ei katso muutoksia aiheelliseksi, talousjohtaja toimittaa laskelmat hallituksen käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Valiokunta kokoontuu melko usein mutta ei välttämättä joka kuukausi, kuitenkin useammin kuin neljännesvuosittain. Yrityksen B haastateltava ilmaisi asian seuraavasti:

”Nyt jo osataan tehdä ja olemme harjaantuneita kun tätä on useamman vuoden ehtinyt pyörittää. Tietysti muutosten yhteydessä tarvittaessa käytämme konsultointiapua”.

Haastattelussa tuli myös esille, että yritys B:ssä viimeksi vuosia sitten tehty liikearvon arvonalentumiskirjaus liittyi myytyyn liiketoimintaan, jolle oli kohdistettu liikearvoa. Kyseessä oli siis myynnin seurauksena tehdystä liikearvon arvonalentumiskirjauksesta, eikä siis ollut kyse liikearvon arvonalentumistestauksen perusteella ilmenneestä arvonalentumisesta.

4.4 Arvonalentumistestauksen haasteista

Haastattelun lopuksi keskustelin haastateltavien kanssa siitä, onko heillä jokin tietty arvonalentumistestaukseen liittyvä asia erityisesti aiheuttanut haastetta. Vuosien varrella case-yrityksiin kertynyt näkemys, kokemus ja osaaminen auttavat suoriutumaan arvonalentumistestauksen tekemisestä ilman suuria vaikeuksia eli laskelmien

laatimisessa on paljolti kyse teknisestä suorituksesta. Haastatteluissa tuli selvästi esille, että tilanteet, joita haastateltavat pitivät haasteellisina liikearvon arvonalentumistestauksessa, vaihtelivat haastateltujen yritysten välillä.

Yritys A:n haastateltava katsoo, että liikearvon seuranta yrityskauppatilanteissa on se haasteelliseksi koettu asia. Useiden yrityskauppojen jälkeen on mahdollista, että liikearvoa on kertynyt taseeseen huomattava määrä. Liikearvon tase-erän muodostamaa riskisyyttä voidaan kuvata mittarilla, joka ilmaisee kuinka paljon liikearvoa on suhteessa omaan pääomaan. Tämä on yrityksen taseeseen yrityskauppojen seurauksena hiljalleen muodostuvaa riskiä, joka täytyy olla yritysjohton ja taloushallinnon tarkassa seurannassa. Mikäli liiketoiminta ei toteudu suunnitellulla tavalla, seurauksena saattaa tulla jopa isoja kertaluonteisia liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Yritysjohton ja varsinkin talousjohton on oltava ajan hermolla liikearvon seurannassa ja koko organisaation on tiedostettava riskikohta.

Emery viittasi artikkelissaan 1950-luvulla vuonna 1914 *Accountant* lehdessä julkaistuun Leaken artikkeliin ”Goodwill: It`s Nature and How to Value it”. Leaken mukaan liikearvo ei voinut olla pysyvää, koska kilpailu oli yleismaailmallista ja sen olemassaolo vaikutti kaiken aikaa. Kilpailutilanteiden muutokset johtivat tuotteiden ja palveluiden kysynnänvaihteluihin, jonka vuoksi liikearvosta johtuvaa tuottoa ei voi käsitellä luonteeltaan pysyvänä. Leake painottaa liiketoiminnan olosuhteiden epävarmuutta ja sen vaikutusta tuottoihin. (ks. Emery 1951, 562.)

Itse liikearvon arvonalentumistestauksesta yritys A:n haastateltava toteaa seuraavasti:

”Liikearvon arvonalentumisasiat ovat olleet meillä tyypillisesti corporate governance raportoinnin alla. Tämä on ollut kohtalaisen suoraviivaista siinä mielessä, että olemme pystyneet etenemään kohtuullisen mukavasti liiketoimintasuunnitelmien mukaan ja pystyneet tahkoamaan kohtuullisen hyvää liiketoimintatulosta ja siten pystytty perustelemaan kyllä. Ei ole tullut eteen tilanteita joissa viitteitä liikearvon alentumista olisi tullut. Paljonhan tähän liittyy management judgementtia et onko uskottavia nämä laskelmat, mihin suunnitelmat pohjautuvat, et itse laskelmien laatiminen sieltä liiketoimintasuunnitelmien kautta.”

Jos mitään viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta ei esiinny, liikearvoa voi kertyä yrityksen taseeseen yrityshankintojen seurauksena. Liikearvo ei vain vähene taseesta IAS 36:n edellyttämästä arvonalentumistestauksesta huolimatta. Jos yritys A:ssa saisivat valita miten liikearvoa käsiteltäisiin kirjanpidollisesti, niin haastateltavan mukaan he mieluummin käyttäisivät tasapoistomenetelmää kuin jatkuvaa testausta. Tasapoistomenetelmällä liikearvo poistetaan tietyn ennalta määritellyn taloudellisen käyttöajan puitteissa. Tällä menetelmällä saadaan poistettua vanhaa liikearvoa taseesta. Yritys A:n haastateltavan kommentti on samansuuntainen kuin Huikun ja Silvolan

(2013, 35) artikkelissaan mainitsema havainto, että jotkut yrityksistä ovat tasapoistomenetelmän kannattajia.

Yritys B:n controllerin mukaan organisaation muutokset ovat haasteellisia tilanteita liikearvon testauksen kannalta. Yrityksessä on ollut useita muutoksia viimeisten vuosien aikana. Tuolloin yrityksen koko liikearvoerä on allokoitava uudelleen. Yritys B:n controller toteaa seuraavasti:

”Standardi ei sano mitään yksittäisistä liikearvoeristä. Jaetaan vain massoja....10 Meur tuonne ja 20 Meur tuonne. Uudelleen allokoitaessa laskentajärjestelmässä ylläpidetään hankinnoittain eli konsernilaskennassa ovat liikearvot hankinnoittain. On tiedettävä mikä on mistäkin tullut ja siten kun nämä pitää saada täsmäämään. Joutuu katsomaan että tuolla oli liikearvoa noin paljon ja tuolla on tuon verran.....et mun pitää saada esim. tämä 20 Meur kasaan. Mitkä kaikki otan huomioon, ettei yksittäisiä liikearvoeriä tarvitse pilkkoa. Laskentajärjestelmän ylläpito siten, että molemmissa on sama tieto ja se tosiaan täsmää. Tämä ei varmaankaan ensimmäiseksi tulisi mieleen haasteellisena asiana”.

Yrityksellä tulee olla sisäiset laskentajärjestelmät ja prosessit, joilla se pystyy ajantasaisesti seuraamaan kassavirtaa tuottavia yksiköitä ja tunnistamaan viitteitä liikearvon arvonalentumisriskistä. (Fredriksson – Mikkonen 2012, 13.)

Organisaatiomuutoksen yhteydessä tehtävät liikearvojen uudelleen allokointi ja testaus ovat controllerin näkemyksen mukaan haasteellinen kokonaisuus. Vaikka standardi edellyttää testauksen tekemistä välittömästi, liiketoiminta-alueiden johdolla ei ole heti välttämättä täyttä selkeyttä, mikä on heidän käsissään olevan liiketoiminnan kokonaisuus ja mitä yrityksen varallisuudesta siihen kuuluu. Tällöin on ollut liiketoiminta-alueilta hankala saada pitkän aikavälin ennusteita, joihin testauksessa käytettävät arvot perustuvat. Liikearvoa uudelleen allokoitaessa rahavirtaa tuottavalle yksikölle on laskettava tälle kuuluva osuus liikearvosta. Kun liikearvoa sisältävä rahavirtaa tuottava yksikkö jakautuu organisaation uudistuksen yhteydessä, allokoidaan liikearvo uudelleen.

Yrityksessä B uudelleen allokointi tehdään siten, että vanhasta yksiköstä siirtyy liiketoiminnan osia useampaan uuteen rahavirtoja tuottaviin yksiköihin. Tällöin uusille yksiköille allokoidaan liikearvoa samassa suhteessa kuin yksiköt saavat liiketoimintaa vanhasta jakautuvasta yksiköstä. Tätä liikearvon uudelleen kohdistamiseen liittyvää käytännön selvittämistä johdolle, valiokunnalle ja hallitukselle controller on pitänyt omalta osaltaan haasteita sisältävänä tehtävänä, koska lukuisten muutosten myötä rahavirtaa tuottavalle yksikölle kuuluvan liikearvon osuus on saattanut hämärtyä. Controllerin käsityksen mukaan tämä uudelleen organisointi on käytännössä

mahdollistanut ”suojan” arvonalentumiskirjauksia vastaan. Yritys B:n controller toteaa seuraavasti:

”Tässä ikään kuin laitetaan ”pakka” uuteen järjestykseen. Tämä on mielestäni mielenkiintoinen tilanne, koska onkohan standardin laatijat mahtanut huomata tällaista mahdollisuutta, et siinä käy näin. Sitä on ollut vaikea ymmärtää yksiköissä ja tätä on sitten täytynyt selitellä heille. Ulkoapäin saattaa tulla johdolle varmaankin paljon painetta liikearvon määrästä taseessa ja miksi alaskirjauksia ei ole tapahtunut tai ovat olleet vähäisiä.”

Kun yrityksen liiketoiminnan rakennetta joudutaan sopeuttamaan markkina- ja kilpailutekijöiden vaikutuksesta, seuraa siitä muutoksia rahavirtaa tuottavien yksiköiden koostumuksessa. Jatkuva liiketoiminnan uudelleenorganisointi voi aiheuttaa ongelmatilanteita liikearvon uudelleenkohdistamisessa. Yrityksen liiketoiminnallinen rakenne ja organisointi vaikuttavat siihen, millä tasolla arvonalentumistestaus tehdään (Haaramo 2008, 51–52). Yritystä uudelleen organisoitaessa on myös liikearvoa kohdistettava uudestaan vastaamaan uutta tilannetta. Liikearvoa kohdistetaan uudelleen rahavirtaa tuottavien yksiköiden suhteellisten arvojen perusteella, jos yritys ei osoita toista parempaa perustetta. (Haaramo 2012, 290.)

Huikka ja Silvola (2012a) kirjoittavat, että yritysjohdon kokemuksen perusteella organisaatiomuutosten seurauksena on haasteellista erottaa alkuperäinen yrityshankinta muusta organisaatiosta ja hankinnan jälkeisistä panostuksista liiketoimintaan. Tutkijat toteavat artikkelissaan, että organisaatiomuutos voi olla eräs syy, miksi liikearvon arvonalentumiskirjausta ei ole tehty. Tämä tutkijoiden toteamus on yhtäläinen yritys B:n controllerin esittämän tulkinnan kanssa, että organisaation uudelleenjärjestely saattaa mahdollistaa ”suojan” arvonalentumiskirjausta vastaan.

Yrityksessä B on viime vuosien aikana tapahtunut useampaan otteeseen ylimmän johdon vaihdoksia, joten halusin haastattelussa vielä selvittää onko vaihdoksien yhteydessä ollut esillä liikearvon arvonalentumiskirjauksen mahdollisuutta. Controller ei ole havainnut mitään tämän suuntaisia suunnitelmia johdonvaihdosten yhteydessä. Hän korosti, että liikearvon arvonalentumiskirjaukset toisaalta viestivät siitä, onko yrityskauppa ollut onnistunut vai ei. Laskelmissa käytettävät oletukset perustuvat johdon näkemyksiin tulevasta kehityksestä. Controllerin tulkinnan mukaan markkinoille on helpompi perustella liiketoiminnan huono tuleva kehitys, kuin jos yritysjohto näkisi positiivisempaa kehitystä tulevaisuudessa. Positiiviseen kehitykseen luottavalla yritysjohdolla on oltava hyvät perusteet, miksi johto olettaa historiallista taustaa vasten liiketoiminnan olevan tulevaisuudessa kannattavampaa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani päätavoitteena oli selvittää, miten case-yrityksissä on toteutettu IFRS-standardin mukainen liikearvon arvonalentumistestaus. Teemahaastattelun avulla pyrin saamaan kuvan testausprosessin kulusta: kuka tai ketkä case-yrityksessä käytännössä tekevät arvonalentumistestauksen, miten yritysjohto osallistuu testauksen eri vaiheisiin ja mikä on yrityksen ulkopuolisen asiantuntijan rooli prosessissa. Lisäksi halusin selvittää haastateltavien näkemyksiä heidän osaamisensa tasosta sekä resurssien riittävyttä arvonalentumistestauksen läpiviemiseksi ja millaisia käytännön esille tuomia ongelmia haastateltavat kokivat arvonalentumistestaukseen liittyen.

Nykyisten IFRS-standardien perusteella liikearvo on testattava vuosittain samaan ajankohtaan tai aina kun on havaittavissa viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta. Case-yritykset ovat pääsääntöisesti testanneet liikearvon tilikauden viimeisellä neljänneksellä. Fivan mukaan arvonalentumistestaus tulisi laatia tilikauden aikana useammin taloudellisten näkymien huonontuessa (2009a). Haastattelussa ilmeni, että molemmissa case-yrityksissä ei ole jatkuvan seurannan perusteella aikaisemmin ilmennyt viitteitä liikearvon arvonalentumisesta tilikauden aikana. Case-yrityksissä oli tilikauden aikainen seuranta järjestetty siten, että molemmissa oli jatkuvaa seuranta ja arviointia mahdollisten arvonalentumisviitteiden olemassaolosta.

Seurannan järjestelyssä oli havaittavissa yritysten välillä eroa. Yritys A:ssa seurantavastuu kuuluu laajennetulle talousjohdolle, johon kuuluvat talousjohtaja, sisäisen palvelukeskuksen johtaja ja control unitin johtaja. Yritys B:ssä seuranta kuului controllerille, jonka vastuualueeseen sisältyy liikearvo ulkoisessa raportoinnin tiimissä. Yrityksellä on myös sisäinen valiokunta, joka voi tarvittaessa esittää arvonalentumistestauksen suorittamista. Valiokunnan yhdellä jäsenellä tulee olla erityistä laskentatoimen kokemusta.

Molemmissa case-yrityksissä kokonaisvastuu arvonalentumistestauksesta kuuluu taloushallinnolle, jonka tehtävänä on käynnistää testaus. Taloushallinto on yhteyksissä liiketoiminta-alueen johtoon, jonka asiantuntemusta ja näkemystä liiketoiminnan ennustetusta tulevasta kehityksestä tarvitaan. Näin taloushallinto saa tarvittavat taustatiedot suoritettavaa arvonalentumistestausta varten. Case-yritysten liiketoiminta-alueiden johto kuului molemmissa case-yrityksessä johtoryhmään, jonka tehtävänä on muun muassa käsitellä ja hyväksyä liiketoimintasuunnitelmat, budjetit ja ennusteet. Liiketoiminta-alueen johdolla on käytettävissään tuorein tarvittava tieto ennusteista. Taloushallinnon ja liiketoiminta-alueen johdon välinen keskustelu jatkuu tarvittaessa arvonalentumistestauksen aikana.

Mielestäni yrityksessä A on arvonalentumistestauksen osaaminen hajautettu riittävän monelle työntekijälle, joten siellä avainhenkilön vaihtuminen tuskin aiheuttaa ongelmia katkoksina jatkuvaan liikearvon arviointiin ja testaukseen. Toisaalta yritys B on

organisoinut liikearvontestauksen siten, että yhdelle henkilölle on keskitetty IAS 36:n seuranta ja soveltaminen. Tämä tapa mielestäni korostaa controllerin asiantuntijaroolia. Tekijän kannalta tämä on mielekästä, koska hän voi syventää osaamistaan liikearvon osalta. Mielestäni yrityksen kannalta osaamisen jakaminen useammalle henkilölle on yrityksen kannalta turvallisempi vaihtoehto, koska siten varmistetaan osaamisen jatkuvuus ja säilyminen yrityksessä.

Molemmissa case-yrityksessä liikearvo on kohdistettu toimintasegmentin tasolle, joka on ylin mahdollinen taso IAS 36:den perusteella. IAS 36:den salliman tason käyttö on saattanut osaltaan olla syy siihen, että liikearvon arvonalentumiskirjauksia viime vuosina ei ole case-yrityksissä esiintynyt. (Huikku – Silvola 2012a, 13.)

Arvioitaessa rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaa rahamäärää, molemmissa case-yrityksissä käytetään käyttöarvolaskelmaa, joka on yleisemmin käytössä kuin käypä arvolaskelma (PwC 2010). Molemmilla case-yrityksellä on käytössä Excel-taulukkolaskentaohjelman pohjalle tehty laskentamalli, jonka avulla laaditaan testauksen laskelmat ja analysoidaan saadut tulokset. Laskentamalli on tarkoitettu ainoastaan yrityksen sisäiseen käyttöön, minkä perusteella kopion saaminen mallilaskelmasta ei siis ollut mahdollista.

Diskonttauskoron määrittäminen näyttää case-yrityksissä olevan selkeä asia. Molemmat saivat riskittömän koron rahoitusmarkkinoilta. Toimialankohtaisen riskipreemion määrittämisessä molemmat käyttivät ulkopuolisen asiantuntijan osaamista. Diskonttauskoron taso vaikuttaa käyttöarvon tulokseen siten, että alhaisella korolla saadaan korkeampi käyttöarvo ja korkeammalla korolla pienempi käyttöarvo. (Fiva 2009a.)

Heikentyneen taloudellisen tilanteen pitempään jatkuessa kohdistuu herkkyysanalyysin tulosten esittämiselle paineita, koska pienet muutokset keskeisten oletusten arvoissa saattavat johtaa arvonalentumisiin. Herkkyysanalyysillä selvitetään, kuinka paljon testauksen kohteen keskeisillä oletusarvoilla on pelivaraa muuttua ennen kuin riski arvonalentumisesta toteutuu. Mikäli muutos keskeisessä oletuksessa on jokseenkin mahdollinen, on yrityksen esitettävä tieto siitä, kuinka paljon muutoksen tulee olla, jotta rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä olisi sama kuin sen kirjanpitoarvo.

Mielestäni yritys A kertoo niukasti herkkyysanalyysin tiedoista vaikkakin täyttää raportoinnin vaatimukset standardin mukaisesti. Nyt jää raportin lukijalle epäselväksi mitkä ovat muiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden puskurien suuruudet ja herkkyys käytettyjen oletusten muutoksille. Fivan (2009a) selvityksen mukaan herkkyysanalyysistä esitettävien tietojen laatu aiempien selvitysten mukaan ei ole kokonaisuudessaan kovinkaan paljoa parantunut ja Fivan (2011) havaintojen perusteella herkkyysanalyysin tiedot eivät aina ole informatiivisia. Fiva painottaa, että on tärkeää

esittää perustelut yrityksen johdon arviosta, silloin kun ei tarkempia herkkyysanalyysitietoja esitetä.

Haastattelun johtopäätöksenä voin todeta, että haastateltavat kertoivat mielellään yritystensä herkkyysanalyyseistä yleisellä tasolla, mutta eivät kovin mielellään keskustelleet keskeisten oletusten muutosten vaikutuksista eivätkä näyttäneet tarkkoja laskelmia. Tulkitsin aiheen sellaiseksi, että yritykset katsoivat paljastavansa jotain herkkää ja arkaluontoista tietoa liiketoiminnastaan. Tätä havaintoani tukee Fivan (2009a) laatiman raportin tulokset, jonka mukaan seurantaraportin yritykset esittävät herkkyysanalyysitietoja sanallisessa tai taulukkomuodossa, joista sanallisen muodon käyttö on yleisempi.

Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (ESMA) selvityksen mukaan noin ¼ tutkimuksessa olleista 235 eurooppalaisesta yrityksestä käytti 0–2 %:n kasvuvauhtia. Yllättävää mielestäni oli, että ¾ tutkituista yrityksistä käytti yli 2 %:n kasvuvauhtia. Esmän tulokseen verrattuna yritykset A ja B ovat käyttäneet tulkintani mukaan maltillista kasvuvauhtia terminaaliperiodilla. (ESMA 2013, 14.)

Case-yritykset arvioivat eri tavoin kohdistetun liikearvon merkittävyyden tasoa, joka vaikuttaa raportin liitetietojen sisältöön. Yritys B:ssä on käytetty 15 %:n osuutta merkittävänä määränä, jolloin yksiköstä kerrotaan tarkemmat tiedot. Yritys A:ssa viitattiin vuosikertomuksessa esitettyihin tietoihin. Molemmat case-yritykset raportoivat sanallisessa muodossa herkkyysanalyysin tuloksista, tosin vain hyvin niukasti. Sanallisesti kerrotaan keskeisten muuttujien arvot ja niiden vaihteluvälit, jolloin raportin lukijalle jää epäselväksi, kuinka paljon on pelivaraa ennen kuin arvonalentuminen toteutuu. Fiva (2009a) korostaa, että testaustuloksiin vaikuttavat useat eri oletukset, jotka tulisi kertoa kerrannaisvaikutuksen johdosta. Fivan havaintojen mukaan herkkyysanalyysistä kerrotaan yleensä kerrallaan vain yhden oletuksen muutosvaikutuksesta. Tästä johtuen raportin lukija saa ainoastaan suuntaa antavan kuvan arvonalentumisen mahdollisuuden olemassaolosta.

Molemmissa case-yrityksessä arvonalentumistestaukseen liittyvä materiaali kootaan talousjohtajalle, joka on viime kädessä vastuussa laskelmien sisällön oikeellisuudesta. Talousjohtaja toimittaa saadun tuloksen yrityksen hallitukselle käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Tässä kohdin tuli esille case-yritysten välinen ero liikearvon arvonalentumistestauksen käsittelyssä. Yritys B:ssä on valiokunta, joka käsittelee arvonalentumistestaukseen liittyvät asiat ennen kuin tulokset viedään hallituksen käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Yritys A:n talousjohtaja tarkastaa arvonalentumislaskelmat ennen kuin toimittaa ne hallituksen käsiteltäväksi ja hyväksyttäväksi. Jos testauksen tuloksena on arvonalentuminen, yritysten hallitusten hyväksytyä laskelmien tulokset, yritys tekee liikearvosta arvonalentumiskirjauksen. Tehty arvonalentumiskirjaus on lopullinen eli kirjausta ei peruta missään vaiheessa tulevilla kausilla. Molemmista case-yrityksestä todettiin, että toistaiseksi molemmat

yritykset ovat välttyneet arvonalentumiskirjauksilta, vaikka epävarmuutta on ollut taloudellisten näkymien kehityssuunnasta.

Case-yrityksissä oltiin tyytyväisiä IFRS-standardin edellyttämän raportoinnin vaatimuksiin. Haastateltavien näkemysten mukaan raportoinnin tietosisältövaatimukset ovat nykyisellään riittävät, jotta lukijalla on eväitä tulkita liikearvoa ja arvonalentumistestauksesta esitettyjä tietoja siten, että lukija pystyy tekemään oikeansuuntaisia johtopäätöksiä yrityksen taseessa olevasta liikearvosta ja sen todellisesta arvosta. Standardi 36 määrittelee arvonalentumistestaukselle vähimmäisvaatimukset, jotka on täytettävä. Viime vuosien taloudellisten näkymien vaihdellessa Fivalla on yritysten liikearvon arvonalentumistestaus seurannan eräänä painopistealueena. Case-yritysten haastateltavien mukaan Fivalta ei ole tullut palautetta nykyisten käytäntöjen tarkistamisesta.

Molemmissa yrityksissä oli mielestäni aistittavissa näkemys, että raportoinnin tietosisältövaatimukset ovat nykyisellään riittävän laajat, jotta lukijalla on eväitä tulkita liikearvoa sekä sen arvonalentumisesta esitettyjä tietoja niin, että pystytään tekemään oikean suuntaisia johtopäätöksiä yrityksen taseen sisältävästä liikearvosta ja sen todellisesta oikeasta arvosta.

Mielestäni case-yritykset tulkitsevat standardin vaatimukset raportoinnissa siten, että raportissa julkistettavat tiedot ovat enintään niitä mitä voidaan tai halutaan kertoa julkisuuteen. Mielestäni IAS 36 standardi asettaa vähimmäisvaatimuksen esitettävälle tiedoille. IFRS tilinpäätöksen tavoitteena on muun muassa läpinäkyvyyden lisääminen raportoinnissa, joten yksityiskohtaisemman tiedon esittäminen raportoinnissa liikearvon arvonalentumistestauksesta olisi mahdollista. Tästä olisi lukijalle suurempi hyöty arvioitaessa liikearvoon liittyvän riskin suuruutta. Toisaalta kun Fiva ei ole puuttunut case-yritysten liikearvoon liittyvien tietojen esittämiseen, tutkijana tulkitsen, että case-yritysten valitsemat linjaukset vastaavat standardin vähimmäisvaatimuksia. Tulkintani mukaan muutos kohti yksityiskohtaisemman tiedon esittämistä vaatisi yritysjohton asenteen muutoksia.

Molemmat case-yritykset käyttävät tarpeen vaatiessa yrityksen ulkopuolista asiantuntemusta. Arvonalentumistestausta suoritettaessa molemmissa case-yrityksissä on ulkopuolisena asiantuntijana käytetty yhtiön tilintarkastusyhteisöä sekä liiketoiminnan riskiä arvioivaa tutkimuslaitosta. Diskonttauskoron määrittämisen yhteydessä yritykset ovat arvioittaneet kuhunkin rahavirtaa tuottavan yksikköön liittyvän riskin riippumattomalla tutkimuslaitoksella. Haastateltavat totesivat, että tilintarkastajan tehtävänä on lähinnä varmistaa arvonalentumistestauslaskelmien oikeellisuus.

Ulkopuolisen asiantuntijan käyttäminen on mielestäni yritysten kannalta hyvä asia, sillä yritys saa puolueettoman tahon tekemän arvion. Talousjohton on tällöin helpompi perustella tekemiään arvonalentumistestauksen valintoja.

Arvonalentumistestaukseen sitoutuvien resurssien määrään vaikutti suuresti se, kuinka tarkkaan ja huolellisesti taloushallinnossa on suunniteltu testausprosessin läpivieminen ja minkälainen on osaamistaso sekä millaista kokemusta on kertynyt aikaisemmista arvonalentumistestauksista. Molempiin case-yrityksiin on vuosien aikana karttunut osaamista ja kokemusta arvonalentumistestauksesta. Kummassakin case-yrityksessä oli myös käytettävissä riittävästi sekä yrityksen sisäisiä että sen ulkopuolisia resursseja arvonalentumistestauksen asianmukaiseksi läpiviemiseksi.

Case-yrityksillä on haasteitakin liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyen. Liikearvoa voi kertyä yrityksen taseeseen yrityshankintojen myötä. Liikearvon suhde taseen loppusummaan tai liikearvon suhde omaan pääomaan ovat niitä mittareita, joilla liikearvon taseriskiä mitataan. Mitä isommaksi suhdeluku kasvaa, sitä suuremmaksi riskiksi liikearvo muodostuu. Yrityshankintojen seurauksena hiljalleen kasvava liikearvo on taseriski, jonka on oltava yritysjohton ja taloushallinnon tiedossa ja seurannassa. Yritysjohton on ymmärrettävä riskin merkitys, mikäli liiketoiminta ei suju odotetulla tavalla. Tuolloin saattaa seurauksena olla isoja kertaluonteisia liikearvon arvonalentumiskirjauksia, joilla on mahdollisesti negatiivisia seurauksia yrityksen toimintaan. Yritys A:lla liikearvon ja oman pääoman suhde on toistaiseksi 50–60 %:n haarukan alapuolella, mutta mahdollisten uusien yrityshankintojen seurauksena tilanne voi muuttua riskialttiimpaan suuntaan.

Vuonna 2003 tehdyssä selvityksessä havaittiin, että USA:ssa liikearvo oli liiketoiminnan yhdistymisestä seuranneen hankintahinnan kohdistamisen suurin omaisuuserä, jonka osuus oli 52 % (Troberg 2013, 90). Samansuuntaisia havaintoja on myös Finanssivalvonta (Fiva) tehnyt selvittäessään suomalaisten listayhtiöiden IFRS raportointia. Vuosien 2005–2008 seurannan perusteella hankintamenon sisältävän liikearvon osuus vaihteli 25–53 %:n välillä (Fiva 2009b, 16; Pelkonen 2007). Tuo liikearvon osuus hankintahinnasta mielestäni kuvastaa sitä, miten hankkivan yrityksen johto painottaa tulevaisuuden oletettuja tuottoja hankitussa liiketoiminnassa. Fiva (2011) totesi raportissaan, että aineettomien yksilöitävissä olevien hyödykkeiden tunnistamisessa oli havaittu puutteita. Tämä mahdollisesti vaikuttaa kirjattavan liikearvon määrää siten, että liikearvoa tulee kirjattua taseeseen liikaa.

Liikearvon taseriskin kasvusta huolimatta, yrityksellä on jatkossakin mahdollisuus saada arvonalentumistestauksessa tulos, jonka mukaan viitteitä arvonalentumisesta ei ole havaittavissa. Kun ennakoitujen rahavirtalaskelmien taustalla vaikuttavat yritysjohton arviot erilaisten taloudellisten olosuhteiden tulevasta kehityksestä, on yritysjohton pystyttävä perustelemaan näkemyksensä mihin ennakoidut rahavirrat perustuvat. Siten luodaan pohja laskelmien luotettavuudelle. Fivan (2009b) havaintojen mukaan yritysjohton osaamisella ja kyvyillä laatia arviot tulevasta rahavirroista on huomattava vaikutus arvonalentumistestauksen tuloksen luotettavuuteen. Yritysjohton harkintaan liittyvien erien aiheuttamasta problematiikasta on saatu havaintoja useissa

kansainvälisissä tutkimuksissa (Huikku – Silvola 2012, 35). Tasapoistomenetelmästä olisi yritykselle se hyöty, että ”vanhaa” liikearvoa poistettaisiin vuosittain ennalta päätetyn poistoajan puitteissa. Tälle tasapoistomenetelmälle on kannattajia yritysten johdoissa (Huikku – Silvola 2013, 35). Yritys A:n haastateltava suhtautui positiivisesti tasapoistomenetelmään.

Kun yrityksen liiketoimintaa järjestetään uudelleen, siitä seuraa myös muutoksia rahavirtaa tuottavien yksiköiden koostumukseen. Lisäksi liiketoiminnan uudelleenorganisointi voi aiheuttaa ongelmatilanteita liikearvon uudelleenkohdistamisessa. Yritys B:n controllerille liikearvon uudelleen kohdistamiseen liittyvän käytännön selvittäminen johdolle, valiokunnalle ja hallitukselle on ollut varsin vaativa tehtävä. Controllerin kokemuksen mukaan lukuisten muutosten myötä rahavirtaa tuottavalle yksikölle kuuluvan liikearvon osuus on saattanut hämärtyä.

Vastaavanlaisista yritysjohdon havainnoista kirjoittavat Huikku ja Silvola (2012a). Yritysjohdon kokemukseen perustuen organisaatiomuutoksen jälkeen saattaa olla vaikeaa erottaa alkuperäinen yrityshankinta muusta organisaatiosta ja hankinnan jälkeisistä panostuksista liiketoimintaan. Yritys B:n controllerin käsityksen mukaan tämä uudelleen organisointi on käytännössä mahdollistanut suojan arvonalentumiskirjauksia vastaan. Controllerin käsitystä tukee Huikun ja Silvolan (2012a) artikkeli, jossa tutkijat toteavat, että organisaatiomuutos voi olla eräs syy, miksi liikearvon arvonalentumiskirjausta ei ole tehty.

Organisaation uudelleenjärjestelyn vaikutuksesta esiintyi myös vastakkaisia näkemyksiä. Yritys B:n edustajan kokemuksen perusteella organisaation uudelleenjärjestelyllä on mahdollista saada suojaa arvonalentumista vastaan. Jarva (2009) toteaa tutkimuksessaan, että näyttöä ei kuitenkaan löytynyt liikearvon arvonalentumiskirjauksen välttelystä yrityksissä.

Haastattelun perusteella voin todeta, että molemmissa yrityksissä on vuosien varrella kertynyt osaamista ja kokemusta arvonalentumistestauksen tekemisestä. Kummassakin case-yrityksissä oli riittävästi käytettävissä niin yrityksen sisäisiä kuin ulkopuolisia resursseja arvonalentumistestauksen läpiviemiseksi. Haastattelujen perusteella minulle muodostunut käsitys poikkeaa Huikun ja Silvolan (2012b) toteamuksesta arvonalentumistestauksen mielekkyydestä. Tutkijat viittaavat artikkelissaan tutkimustulokseen, jossa kyseenalaistetaan työlään ja kalliin arvonalentumistestauksen järkevyyttä. He myös mainitsevat, että havaintojen perusteella yritysten johdosta osa kannattaa tasapoistomenetelmää.

Mielestäni testauksen vaatimaan työtuntien määrään vaikutti suuresti se, kuinka tarkkaan ja huolellisesti arvonalentumistestauksen suorittaja on suunnitellut testausprosessin läpiviemisen ja minkälaista on osaaminen ja kokemus aikaisemmista arvonalentumistestauksista. Pidän haastateltavien kertoman perusteella arvonalentumistestauksen vaatiman henkilötyöpanoksen määrää korkeana mutta

kuitenkin kohtuuden rajoissa hyväksyttävänä, koska missään vaiheessa haastateltavat eivät maininneet testauksen vaativan yli-inhimillistä venymistä. Haastateltavat mielestäni jopa painottivat keskusteluissa, että arvonalentumistestaus oli kaiken kaikkiaan pikemminkin haasteellista ja mielenkiintoista.

Mielestäni nykyisellä liikearvon arvonalentumistestauksella on se piirre, että epäedullisessa tapauksessa liikearvoa vain kertyy yrityksen taseeseen ja sen väheneminen voi olla ikuisuuskysymys, varsinkin noususuhdanteen vallitessa. IAS 36 sallii yritysjohdolle tietynlaista liikkumavaraa arvonalentumistestauksen parametrien määrittämisessä, kunhan yritysjohto käyttää parasta osaamistaan ja näkemystään arvioidessaan tulevaa kehitystä ja pystyy myös perustelemaan näkemyksensä. Huikka ja Silvola (2012, 35) kirjoittavat, että joissakin kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu yritysjohtoon liittyvien erien aiheuttamaa problematiikkaa. Yritysjohtoon osaamisella ja kyvyillä laatia arviot tulevista rahavirroista on huomattava vaikutus arvonalentumistestauksen tuloksen luotettavuuteen. (Fiva 2009b.)

Katson, että tasapoistomenetelmä olisi selkeä ja yksinkertainen, koska siinä liikearvoa vähenisi taseessa ennakoitusti suunnitelmien mukaan ja yritys joutuisi tekemään kerran päätöksen poistoajan pituudesta. Mielestäni tasapoistomenetelmä olisi hyvin selkeä yrityksen ja sen sidosryhmien kannalta, vaikka poistolla rasitettaisiin yrityksen tulosta tilikausittain.

6 YHTEENVETO

Yhteisten IFRS-standardien valmistelu Euroopan yhteisössä alkoi jo 1990-luvulla. Kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS) on laatinut International Accounting Standards Board (IASB). Euroopan unionin alueen listayhtiöiden tuli noudattaa kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja viimeistään vuoden 2005 konsernitilinpäätöksissä. Tilinpäätössäännösten yhtenäistäminen on ollut tärkeää yritysten kansainvälistymisen johdosta, sillä yhtenäistämisen myötä yritysten tilinpäätösten keskinäinen vertaileminen on helpottunut.

Tutkielman tavoitteena oli saada kuva siitä, miten case-yritykset soveltavat ja tulkitsevat IAS 36-standardia liikearvon arvonalentumistestauksessa. IAS 36-standardi asettaa vain raamit, jonka puitteissa arvoalentumistestaus suoritetaan. IFRS-standardit eivät sisällä yksityiskohtaisia ohjeita arvonalentumistestauksen suorittamisesta, jolloin yritysten välillä saattaa olla eroja arvonalentumistestausprosessissa. Liikearvon arvonalentumistestauksen tietojen arkaluoteisuuden johdosta case-yritysten edustajat eivät olleet aina kovin halukkaita kertomaan yksityiskohtaisesti tavoistaan määrittellä testauksen eri vaiheisiin liittyviä tekijöitä. Case-yritysten välillä tietojen kertomisen avoimuudessa oli niin ikään havaittavissa eroa. Tässä syystä jotkut vastauksista olivat hyvin yhdenmukaisia julkisen tilinpäätöksen kanssa. Case-yrityksillä riittää haasteita kehittäessään arvonalentumistestauksen raportointia siten, että avoimuus ja läpinäkyvyys testaustuloksista välittyvät yrityksen ulkopuoliselle. Tämä on mielestäni tärkeää, jotta saataisiin luotettava käsitys yrityksen liikearvon taseriskistä.

Tutkimukseni teoreettisessa osassa olen tarkastellut liikearvon historiallista kehitystä 1800-luvulta lähtien alan kirjallisuuden perusteella. Liikearvo onkin ollut kohtalaisen vilkkaan tutkimuksen ja kiinnostuksen kohteena. Aikaisemmin liikearvo liitettiin liiketoiminnan sijaintiin tai olemassa oleviin asiakassuhteisiin. Myöhemmin tutkijat yhdistivät liikearvon syntymisen yrityshankintaan. Tällöin liikearvossa oli kyse hankintahinnan ja hankitun yrityksen omaisuuden kirjanpitoarvon erotuksesta. Toisaalta liikearvoon liitettiin yrityksen ostajan halukkuus mieluummin maksaa toimivasta yrityksestä ylihintaa kuin vastaavasti perustaa samalla pääomalla uusi yritys. Yrityshankinnassa maksettu ylihinta oli perusteltua vai siinä tapauksessa, että oli mahdollista ansaita keskimääräistä parempaa tuottoa. Yrityshankinnan seurauksena syntyvällä synergiaedulla perusteltiin mahdollisuutta keskimääräistä parempaan tuottoon. Jo varhain tutkijat pohtivat liikearvon pysyvyyttä, koska yritysten välisestä kilpailusta seurasi epävarmuutta yritysten liiketoiminnan olosuhteissa, mikä siten vaikutti yritysten tuottoihin. Liiketoiminnan hankinnasta maksettu ylihinta, tulevien tuottojen ansaintakyky ja liikearvon pysyvyys ovat elementtejä, jotka liittyvät myös nykyisen IFRS-standardin liikearvoon.

IFRS-standardissa edellytetään, että tase kuvastaa mahdollisimman totuudenmukaisesti yrityksen taloudellista tilaa käyvin arvoin. Kun Fiva viranomaisena valvoo ja ohjeistaa yrityksiä raportoinnin sisällöstä, niin noudattaessaan Fivan ohjeita yritys on ainakin täyttänyt IFRS-standardin vaatimukset. Tietojen yksityiskohtaisempi esittäminen vaatii muutosta yritysjohton halukkuudessa kertoa IFRS-standardia laajemmin arvonalentumistestauksesta.

Yhdysvaltojen tilinpäätösstandardeja laativa FASB (Financial Accounting Standards Board) on mahdollistanut kevennetyn liikearvotestauksen menettelyn, jota IFRS-standardi ei toistaiseksi tunne. Kevennetyssä menettelyssä edellytetään, että yrityksen toimintaympäristön seuranta oleellisten tapahtumien ja olosuhteiden osalta on riittävällä tasolla. Kun yrityksen toimintaympäristön seurannassa ei havaita viitteitä mahdollisesta arvonalentumisesta, seikkaperäistä vuosittaista arvonalentumistestausta ei tarvitse tehdä. Seurattavien indikaattorien avulla arvioidaan arvonalentumisen todennäköisyyttä. Kevennettyä liikearvotestauksen menettelyä perusteltiin mahdollisella kustannussäästöllä, mutta toisaalta säännöllisen vuosittaisen testauksen vähetessä voi arvonalentumistestauksessa tarvittava osaamistaso laskea.

On mielenkiintoista seurata, mikä on IFRS-standardien laatijan IASB:n suhtautuminen kevennettyyn arvonalentumistestausmenettelyyn eli milloin tuo mahdollisuus sisällytetään IFRS-standardiin kansainvälisten säädösten yhtenäistämiseen vedoten vai analysoidaanko ensin kertyviä kokemuksia pitkäänkin. Mielestäni yrityksen tulisi tässä tilanteessa panostaa seurannan kehittämiseen ja ylläpitoon. Jos kevennetyistä arvonalentumismenettelyistä yritykselle syntyisi säästöä, niin tämän säästön luonne on mielestäni syytä selvittää huolellisesti. Toisessa vaakakupissa mielestäni on vastaavasti yritykseen arvonalentumistestauksessa kertyvä kokemus, joka harvemmin tehtävän arvonalentumistestauksen seurauksena mahdollisesti jäisi vähäisemmäksi.

Loppupöytäkirjani katson, että case-yritysten liikearvon arvonalentumistestaus näyttää noudattavan hyvin IFRS-standardin mukaisia vaatimuksia, joita voidaan pitää vähimmäisvaatimuksina. Tämän tutkimukseni perusteella on myös havaittavissa, että arvonalentumistestausprosessin eri vaiheissa on selkeästi yrityskohtaisia eroavaisuuksia. Lisäksi yritysten eri elinkaarivaiheesta johtuen on todettavissa, että testauksen tekijät kokevat arvonalentumistestaukseen liittyvien asioiden haasteellisuuden eri tavoin.

Samankaltainen otantaan perustuva tutkimus laajemmalla aineistolla saattaisi paljastaa enemmän yrityskohtaisia eroja, koska IFRS-standardi ei sisällä yksityiskohtaisia ohjeita testauksesta. Mielenkiintoinen uuden tutkimuksen aihe olisi kysymys, miten organisaation uudelleenjärjestelyn seurauksena on mahdollista saada suojaa liikearvon arvonalentumista vastaan.

Tutkielman tuloksia ei voida yleistää koskemaan laajempaa joukkoa, sillä empiirinen osuus koostuu kahden yrityksen haastattelusta. Empiirisen osuuden tarkoituksena

ensisijaisesti on konkretisoida case-yritysten tulkintaa IFRS-standardien soveltamista liikearvon arvonalentumistestauksessa.

LÄHDELUETTELO

- Alhola, Kari – Koivikko, Aarne – Rätty Päivi (2003) *Konsernitilinpäätös ja IAS*. WSOY: Helsinki.
- Aromäki, Kirsi – Halonen, Virpi – Jalkanen, Johanna – Seppänen, Veijo – Skogberg, Mira – Sundvik, Peter – Tolvanen, Merja – Torkkel, Timo – Torniainen, Tiina – Tuomala, Margit – Viljanen, Juhani (2004) *IAS/IFRS käytännön esimerkein*. Edita Publishing Oy: Helsinki.
- Bonham, Mike – Curtis, Matthew – Davis, Mike – Dekker, Pieter – Denton, Tim – Moore, Richard – Richards, Hedy – Wilkinson-Riddle, Gregory – Williams, Matt – Wilson, Allister (2008) *International GAAP 2008: Generally Accepted Accounting Practice under International Financial Reporting Standards*. Wiley & Sons, Ltd: West Sussex.
- Bugeja, Martin – Gallery, Natalie (2006) Is Older Goodwill Value Relevant? *Accounting and Finance*, Vol. 46, 519–535.
- Blummè, Nils (2002) IAS 36 Omaisuusarvon alentuminen osa 1. *Tilintarkastus-Revision*, No 3, 31–33.
- Briggs, L. L. (1928) Goodwill – Definition and Elements in Law. *Journal of Accountancy* (pre-1986), Vol. 46, 194–203.
- Cooper, Julie (2007) Debating Accounting Principles and Policies: the Case of Goodwill, 1880–1921. *Accounting, Business & Financial History*, Vol. 17, No. 2, 241–264.
- Davis, Michael (2005) Goodwill Impairment: Improvement or Boondoggle? *The Journal of American Academy of Business*, No. 3, 230–236.
- Ding, Yuan – Richard, Jacques – Stolowy, Hervé (2008) Towards an understanding of the phases of goodwill accounting in four Western capitalist countries: From stakeholder model to shareholder model. *Accounting, Organisations and Society*, No 33, 718–755.
- Emery, Kenneth G. (1951) Should Goodwill be written off? *The Accounting Review*, Vol. 26, Issue 4, 560–567.
- Englund, Tomi – Prepula, Eero – Riistama, Veijo – Tuokko, Yrjö (2005) *Konsernitilinpäätös kirjanpitolain mukaan*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Esquerré, Paul-Joseph (1913) Goodwill, Patents, trade-Marks, Copyrights and Franchises. *Journal of Accountancy* (pre-1986), Vol. 15, 21–34.
- European Securities and Markets Authority (ESMA) 2013. European enforcers review of impairment of goodwill and other intangible assets in the IFRS financial statements. January 2013.

- Finanssivalvonta (Fiva) 2009a. Markkina-tiedote 15.4.2009
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Markkinat/Documents/Markkinat_2_2009.pdf>, haettu 29.8.2011.
- Finanssivalvonta (Fiva) 2009b. Raportti IFRS – valvonnasta 29.10.2009.
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Listayhtiolle/IFRS/Julkaisut/Documents/Raportti_IFRS_valvonnasta.pdf>, haettu 17.8.2011.
- Finanssivalvonta (Fiva) 2011. IFRS –tilinpäätösvalvonnan eräitä havaintoja vuonna 2011. Vuoden 2010 tilinpäätös.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Listayhtiolle/IFRS/Julkaisut/Documents/Muut_IFRS-valvontahavainnot_2011.pdf, haettu 13.1.2014.
- Francis, Jennifer – Hanna, J. Douglas – Vincent, Linda (1996) Causes and Effects of Discretionary Asset Write-Offs. *Journal of Accounting Research*, Vol. 34 (supplement)
- Freeman, Herbert C. (1921) Some Considerations Involved in the Valuation of Goodwill. *Journal of Accountancy* (pre-1986), Vol. 32, 247–264.
- Fredriksson, Antti – Havukainen, Jari – Hilmola, Juha – Ilkka, Heikki – Laitinen, Elina – Luoma, Jukka – Mikkola, Johanna – Mäkinen, Terhi – Nevalainen, Rabbe – Ojala, Anu – Saari, Jussi – Termäs, Kari – Tikka, Marja – Virtanen, Päivi – Vuorio, Anne (2008) *Kirjanpitolaki tänään*. Talentum Media Oy: Helsinki
- Fredriksson, Antti – Mikkonen, Anja (2012) FASB luopui liikearvon vuosittaisesta testauksesta. *Tilintarkastus*, No 4, 11–13.
- Goldberg, Louis S. - Spacek, Leonard – Eulenberg, Alexander – Kahn, Robert (1964) More Comments and Replies on Goodwill. *Journal of Accountancy* (pre-1986), Jul, 52–55.
- Gynther, Reg S. (1969) Some “Conceptualizing” on Goodwill. *The Accounting Review*; Apr, 247–255.
- Haaramo, Virpi (2008) Havaintoja IAS 36 soveltamisesta. *Tilintarkastus-Revisiioni* No 2, 50–57.
- Haaramo, Virpi (2012) *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS –raportointi*. Sanoma Pro Oy: Helsinki
- Haaramo, Virpi – Rätty, Päivi (2009) *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS –raportointi*. WS Bookwell Oy: Juva
- Halonen, Jari – Jalkanen, Johanna – Kyrölä, Petri – Kärpänen, Milla – Nurkkala, Jorma – Nurmo, Pekka – Penttilä-Rätty Elina – Sundvik, Peter – Suomela, Mari – Tolvanen, Merja – Torkkel Timo – Tuomala Margit (2006) *IFRS käytännön käsikirja*. Edita Publishing Oy: Helsinki.
- Hayn, Carla – Hughes Patricia J. (2006) Leading Indicators of Goodwill Impairment. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 21, No: 3, 223–265.

- Herrala, Olli (2012) Liikearvosta ikäviä yllätyksiä. *Kauppalehti* 23.1.2012.
- Herrala, Olli (2014) Liikearvoissa lihavat riskit. *Kauppalehti* 7.1.2014.
- Hertsu, Anneli (2009) Yritysjohdo vitkuttelee liikearvojen alaskirjauksessa. *Kauppalehti*, 26.3.2009, 6–7.
- Huikku, Jari – Silvola, Hanna (2012a) Miksi liikearvon arvonalentumiskirjauksia ei tule? *Tilintarkastus-Revision* No 1, 10–13.
- Huikku, Jari – Silvola, Hanna (2012b) Onko liikearvon arvonalentumisen testauksella merkitystä? *Tilintarkastus-Revision* No 3, 32–35.
- Hylton, Delmer – Spacek, Leonard – Becker, Alvin (1964). The Treatment of Goodwill. *The Journal of Accountancy (pre-1986)*, Apr, 30–32.
- IFRS ja yrityskauppojen arvostuslaskelmat* (2006). KHT- Media Oy; Helsinki.
- IFRS -standardit 2008*. KHT- Media Oy: Helsinki.
- IFRS -standardit 2010*. KHT- Media Oy: Helsinki
- IFRS- tilinpäätösmalli 2010*. KHT- Media Oy: Helsinki.
- Jarva, Henry (2007). Impairment Write-Offs, Discretionary Accruals, and Earnings Persistence. <<http://www.tse.fi/FI/yksikot/laitokset/jaaineet/lt/Documents/tutorial07/Jarva.pdf>>, haettu 8.9.2011.
- Jarva, Henry (2009) Do Firms Manage Fair Value Estimates? An Examination of SFAS 142 Goodwill Impairments. *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 36, No. 9 & 10, 1059–1086. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090836>, haettu 28.8.2011.
- Jarva, Henry (2010) Liikearvon alaskirjausten syyt ja seuraukset. *Viisasraha* No 7, 35.
- Johnson, Jeannie D. – Tearney, Michael G. (1993) Goodwill – An eternal controversy. *The CPA Journal*, Vol. 63, Issue 4, 58–62.
- Johnson, L Todd – Petrone, Kimberley R (1998) Is Goodwill an Assets? *Accounting Horizons*, Vol. 12, No. 3, 293–303.
- Jurvelin, Kyösti (2009) Liikearvopommeja muhii edelleen. *Kauppalehti* 25.9.2009, 4.
- Kallunki, Juha-Pekka – Niemelä Jaakko (2007) *Uusi yrityksen arvonmääritys*. Talentum Media Oy.
- Kyynäräinen, Tiia (2008) Tasekauhut piiloutuvat hyvään tahtoon. *Taloussanomien* 9.5.2008. <<http://www.taloussanomien.fi/porssi/2008/09/05/tasekauhut-piiloutuvat-hyvaan-tahtoon/200823059/170>>, haettu 14.1.2014.

- Leake, Percy Dewe (1921) *Commercial Goodwill, Its History, Value, and Treatment in Accounts*. Sir Isaac Pitman & Sons, LTD: London
- Leppiniemi, Jarmo (2003) *IFRS – Johdon käsikirja*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Leppiniemi, Jarmo (2006) *Kirjanpitolaki – kommentaari*. WS Bookwell Oy: Juva.
- Leppiniemi, Jarmo (2007) Arvonlennustesti tilinpäätöksessä. *Tilisanomat No 1*, 33–35.
- Leskelä, Mikko (2011) Onko yrityskaupassa syntyvä liikearvo haitallista? *Taloussanomat* 3.1.2011. <<http://www.talouselama.fi/yrityskaupat/asiantuntijalta/hyvakysymys/onko+yrityskaupassa+syntyva+liikearvo+haitallista/a2026263>>, haettu 15.1.2014
- Lindström, Kim – Lindström, Tom (2011) *Onnistu osakemarkkinoilla*. Kariston Kirjapaino Oy: Hämeenlinna.
- Ma, Ronald – Hopkins Roger (1988) Goodwill – An Example of Puzzle-Solving in Accounting. *ABACUS*, Vol. 24, No. 1, 75–85.
- Mars, Minna – Virtanen, Marjatta – Virtanen, Olli V. (2000) *Sijoittajaviestintä strategisena työkaluna*. Edita Oy: Helsinki.
- Nevalainen, Rabbe (2010) Miten liikearvon arvonalentumista tulisi testata? *Tilintarkastus-Revision* No.6, 12–15.
- Nevalainen, Rabbe (2011) Liikearvon arvonalentumisen testaus –rahavirtaa tuottavien yksiköiden problematiikka. *Tilintarkastus-Revision* No. 1, 32–36.
- Ojala, Hannu (2007) *Essays on the Value Relevance of Goodwill Accounting*. Ph.D thesis. Helsinki School of Economics: Helsinki
- Owens, Richard N. (1923) Goodwill in the Accounts. *The University Journal of Business*, Vol. 1, No. 3, 282–299.
- Palmu, Mikko (2012) Näetkö yrityskauppojen liikearvoissa vain jäävuoren huipun? *Talouselämä* 4.4.2012. <<http://www.talouselama.fi/kumppaniblogit/KPMG/naetko+yrityskauppojen+liikearvoissa+vain+jaavuoren+huipun/a2094696>>, haettu 6.2.2014.
- Pelkonen, Riitta (2007) Toinen vuosi IFRS -raportointia – onko vielä opittavaa? *Sijoitus-Invest 2007*, Helsinki, Suomi, Marraskuu 14–15, 2007, 9-10.
- Prakash, Rachna (2010) *Macroeconomic Factors and Financial Statements: Asset Writedowns During Recessions** (February 2010). <<http://ssrn.com/abstract=1014746>>, haettu 29.8.2011
- Preinreich, Gabriel A D (1937) Goodwill in Accountancy. *Journal of Accountancy (pre-1986)*, Jul, 28–50.

- Preinreich, Gabriel A D (1939) Economic Theories of Goodwill. *Journal of Accountancy (pre-1986)*, Sep, 169–180.
- PriceWaterhouseCoopers (PwC) 2010. Listayhtiöiden vuoden 2009 IFRS-tilinpäätökset, http://www.pwc.com/fi_FI/fi/ifrs-julkaisut/tiedostot/Tilinpaaotosselvitys_2009_PwC.pdf , haettu 17.8.2011.
- Pricewaterhousecoopers (PwC) 2011. Listayhtiöiden vuoden 2010 IFRS-tilinpäätökset – mikä on ajankohtaista? <<http://www.pwc.com/fi/fi/julkaisut/tiedostot/Tilinpaaotosselvitys2010.pdf>>, haettu 18.8.2011.
- Rajala, Ari (2013) Näissä yhtiöissä voi piillä tasepommi. Kauppalehti 12.10.2013 <http://www.kauppalehti.fi/etusivu/naissa+yhtioissa+voi+piilla+tasepommi/201310531701?utm_source=iltalehti.fi&utm_medium=boksi&utm_content=Versio1&utm_campaign=Boksi>, haettu 14.1.2014.
- Rockness, Joanne W. – Rockness, Howard O. – Ivancevich Susan H. (2001) The M & A game changes. *Financial Executive*, Vol. 17, 22–25.
- Scott, William R. (2003) *Financial Accounting Theory*. Third edition. Pearson Education Canada Inc: Toronto.
- Seetharaman, A. – Balachandran, M. – Saravanan, A.S. (2004) Accounting treatment of goodwill: yesterday, today and tomorrow. *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 3, No. 1, 131–152.
- Seppälä, Tomi (2011) Miten liikearvo määräytyy? *Tilintarkastus-Revision*, No 2, 11–13.
- Sevin, Suzanne – Schroeder, Richard – Bhamornsiri, Sak (2007) Transparent financial disclosure and SFAS No. 142. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22, No. 7, 674–687.
- Spacek, Leonard (1964) The Treatment of Goodwill in the Corporate Balance Sheet. *Journal of Accountancy (pre-1986)*; Feb, 35–40.
- Tomperi, Soile (2009) *Kehittyvä kirjanpitoaito*. Edita Prima Oy: Helsinki
- Troberg, Pontus (2003) *IAS ja kansainvälinen tilinpäätös*. Talentum Media Oy: Helsinki
- Troberg, Pontus (2007) *IFRS and US GAAP. A Finnish perspective*. Talentum Oy: Helsinki.
- Troberg, Pontus (2013) *IFRS Now In the light of US GAAP and Finnish practices*. KHT-Media Oy: Helsinki.
- Woolf, Emile (1990) Arguments in the Goodwill Debate. *Accountancy*, May, 92–93.
- Zucca, Linda J. – Campbell, David R. (1992) A Closer Look at Discretionary Writedowns of Impaired Assets. *Accounting Horizons*, September, 30–41.

HENKILÖLÄHTEET

Financial Service Center-yksikön manager eli Sisäisen palvelukeskuksen vetäjä. Yritys A. Haastattelu 17.4 ja 30.4.2014

Ulkoisen raportoinnin tiimin controller. Yritys B. Haastattelu 15.2.2012

LIITTEET

LIITE 1 HAASTATTELUKYSYMYKSET

Yleistä

1. Kuka tai ketkä laativat Teidän yrityksessä liikearvon arvonalentumistestaukset?
2. Mitkä organisaatiotasot yrityksessä käsittelevät arvonalentumislaskelmat ja kuka hyväksyy laskelmat?
3. Mikä on yritysjohtoon rooli testauksessa?
4. Kertokaa lyhyesti liikearvon arvonalentumistestausprosessista. Miten testauksen koko prosessi käytännössä toteutetaan? Voitteko antaa esimerkkejä käytännön toteutuksesta? Mitkä testauksen osa-alueet ovat haasteellisimpia?
5. Kuinka aikaa vievää liikearvon arvonalentumistestaus yrityksessänne mielestänne on? Kuinka paljon testaus sitoo yrityksen resursseja vuositasolla?
6. Kuinka usein yritys tekee liikearvon arvonalentumistestin?
7. Missä määrin yrityksessänne on tarpeellista osaamista ja resursseja testauksen läpiviemiseksi?
8. Missä määrin käytätte yrityksen ulkopuolista asiantuntijoita apuna esimerkiksi ulkopuolista konsulttia ja/tai yrityksen tilintarkastusyhteisön konsultointia?
9. Mitä mieltä olette tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista arvonalentumistestauksesta? Ovatko esitettävät tiedot mielestänne relevantteja tilinpäätöksen lukijan kannalta?
10. Miten liikearvon arvonalentumistestaus dokumentoidaan?
11. Mitkä ovat mielestänne IAS 36 standardin liikearvon arvonalentumistestin suurimmat haasteet yritykselle?

Rahavirtaa tuottavat yksiköt

12. Kuinka Teidän yrityksessä on rahavirtaa tuottavat yksiköt määritelty?
13. Mitkä ovat ne periaatteet, joilla liikearvo kohdistetaan?
14. Mikä on ongelmallisinta liikearvon kohdistamisessa rahavirtaa tuottavalle yksikölle?
15. Onko konsernissa liikearvoa jouduttu kohdistamaan uudelleen?

Viitteet arvonalentumisesta

16. Kuinka usein tilikauden aikana konsernissa arvioidaan, onko olemassa mitään viitteitä siitä, että liikearvon arvo on saattanut alentua?
17. Mikä tai mitkä organisaatiotasot ja –yksiköt vastaavat viitteiden arvioinnista?
18. Kuinka yrityksessä seurataan viitteitä arvonalentumisesta?
19. Kuinka yritys tunnistaa arvonalentumisviitteet?

Ulkoiset informaatiolähteet

20. Mitä ulkoisia informaatiolähteitä yrityksessä käytetään?
21. Miten yrityksessä analysoidaan toimintaympäristön merkittävät riskit kuten teknologiaan, markkinoihin ja talouteen liittyvät riskit sekä juridiset riskit?

Sisäiset informaatiolähteet

22. Mitä sisäisiä informaatiolähteitä yrityksessä käytetään?
23. Miten yrityksessä on varmistettu että, sisäisen raportoinnin tuottama aineisto verrattuna odotettuun otetaan huomioon sisäisenä informaatiolähteenä viitteitä arvioitaessa

Kerrytettävissä oleva rahamäärä

24. Määrittääkö yritys rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä olevan rahamäärän käyvän arvon vai käyttöarvon perusteella? Miksi?
25. Mitä menetelmää yritys soveltaa käyttöarvon määrittämisessä?

Vastaisten rahavirtojen määrittäminen

26. Miten vastaiset rahavirrat määritellään?
27. Mitkä tekijät otetaan huomioon rahavirtoja määritettäessä?
28. Ennakoitujen rahavirtojen perustuessa johdon laatimiin budjetteihin tai ennusteihin, niin oikaistaanko näitä arvonalentumistestausta varten vai määritelläänkö arvonalentumistestausta varten omat ennusteet?
29. Mikäli hyväksytyjä budjetteja oikaistaan, niin millä tekijöillä ja miten ne otetaan huomioon määritettäessä rahavirtoja
30. Mitä menetelmää yritys käyttää budjetin jälkeisen ajanjakson rahavirtojen diskonttaamiseen? Mitä kasvutekijää käytetään ja mihin sen käyttö perustuu?

Diskonttauskorko ja sen määrittäminen

31. Miten yritys määrittää diskonttauskorkokannat? Saadaanko ne markkinoilta vai määritetäänkö markkinakorolle korvike?
32. Mitä menetelmää käytetään diskonttauskoron määrittämiseksi?
33. Miten yritys määrittää diskonttauskoron ennen veroja?
34. Määritetäänkö korko erikseen jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle vai keskimäärin koko konsernille, jota oikaistaan rahavirtaa tuottavan yksikön riskeillä?
35. Millä riskitekijöillä käytettävää korkokantaa oikaistaan eri rahavirtaa tuottavissa yksiköissä?